

2022

JAAR VERSLAG

**Directie Economische Zaken,
Handel en Industrie**

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Visie DEZHI	7
Missie DEZHI	7
Strategische doelen	7
Kerntaken DEZHI	7
Bevoegdheden DEZHI.....	8
Organogram DEZHI	10
1. Economisch Ontwikkeling Aruba 2022	11
1.1 Economische groei.....	11
1.2 De Toeristische Sector	12
1.3 Inflatie	14
Personeel en Algemene Ondersteuning	16
2.1 Algemeen	16
2.2 Personeel	16
2.2.1 Formatierapport.....	16
2.2.2 Personeelsbezetting.....	16
2.2.3 Ziekteverlof	16
2.2.4 Jubilea	16
2.2.5 Bevorderingsverzoeken	16
2.2.6 Stagiaires	16
2.2.7 Opleiding en cursus.....	16
2.2.8 Dienstreizen	17
2.2.9 Prestatiemanagement	17
2.3 Begroting en financiën	17
2.4 ICT	18
2.5 Documentatie en informatie	18
2.6 Facilitaire zaken en klantenservice	18
3 Implementatie Economisch Beleid	19
3.1 Doelstelling	19
3.2 Taken.....	19
3.3 Prijzen en Tarieven.....	20

3.3.1 Basispakket levensmiddelen	20
3.3.2 crisispakket.....	21
3.3.3 Verkooprijzen kippeneieren.....	22
3.3.4 Verkooprijzen wittebroden.....	23
3.3.5 Controle Prijzenverordening.....	23
3.3.6 Verkooprijzen Aardolieproducten	25
3.3.7 Kookgas (LPG).....	28
3.4 overige werkzaamheden.....	28
3.4.1 Verlenen invoervergunning	28
3.4.2 Marktbescherming.....	28
3.4.3 Winkelsluiting.....	30
3.4.4 Verzekering	30
3.4.5 Mededingingswetgeving en Consumentenbescherming.....	30
3.4.6 Uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen	31
4 Economisch Beleid en Onderzoek	32
4.1. Doelstelling	32
4.2 Taken.....	32
4.3 Economische prognoses en ramingen	32
4.4 MARUBA-model	34
4.5 Adviezen inzake Arubaanse Economie	35
4.6 Onderzoeken en rapporten	35
4.7 Deelname diverse commissies.....	35
4.8 Deelname cursus en dienstreis.....	36
5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development	37
5.1 Doelstelling en taken	37
5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel	38
5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen	38
5.3.1. Associatie met de Europese Unie	38
5.3.2 Het 'Registered Exporters System' van de Europese Unie (REX)	39
5.3.3. CBTPA	39
5.3.4. U.S. Marina Mammal Protection Act.....	40
5.3.5. International Oil Pollution Compensation Fund	40
5.3.6 Government Procurement Act	40
5.3.7 Landepakket E6	42
5.3.8 Aruba Trade Board	42

5.3.9 Kwaliteitsinfrastructuur	43
5.3.10 Diverse werkzaamheden	43
5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA)	44
5.4.1. Inleiding IDEA	44
5.4.2. Data Analyse van cliënten van IDEA	45
5.4.3. Projecten/Workshops IDEA 2022	50
5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk).....	70
5.5.1 Inleiding.....	70
5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden	70
5.5.3 Taken.....	71
5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk	73
5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk	76
5.5.6 Terugkoppeling en evaluatie.....	89
5.5.7 Handelsmissies.....	93
5.6 Sectie ARINA (Aruba Investment Agency).....	95
5.6.1 Inleiding.....	95
5.6.2 Investeringsbevordering	96
5.6.3 Stakeholder management	99
5.6.4 Commissie Economisch Herstel.....	100
5.6.5 Omgevingstafel.....	101
5.6.7 Kennisoverdracht NFIA.....	101
5.6.8 Kennisoverdracht InvesTT	101
6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB)	103
6.1 Inleiding.....	103
6.1.1 Doelstelling van de afdeling VVB	105
6.1.2 Taken van de afdeling VVB.....	105
6.2 Aantal ingediende verzoekschriften in 2022	105
6.3 Getekende vestigingsvergunningen.....	106
6.4 Aansluiting web-portaal Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister	110
6.5 Bijzondere taken, projecten in behandeling en diversen.	111
6.5.1 Introductie Nieuwe Beleidsrichtlijnen	111
6.5.2 Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP)	111
6.5.3 Aanpassing informatie op de website en gegevens van de eforms.....	111
6.5.4 Deelname informatie sessies	111
6.5.5 Controle werkzaamheden.....	112

6.5.6 Andere lopende projecten	112
7 Sustainable Development Planning (SDP).....	114
7.1 Doelstelling	114
7.2 Taken.....	114
7.3 Het Nationaal Strategisch Planningsproces	114
7.3.1 Monitoring en Evaluatie (M&E) proces NSP 2020-2022.....	114
7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)	115
7.4.1 Het 11 ^{de} Territoriaal programma: de “SISSTEM” Faculteit (13mln. Euro)	115
7.4.2 Regionale fondsen Europese Unie	115
7.4.3 Horizon Europe 2021-2027 (KP9).....	117
7.5 Investerings Overheidsbegroting 2023 en 2024	119
7.6 Deelname aan diverse Commissies/werkgroepen	120
7.6.1 SDG-Commissie	120
7.6.2 SDG-IWG	120
7.6.3 NSS	121
7.7 Workshops/trainingen	122
7.7.1 Global Leadership Diploma van UPEACE	122
.....	124

Inleiding

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) ressorteert onder de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling (MinEZCDO). DEZHI is belast met het adviseren van de minister betreffende het economische beleid, en het uitvoeren van dit beleid namens de minister. DEZHI bestaat naast de leiding en secretariaat uit vier afdelingen namelijk (1) Implementatie Economisch Beleid, (2) Vestiging van Bedrijven, (3) Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development, (4) Economisch Beleid en Onderzoek. De directie ontwikkelt, monitort en evalueert het sociaaleconomisch beleid t.b.v. een duurzame economische ontwikkeling.

Visie DEZHI

De DEZHI profileert zich als een top overheidsorganisatie die de overheid, de Arubaanse burger, lokale en internationale bedrijven en instanties op een klantgerichte, effectieve en professionele wijze kwalitatief hoogwaardige dienstverlening biedt, door middel van gedegen beleidsontwikkeling, structureel monitoring en beheer op sociaaleconomisch gebied.

Missie DEZHI

De DEZHI draagt bij aan een gezonde en duurzame sociaaleconomische ontwikkeling van Aruba; zij ondersteunt daartoe de overheid bij het realiseren van een gedegen economisch beleid en beheer. DEZHI is onafhankelijk bij het uitbrengen van adviezen¹ voor de overheid, waarmee zij de besluitvorming faciliteert over economische aangelegenheden en de verantwoording van het Land.

Strategische doelen

1. Het stimuleren van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling door middel van de diversificatie van de economie en consolidatie van de toeristische sector,
2. Verhogen van de kwaliteit van het leven van de inwoners van Aruba door het stimuleren van sociaaleconomische activiteiten op het eiland,
3. In stand houden van een gezonde marktwerking ten behoeve van een evenwichtige groei in de economie van het Land Aruba,
4. Het bevorderen van Aruba als handelscentrum voor diensten en goederen in de regio ten behoeve van een duurzame sociaaleconomische ontwikkeling op het eiland,
5. Het bevorderen van duurzame investeringen,
6. Het coördineren van het nationale strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie en samenwerking tussen de betrokken instanties.

Kerntaken DEZHI

1. Het analyseren van sociaaleconomische vraagstukken, het monitoren en evalueren van het sociaaleconomisch beleid en het adviseren en ontwikkelen van voornoemd beleid.
2. Het coördineren van het nationaal strategische planningsproces en het stimuleren van de coördinatie tussen de betrokken instanties.
3. Het adviseren betreffende de voorbereiding en uitvoering van het beleid en de projecten die bijdragen tot de ontwikkeling van de economie.
4. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van het stimuleren van de internationale handel (bevorderen van export van producten en diensten) en de integratie van de Arubaanse economie in de wereldeconomie.

¹ het betreft hierbij gevraagd en ongevraagd advies

5. Het ontwikkelen en uitvoeren van het beleid ten behoeve van een aantrekkelijk investeringsklimaat ter bevordering van investeringen op Aruba ten behoeve van een duurzame economische ontwikkeling (lokale en externe investeerders).
6. Het adviseren en stimuleren van een micro-economisch beleid in het kader van het prijzenbeleid (prijzenverordening), marktbeschermingsbeleid (mededingingswetgeving en Landsverordening in- en uitvoer), consumentenbescherming (consumentenwet), energiebeleid en het winkelsluitingsbeleid.
7. Het reguleren van de lokale handel door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen, het monitoren van ontwikkelingen t.a.v. bedrijfsvestiging en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

Bevoegdheden DEZHI

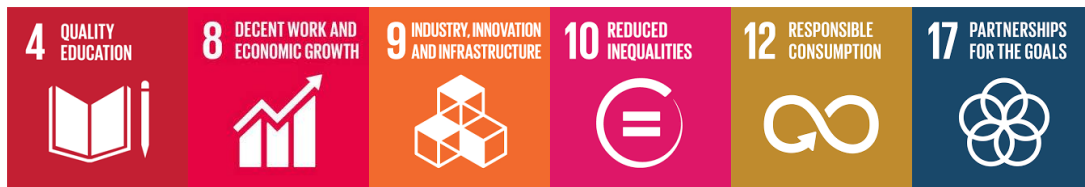
De directie heeft de volgende adviserende bevoegdheden:

- adviseert betreffende de prijzenverordening, verkoopprijzen aardolieproducten, verkoopprijzen overige goederen en diensten, uitvoering art. 4 van de Landsverordening In- en Uitvoer, naleven Landsbesluit invoerverbod kippeneieren en Landsverordening Winkelsluiting;
- adviseert de minister betreffende het vestigingsbeleid en geeft uitvoering hieraan;
- adviseert betreffende de internationale economische ontwikkelingen, in het bijzonder v.w.b. de handel en handelsverdragen in het kader van integratieprocessen en het adviseren betreffende investeringspromotie en bevordering van de export;
- het voorbereiden, formuleren en actualiseren van de sociaaleconomische ontwikkelingsplannen, het adviseren betreffende de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba, het adviseren en coördineren van de financiële samenwerking en de voorbereiding van projecten met de Europese Unie (Multiannual Financial Framework en regional programma's). Tevens fungeert de DEZHI als coördinator voor het proces voor kapitaalinvesteringen;
- het onderhouden, aanpassen en uitbreiden van het economisch mode l(MARUBA) ten behoeve van het adviseren met betrekking tot het sociaaleconomisch beleid.
- het ontwikkelen van beleid ten behoeve van een aantrekkelijk investeringsklimaat ter bevordering van investeringen op Aruba ten behoeve van een duurzame economische Ontwikkeling en het faciliteren van investeerders mede met behulp van de website; www.investinaruba.com,

De visie op economisch gebied is als volgt:

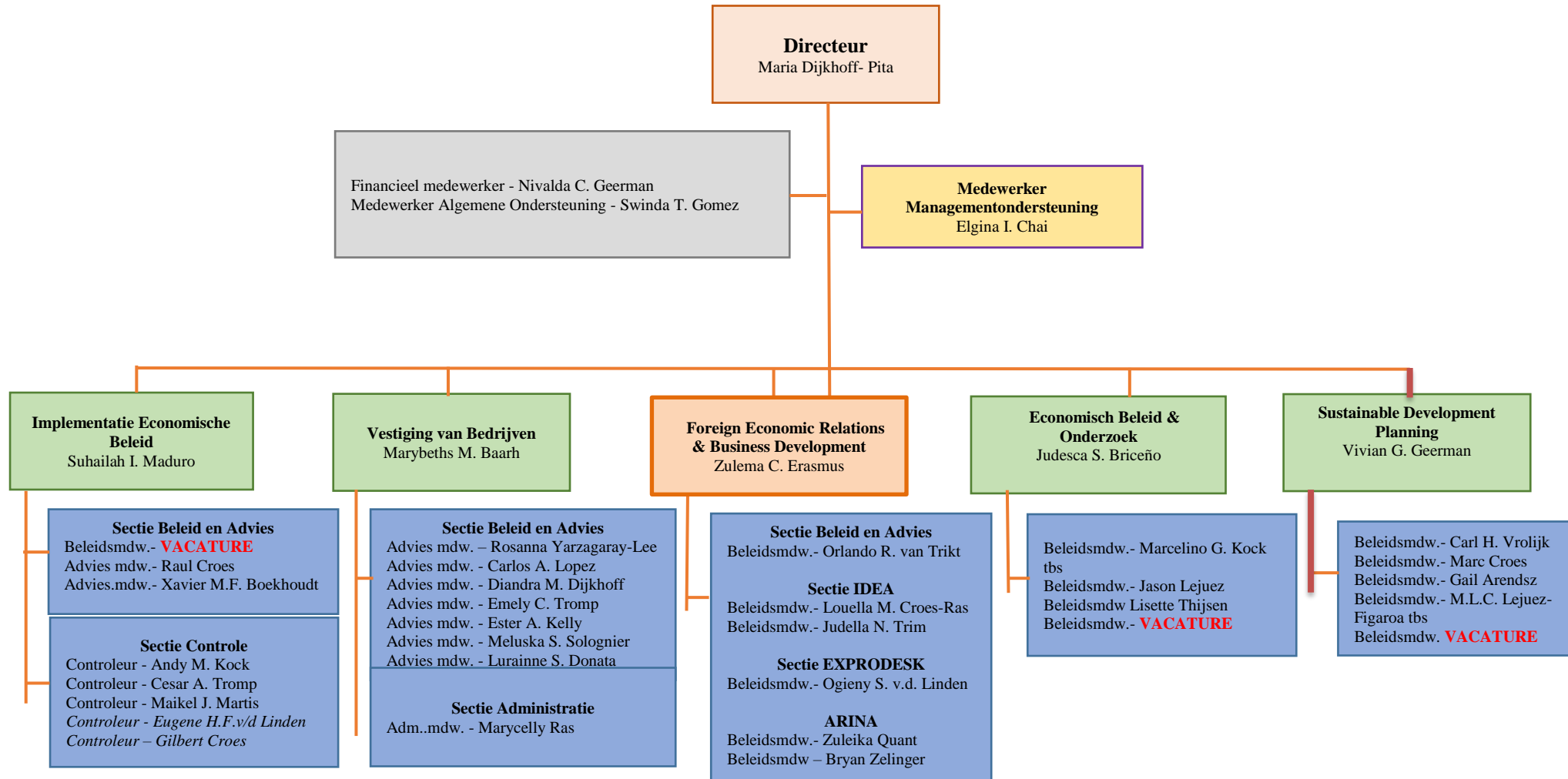
Het verbeteren van het investeringsklimaat op Aruba en het stimuleren van een innovatieve, competitieve en gediversifieerde economie dat wil bijdragen tot een duurzame ontwikkeling en een hoger kwaliteit van het leven voor de hele bevolking.

De DEZHI draagt met haar werkzaamheden aan de implementatie van de Sustainable Development Goals, waaronder voornamelijk de volgende SDGs.

Organogram DEZHI

Organisatiestructuur per 1 januari 2021

1. Economisch Ontwikkeling Aruba 2022

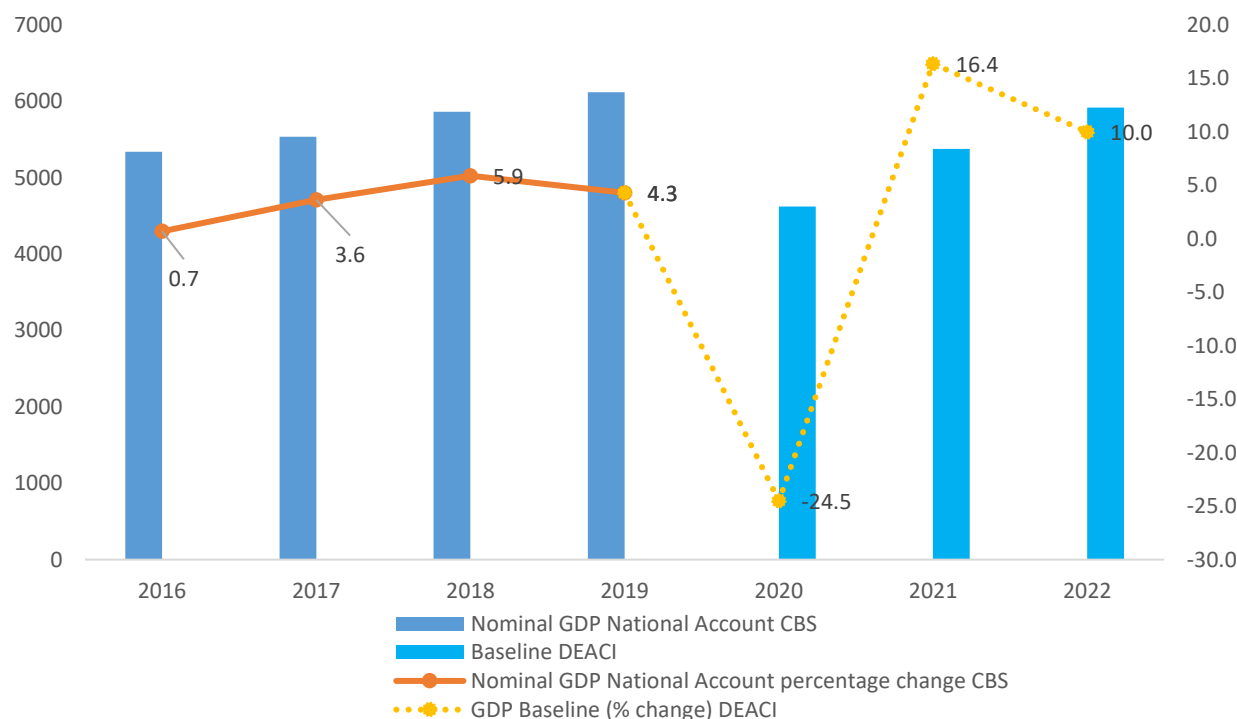
1.1 Economische groei

De aanhoudende oorlog in Oekraïne tussen Rusland die in februari 2022 begon, resulterend in een hogere wereldwijde inflatie, de vertraging in de toeleveringsketen van China (nog steeds een nawerking van de COVID-19-pandemie), de stijgende energiekosten, de verstoorde handel, de uittocht van oorlog slachtoffers naar buurlanden en het tekort aan voedsel hebben allemaal grote gevolgen gehad voor de economieën in de wereld, en indirect ook op Aruba.

Grafiek 1.1 illustreert de trend van de procentuele groei van de nominale Bruto Binnenlandsproduct (BBP) voor Aruba in de afgelopen 7 jaar, de impact van de COVID-19 op onze economie en de duidelijke herstellende economie vanaf 2021, door de positieve ontwikkelingen in de toeristische sector vanaf 2021.

De cijfers van de nominale BBP voor de jaren 2016 tot en met 2019 zijn officiële cijfers van de Nationale Rekeningen, afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Voor de jaren 2020-2022 zijn dit vooruitzichten die zijn gebaseerd op de projectie van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI) d.d. oktober 2022.

Grafiek: 1.1: Ontwikkeling van de nominaal Bruto Binnenlands Product (BBP) voor de jaren 2016-2022

De DEZHI publiceerde in oktober 2022 de aangepaste schattingen voor de jaren 2020-2022. In 2022 wordt geschat dat de Arubaanse economie een nominale BBP daling van 24,5 procent heeft ervaren ten opzichte van 2019, gevolgd door een groei van 16,4 procent in 2021 ten opzichte van 2020 en een groei van 10,0 procent in 2022 ten opzichte van 2021 (Economic Outlook 2022-2023, DEACI oktober 2022). Het nominaal BBP zal naar verwachting voor 2022 (Afl. 5.916 miljoen) op 96,7 procent van het niveau van 2019 (Afl. 6.118 miljoen) uitkomen.

De belangrijkste drijfveer voor de verwachte groei in 2022 ten opzichte van 2021 wordt vooral beïnvloed door de buitengewone herstel in de toeristische sector. De toename van de export van goederen en diensten wijst op een groei van 34,0 procent. Deze wordt veroorzaakt primair door meer toeristische inkomsten ten opzichte van 2021 van 38,9 procent. Verder wordt verwacht dat de import van goederen en diensten in 2022 met 25,0 procent zal toenemen, vooral gedreven door een hogere toeristen instroom en de buitenlandse prijsinflatie.

Voor de particuliere investeringen wordt verwacht dat deze in 2022 zullen oppakken. De verwachting is dat de investeringen die in 2020 en 2021 “on hold” stonden vanwege de pandemie, in 2022 geleidelijk zullen aantrekken. Echter wordt verwacht dat de projecten trager verlopen dan verwacht, als gevolg van de verschillende economische onzekerheden en de afgezwakte wereldwijde economische groei in het 2e kwartaal van 2022.

Vervolgens wordt voorspelt dat de reële BBP voor het basisscenario in 2022 met 7,2 procent stijgt, waarbij voor de totale consumptie in reële termen een negatieve ontwikkeling waar te nemen is. Dit duidt op een verwachte koopkrachtverlies bij de consumenten in 2022.

Tot slot voorspelt het Internationaal Monetair Fonds (IMF) voor Latijns-Amerika en het Caribisch gebied een reële BBP groei van 3,5 procent in 2022. Voor de Verenigde Staten wordt een reële BBP groei van 1,6 procent en voor de eurozone een groei van 3,1 procent geraamd (WEO, oktober 2022).

De reden voor de vertraging van de wereldwijde economische groei zijn volgens de IMF de hoger dan verwachte consumenteninflatie, de aanhoudende oorlog in Oekraïne die de toeleveringsketens verstoort en een negatief effect heeft op de grondstoffenmarkten, krappere financiële omstandigheden die kunnen leiden tot schuldenlasten, de verslechterende voedselonzekerheid en de vertraging van de Chinese economie.

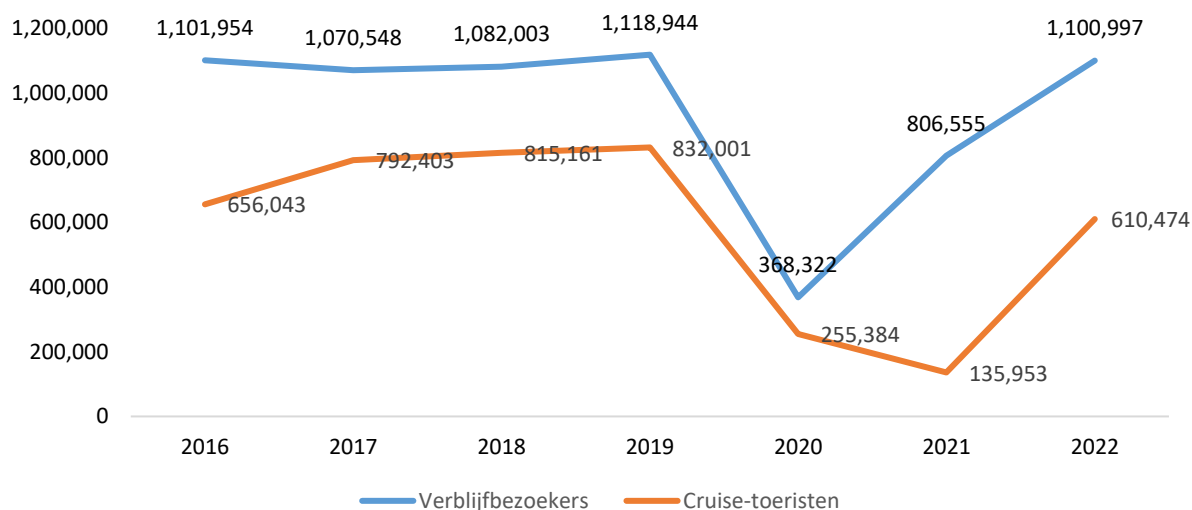
1.2 De Toeristische Sector

Ten opzichte van 2021 laten de cijfers zien dat het totaal aantal bezoekers op het eiland in 2022 een groei van 36,5 procent had (Maandbericht, ATA december 2022). Dat is 98,0 procent ten opzichte van 2019. Het aantal bezoekers wordt vooral bepaald door de Amerikaanse toeristen (78,0 procent bezoekers komt uit de VS). Zie grafiek 1.2.

Uit staafdiagram 1.1 is te zien dat in 2021 een gemiddelde verblijfsduur van 7,5 nachten werd geregistreerd, wat een daling is van 5,1 procent ten opzichte van 2020 (7,9 nachten in 2020) (Maandtabel, CBA februari 2023, source ATA). Voor 2022 werd een gemiddelde

verblijfsduur van 7,3 nachten geregistreerd (Maandrapport, ATA december 2022), wat een daling is van 2,7 procent vergeleken met 2021.

Grafiek 1.2: Ontwikkeling van de Stayover – and Cruise visitors 2016-2022

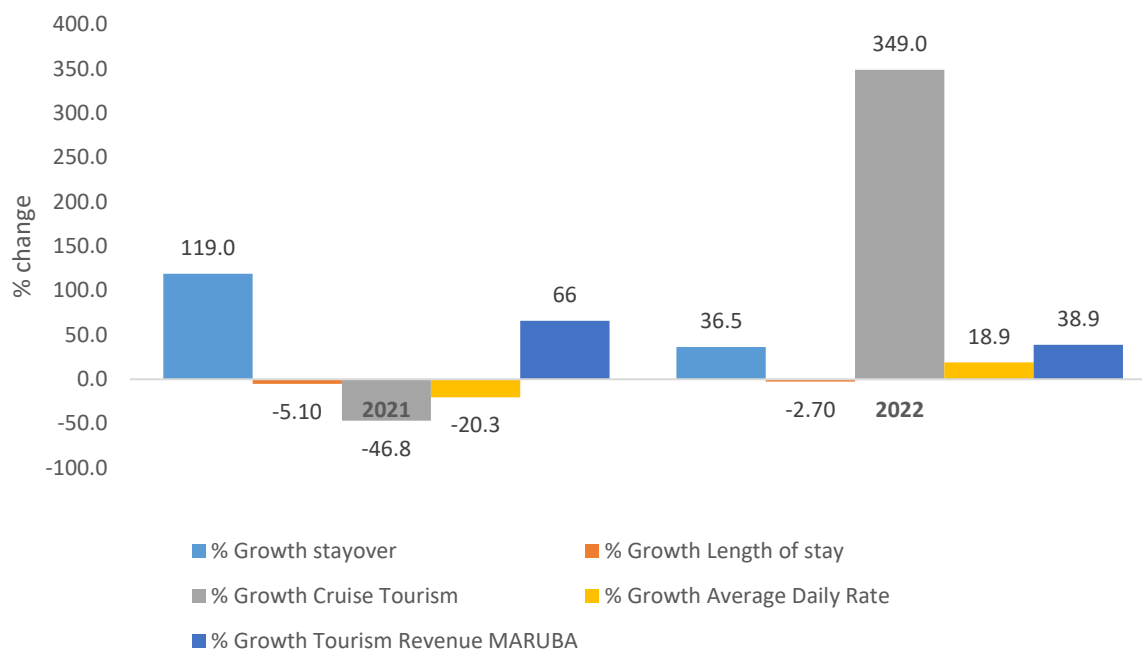
Wat betreft de toeristische inkomsten volgens de Economic Outlook 2022-2023 van DEZHI van oktober 2022 wordt in 2021 een stijging van 66,0 procent geraamd ten opzichte van 2020 en in 2022 wordt een verdere stijging van 38,9 procent geschat ten opzichte van 2021.

Vanuit de cijfers van het Centrale Bank van Aruba (CBA) blijkt uit de analyse van de Tourism Credits dat in Q3 2022 de Tourism Credits stegen met 25 procent (Afl. 1082,3 miljoen) in vergelijking met Q3 2021 (Afl. 865,4 miljoen). Vergeleken met Q3 2019 (Afl. 817,4 miljoen), laten Q3 2022 (Afl. 1082,3 miljoen) Tourism Credits een herstel zien van 132 procent. Verder blijkt dat in Q1-Q3 2022 Tourism Credits stegen met 48 procent (Afl. 3206 miljoen) vergeleken met dezelfde periode in 2021 (Afl. 2170 miljoen). Q1-Q3 van 2022, toerismekredieten herstelden zich met 116 procent (Afl. 3206 miljoen) vergeleken met 2019 (Afl. 2760,6 miljoen).

Voor het jaar 2021 is de gemiddelde dagelijkse kamerprijs met 20,3 procent gedaald ten opzichte van het jaar 2020 (AHATA, Hotel Performance december 2021). Voor 2022 is dit met 18,9 procent gestegen ten opzichte van 2021 en ten opzichte van 2019 is dit een stijging van -12,2 procent (AHATA, Hotel Performance december 2022).

Tot slot ontving Aruba in 2021, 135.953 cruise passagiers. Dit is een daling van 46,8 procent ten opzichte van het jaar 2020 (Maandrapport, ATA december 2021). Voor 2022 was er een sterke groei van 349 procent ten opzichte van 2021. Aruba heeft in 2022 610.474 cruise passagiers ontvangen (Maandtabel, CBA februari 2023, source ATA). Zie staafdiagram 1.1 voor de belangrijkste toeristische indicatoren.

Staafdiagram 1.1: Ontwikkeling Toeristische Indicatoren 2021-2022

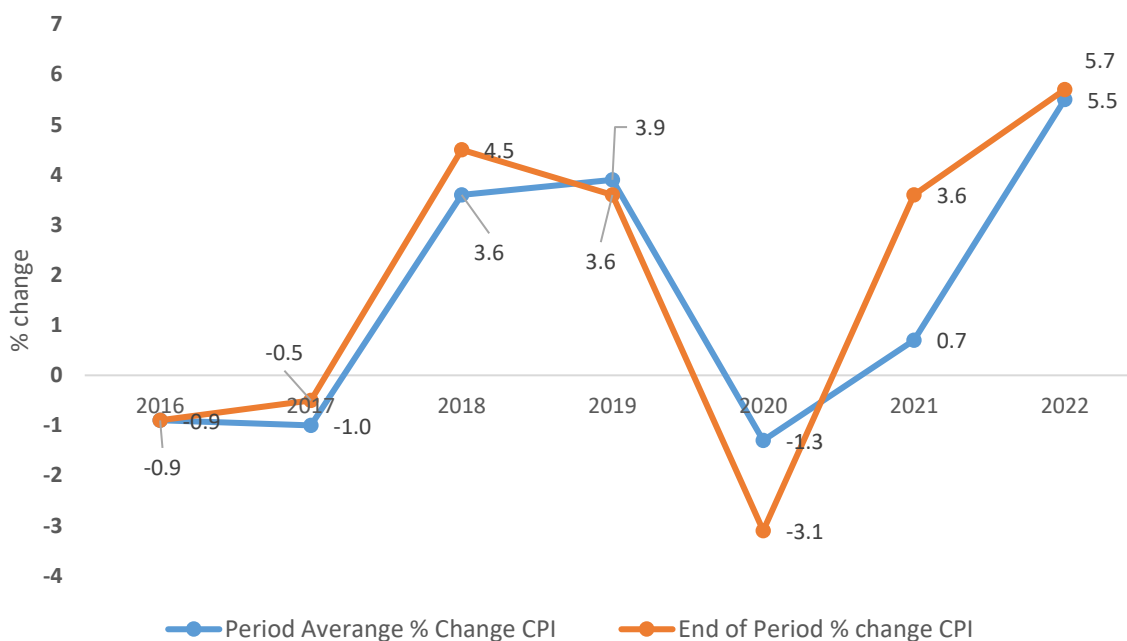
1.3 Inflatie

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kwam de “period average” inflatie voor 2022 uit op 5,5 procent, terwijl de inflatie aan het einde van de periode (EOP) 5,7 procent bedroeg (zie grafiek 1.3).

De recente stijging van de EOP-inflatie wordt grotendeels gedreven door de prijsstijgingen in de sectoren “Huisvesting”, Transport, Eten en Non-alcoholische dranken en Restaurant en Hotel.

In de huisvestingssector hield de prijsstijging vooral verband met de prijsstijgingen van elektriciteit, gas, andere brandstoffen, het gebruik van water en andere aan huisvesting gerelateerde diensten. De transportsector heeft met name een prijsstijging gekend door de prijsstijging in de categorieën voertuigverkoop en uitgaven gerelateerd aan het gebruik van voertuigen voor persoonlijk vervoer. Ten slotte is er ook een prijsstijging te zien in de sector eten en alcoholvrije dranken, die vooral wordt veroorzaakt door de categorie van eten. Voor wat betreft de restaurant- en hotelsector tot slot, is de prijsstijging vooral te zien in de categorie buitenshuis eten.

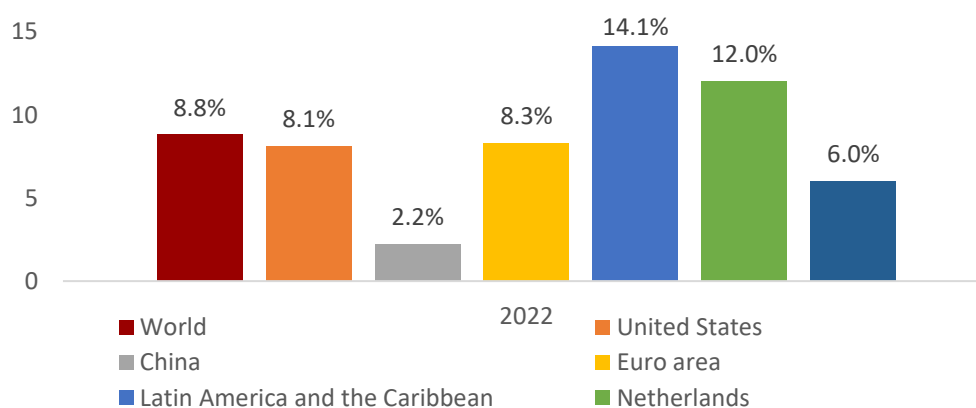
Grafiek 1.3: Inflatieontwikkelingen voor de jaren 2016-2022

Inflatie is een van de grootste zorgen geworden voor de wereldeconomie. De redenen voor de inflatoire druk vloeit voort uit een toename van energieprijzen als gevolg van de oorlog en de verstoring van de toeleveringsketens aanhouden sinds de pandemie.

Verder heeft de oorlog tussen Oekraïne en Rusland sterk bijgedragen aan hogere prijzen voor voedsel, energie- en grondstoffenprijzen. Volgens het IMF wordt de wereldinflatie geraamd op 8,8 procent in 2022. Voor de U.S.A. zal de inflatie naar verwachting 8,1 procent bedragen in 2022 en voor Nederland zal deze naar verwachting 12,0 procent in 2022 bedragen. De inflatie in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied zal naar verwachting 14,1 procent voor 2022 bedragen en voor Aruba wordt deze geraamd op 6,0 procent in 2022.

Grafiek 1.4: Wereldwijde Inflatieontwikkelingen in het jaar 2022 (IMF, Oktober 2022)

Personeel en Algemene Ondersteuning

2.1 Algemeen

Personeelsaangelegenheden worden door de directeur behandeld met de nodige ondersteuning van de medewerker managementondersteuning en de Departement di Recurso Humano (DRH). De financiële administratie wordt door de medewerker financiële administratie voorbereid met ondersteuning van de Directie Financiën.

2.2 Personeel

2.2.1 Formatierapport

De laatste 10 jaren heeft de DEZHI zich aangepast aan de veranderende omstandigheden en dynamiek van de economie op Aruba en de wereld. De wereld is niet statisch en de economie evenmin. Hierdoor is het noodzakelijk om regelmatig de werkzaamheden te evalueren en aan te passen aan de nieuwe situatie en eisen. DEZHI is ook een organisatie die continue naar verbeteringen zoekt en groeit in verantwoordelijkheden. Door de jaren zijn dus werkzaamheden aangepast en is de organisatie anders gaan functioneren. In 2020 is een nieuwe organisatiestructuur met bijbehorende functiebeschrijving (formatierapport) opgesteld en door de ministerraad goedgekeurd.

2.2.2 Personeelsbezetting

In 2022 zijn is een beleidsmedewerker bijgekomen voor de unit ARINA Hiermee is de personeelsbezetting van de DEZHI per 31 december 2021, 35 fte's. Er zijn verder drie openstaande vacatures.

2.2.3 Ziekteverlof

In het jaar 2021 was een hoge frequentie ziek melding vanwege langdurig ziekteverlof van personeelsleden met ernstige ziekte en die specialistische medische behandeling nodig hadden.

2.2.4 Jubilea

In het jaar 2022 was er 1– 25 jaar ambtsjubilea, 1 – 30 jaar ambtsjubilea. In verband met deze ambtsjubilea kregen de betreffende medewerkers de gebruikelijke gratificatie ter grootte van één maand inkomen toegekend.

2.2.5 Bevorderingsverzoeken

In het jaar 2022 zijn 5 verzoeken voor bevordering voor medewerkers aangeboden aan de minister en de DRH.

2.2.6 Stagiaires

Er waren geen stagiaires in 2022

2.2.7 Opleiding en cursus

In 2022 hebben verschillende medewerkers verschillende cursussen opgeleid welke genoemd staan in de hoofdstukken per afdeling

2.2.8 Dienstreizen

- In 2022 is de directeur in april afgevaardigd naar de HEA conferentie in Colombia waar belangrijke besprekingen met de Nederlandse ambassades in de regio werden gehouden
- In juni 2022 heeft het hoofd van de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development een CAIPA conferentie in Jamaica bijgewoond.
- De directeur heeft in november 2022 deelgenomen aan de EU-LGO Forum

2.2.9 Prestatiemanagement

In 2022 heeft de DEZHI deel genomen aan de DRH pilot voor een overheidsbreed Prestatiemanagement in het kader van de landenpakket. Alle medewerkers van de DEZHI hebben per afdeling aan het proces voor het opstellen van de Operationele Plan deelgenomen. Op basis hiervan zijn alle werkafspraken per medewerker gemaakt. In januari 2022 vonden de gesprekken plaats om de Individuele Doelen van elke medewerker voor het jaar 2022 aan te geven. Conform de DRH pilot zijn alle gesprekken gevoerd en zijn de nieuwe formulieren en nieuw formaat gehanteerd voor zowel de tussentijdse gesprekken als ook voor de eindgesprekken. In December 2022 vonden uiteindelijk de laatste functioneringsgesprekken plaats.

2.3 Begroting en financiën

De volgende tabel geeft een overzicht aan van de begroting vs. realisatie van het jaar 2021. Helaas is tot eind januari de administratie van de DEZHI niet afgestemd met de Directie Financiën. Bij Directie Financiën zijn bepaalde posten te veel gedebiteerd en anderen juist niet. Directie Financiën dient haar administratie dus in dit kader aan te passen.

Tabel 2.3.1 Overzicht realisatie vs. begroting 2022

	Realisatie 2022	December				2022		
	Naam	Nummer	Begroting	Afgetrokken	Overh.	Beschikbaar	Facturen	Restant
1	Geneeskundige kosten	169980014301	500.00			500.00	-	500.00
2	Opleiding & Cursusgeld	169980014303	15,000.00	13,000.00		2,000.00	1,050.00	950.00
3	Dienstkleding & -toelage	169980014305	5,500.00	4,000.00		1,500.00	914.50	585.50
4	Reis- en verblijfkosten	169980014306	25,000.00	5,000.00		20,000.00	4,323.71	15,676.29
5	Overige vergoeding	169980014309	2,500.00	2,000.00		500.00	-	500.00
6	Schrijf-/bureaubehoeften	169980014310	15,000.00	5,000.00		10,000.00	7,782.29	2,217.71
7	Kantoorinventaris	169980014311	15,000.00		2,200.00	17,200.00	17,288.31	(88.31)
8	Huur kantoorinventaris	169980014312	154,000.00		20,000.00	174,000.00	164,875.76	9,124.24
9	Portikosten	169980014313	1,000.00		600.00	400.00	86.61	313.39
10	Telefoon, fax & Internet	169980014314	94,000.00			94,000.00	96,941.26	(2,941.26)
11	Overige bureaunkosten	169980014319	5,000.00			5,000.00	4,284.10	715.90
12	Huur Gebouwen	169980014320	320,000.00	16,000.00	2,500.00	301,500.00	301,500.00	-
13	Huisverstigingsartikelen	169980014323	1,000.00		2,000.00	3,000.00	2,830.13	169.87
14	Onderhoud gebouwen	169980014324	1,000.00			1,000.00	27.72	972.28
15	Overig huisvestig	169980014329	5,000.00		1,800.00	6,800.00	6,335.00	465.00
16	Voorlichting en promotie	169980014330	90,000.00			90,000.00	72,660.69	17,339.31
17	Huur bedrijfsmiddelen	169980014332	3,500.00			3,500.00	2,798.40	701.60
18	Huur/lease voertuigen	169980014334	45,000.00			45,000.00	44,016.00	984.00
19	Brandstof	169980014335	15,000.00			15,000.00	15,000.00	-
20	Motorrijtuigenbelasting	169980014336	1,300.00			1,300.00	1,200.00	100.00
21	Overige kosten vervoer	169980014339	2,700.00			2,700.00	757.00	1,943.00
22	Deskundig advies	169980014361	55,000.00		20,000.00	35,000.00	6,795.00	28,205.00
23	Overige uitbestedingen	169980014362	44,000.00			44,000.00	43,524.00	476.00
24	Verzekeringen	169980014370	3,000.00		900.00	2,100.00	2,012.00	88.00
25	Contributies	169980014390	46,000.00	25,000.00	2,600.00	18,400.00	9,000.00	9,400.00
26	Overige kosten	169980014393	1,500.00		600.00	2,100.00	2,065.76	34.24
27	Kosten voorgaande jaren	169980014399	-			-	-	-
	TOTAAL/TRANSP		966,500.00	70,000.00		896,500.00	808,068.24	88,431.76

Bron: DEZHI(zonder afstemming met Directie Financiën)

2.4 ICT

In het jaar 2022 werden 5 nieuwe laptops aangeschaft en de licenties voor bestaande programma's zijn betaald. Tevens is een nieuwe APC smart UPS aangeschaft ter vervanging van de oude. Tevens wordt het ICT-beheer door de ITP Caribbean uitgevoerd. De diensten van de ITP-Caribbean zijn snel en zeer efficiënt.

2.5 Documentatie en informatie

Het dynamisch archief van de DEZHI is nu helemaal gedigitaliseerd. Alle ingekomen en uitgaande post/documenten worden in het JOIN ingevoerd, gescand en digitaal bewaard. Oude documenten zijn altijd nog bereikbaar bij de Archivo Nacional Aruba (ANA) op verzoek.

2.6 Facilitaire zaken en klantenservice

In december 2021 is het huurcontract tussen het Land en Eagle Town N.V., eigenaar van het Sun Plaza gebouw, voor de kantoorruimten bestemd voor de huisvesting van DEZHI afgelopen. De ministerraad heeft de beslissing genomen om het contract voor 18 maanden te vernieuwen.

3 Implementatie Economisch Beleid

3.1 Doelstelling

Een adequate uitvoering van het prijzenbeleid, het in- en uitvoerbeleid en het winkelsluitingsbeleid t.b.v. het bevorderen van de lokale handel.

3.2 Taken

De afdeling “Implementatie Economisch Beleid” is verantwoordelijk voor de implementatie en het naleven van de Prijzenverordening, m.n. de calculatie en vaststelling van de prijzen en de tarieven van goederen en diensten, van de Landsverordening In- en Uitvoer en van de Landsverordening Winkelsluiting.

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden van overheidswege de maximale verkoopprijzen vastgesteld van enige producten behorende tot de eerste levensbehoeften, het zgn. basispakket. Het samengestelde pakket van de gereguleerde basisproducten bestaat uit de volgende producten:

Pakket gereguleerde basisproducten	
Rijst	Maismeel
Babyvoeding	Melkpoeder
Thee	Broccoli frozen
Koffiemelk	Mixed vegetables frozen
Eetbare oliën	Spinazie frozen
Gedroogde kidney bonen	Ingeblikte tonijn
Gedroogde zwarte bonen	Ingeblikte sardine
Gedroogde limabonen	Ingeblikte zalm
Koffie	Spaghetti
Havermout	Bloem
Vloeibare melk	

Bron: DEZHI

Aan het begin van de COVID-19 pandemie werd besloten om een crisispakket tijdelijk te introduceren bestaande uit tiental producten waarvan de maximumprijzen van overheidswege vastgesteld worden.

De verkoopprijzen van aardolieproducten t.w. benzine, gasolie en kerosine worden aan het begin van elke maand aangepast aan de ontwikkelingen van de internationale genoteerde prijzen, zoals gepubliceerd in de S&P Global Platts US Marketscan. Bij elke prijsverandering wordt de minister van Economische Zaken geadviseerd en wordt de ministeriële regeling ter ondertekening opgestuurd.

Naast het pakket van basisproducten en de aardolieproducten, worden de prijzen en tarieven van andere goederen en diensten (o.a. de verzekeringsmaatschappijen) eveneens op basis van de Prijzenverordening gereguleerd. Ter zake worden de benodigde gegevens en documenten opgevraagd en worden gesprekken met de belanghebbenden gevoerd. Tevens wordt geadviseerd t.a.v. prijzen en tarieven van goederen en diensten die niet middels de Prijzenverordening worden gereguleerd (o.a. de taxi- en autobustarieven, fiscale aangelegenheden etc.).

Dagelijks wordt controle uitgeoefend op de van overheidswege vastgestelde maximum verkoopprijzen van de gereguleerde levensmiddelen en de prijsaanduiding. De ontwikkeling van een geselecteerd pakket van niet officieel vastgestelde (vrije) verkoopprijzen van de levensmiddelen wordt gevolgd en geregistreerd.

Goederen opgesomd in het Landsbesluit invoervergunning goederen, ter uitvoering van artikel 4 van de landsverordening In- en Uitvoer (AB 1989 no. GT 102), kunnen alleen met een invoervergunning worden ingevoerd.

Ingevolge het Landsbesluit invoerverbod kippeneieren (AB 1989 no. GT 13) is het verboden om kippeneieren in te voeren. Ontheffing van dit verbod wordt verleend bij een tekort van de lokale productie.

Sinds het stopzetten aan de voorwaarde om ontheffing te verzoeken voor aangepaste openingstijden conform het “Landsverordening winkelsluiting” in 2018, hoeven winkels geen verzoeken om ontheffing van winkelsluiting meer in te dienen. De DEZHI zal ontheffingen blijven verlenen aan een tal van convenience stores die ontheffing krijgen van 24 uur.

Ingevolge het Landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (AB 2014 no. 77) is het verboden om koper en koperhoudende voorwerpen te exporteren. Ontheffing van dit verbod kan worden verleend aan bedrijven die zich in het kader van hun bedrijfsactiviteiten toeleggen of mede toeleggen op de bewerking of recycling van koper en koperhoudend voorwerpen.

3.3 Prijzen en Tarieven

3.3.1 Basispakket levensmiddelen

Ingevolge de Prijzenverordening (AB 1991 no. GT 17) worden voor een aantal producten behorende tot de eerste levensbehoeften, de maximale verkoopprijzen van overheidswege vastgesteld.

Het pakket gereguleerde basisproducten werd in 2019/2020 in fases aangepast. Reden voor het toevoegen van producten in de twee fase was dat de nodige aanpassingen aangebracht moesten worden aan het Landsbesluit invoervergunning goederen, teneinde aan de hand van de bij de DEZHI binnengekomen facturen en douanedocumenten van deze producten de maximumprijzen te kunnen calculeren. De eerste fase trad in 2019 in werking waarbij de volgende producten werden toegevoegd: diepvries broccoli, spinazie, en mixed vegetables, gedroogde bruine-, zwarte- en limabonen, ingeblikte tonijn, sardine en zalm. In 2020 ging de tweede fase van de uitbreiding van het pakket gereguleerde basisproducten versneld in werking waarbij de volgende producten werden toegevoegd: spaghetti, havermout, bloem en vloeibare melk. Het Landsbesluit tot wijziging van het landsbesluit invoervergunning goederen zal per 1 januari 2023 in werking treden.

De maximale verkoopprijzen voor de gereguleerde basisproducten worden aan de hand van de inkoopfacturen en van de vastgestelde marges op de “landed cost” (cif-prijs verhoogd met invoerrecht) berekend. De lokale kosten worden niet in beschouwing genomen. De wijzigingen van de vastgestelde maximumprijzen zijn het gevolg van externe factoren, zoals wijziging van de inkooprijzen, transportkosten, koers e.d.

Indien een berekende verkoopprijs van een nieuwe/recente invoer lager is dan de reeds hiervoor vastgestelde verkoopprijs, wordt deze automatisch verlaagd. Indien de berekende verkoopprijs hoger is, dient de importeur een schriftelijk verzoek in te dienen om verhoging van de

vastgestelde prijs. In principe worden om de twee weken de aangepaste prijzen gepubliceerd en in de lokale dagbladen bekend gemaakt. Ook wordt de laatste bekendmaking op onze website www.deaci.aw gepubliceerd en op de APP “Control di prijs”.

Het huidige pakket gereguleerde basisproducten bestaat uit 1.240 producten van diverse merk en verpakking. In 2022 hebben er 25 publicaties van de vastgestelde maximumprijzen plaatsgevonden.

Onderstaande tabel is een weergave van de ontwikkeling van de vastgestelde maximale verkoopprijzen per categorie gereguleerde producten behorende tot het basispakket voor de periode 2017-2022:

Tabel 3.3.1.1: Gemiddelde overtreding van de vastgestelde prijzen per zaak

Ontwikkeling verkoopprijzen 2017-2022 per categorie gereguleerde Producten behorende tot basispakket 2017-2022 (2017=100)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
rijst	100	102.7	107.2	107.4	111.0	114.4
maismeel	100	104.2	107.5	107.0	107.8	115.6
thee	100	103.6	108.4	108.5	110.3	110.3
koffie	100	102.8	106.2	107.4	107.9	108.7
babyvoeding	100	102.2	106.7	106.4	108.8	108.9
eetbare olien	100	102.8	107.5	108.3	119.4	129.2
melkpoeder	100	106.4	112.2	108.6	109.8	110.8
koffiemelk	100	105.9	110.2	111.0	112.1	112.2

Bron: DEZHI

Aangezien de aanpassing van het basispakket in 2019, waarbij sommige producten uit het basispakket werden gehaald en sommige nieuwe producten werden toegevoegd (gedroogde kidney-, zwarte- en limabonen, haverhout, spaghetti, bloem, frozen mixed vegetables, broccoli en spinazie, ingeblikte tonijn sardine en zalm) ontbreken gegevens voor de periode 2017-2022 voor de weggehaalde en toegevoegde producten. Deze werden voor deze vergelijking weggelaten.

In juli 2018 werd de BAVP van 1,5% geïntroduceerd en de BAZV verhoogd van 2,5% naar 3% Waardoor alle verkoopprijzen tegelijkertijd in 2018 stegen.

In 2019 stegen de van alle gereguleerde producten gevolgd door een stagnatie en zelfs lichte daling van de verkoopprijzen van sommige gereguleerde producten in 2020.

Vervolgens hebben de effecten van de COVID-19 pandemie op de toeleveringsketen gezorgd voor een stijging in de verkoopprijzen van alle gereguleerde producten in 2021.

Door de oorlog tussen Rusland en Oekraïne zijn de verkoopprijzen in 2022 nog verder gestegen. Vooral in eetbare oliën, met name zonnebloemolie waarvan de productie grotendeels in Oekraïne plaatsvindt zijn de verkoopprijzen flink gestegen.

3.3.2 crisispakket

Als gevolg van het COVID-19 waren in een aantal gevallen onevenredige prijsverhogingen geconstateerd bij bepaalde hygiënische-, verzorgings- en consumptieproducten, waardoor in 2020 besloten werd om een crisispakket tijdelijk te introduceren bestaande uit tiental producten waarvan middels de Prijzenverordening de maximumprijzen van overheidswege vastgesteld zouden worden. Het tijdelijke crisispakket ziet er als volgt uit:

Tijdelijke crisispakket
Desinfecterende middelen voor persoonlijk gebruik
Desinfecterende middelen voor huishoudelijk gebruik
Elektrolyten en mineralen drank
Wc papier
Beschermende uitrusting
Baby luiers
Gedroogde fruit
Vochtige baby doekjes
Cornflakes
Bevroren fruit
Bevroren kippenpoten en -vleugels

Bron: DEZHI

Hoewel het crisispakket van tijdelijk aard is, werd het in 2022 voortgezet, zelfs dat enkele categorie goederen van het crisispakket in het concept tot wijziging van het landsbesluit invoervergunning goederen is toegevoegd met het voornemen om de crisispakket stop te zetten en enkele van de categorieën toe te voegen aan het basispakket.

3.3.3 Verkoopprijzen kippeneieren

Het lokaal geproduceerde kippenei is het enige product dat nog marktbescherming geniet in de vorm van een invoerverbod. In de praktijk is het invoerverbod slechts een formaliteit daar gehele ontheffing van het verbod wordt verleend om kippeneieren te mogen importeren. Reden hiervoor is dat de afgelopen jaren het aanbod van lokaal geproduceerde kippeneieren nauwelijks aan de totale vraag voldoet.

Als gevolg van de gestegen voeder en kuiken inkooprijzen hadden de lokale pluimveehouders in 2022 een aanpassing van de verkoopprijzen verzocht. In december 2022 werden de nieuwe producenten- en verkoopprijzen voor lokaal geproduceerde vastgesteld op respectievelijk Afl. 5,65 en Afl. 6,65 per dozijn. Een stijging van Afl.1,02 van de verkoopprijzen per dozijn.

De verkoopprijzen voor geïmporteerde kippeneieren variëren. Het calculatiesysteem is gebaseerd op een groothandelsmarge van 13% van de landed cost en een kleinhandelsmarge van 15% van de groothandelsprijs. Bij deze calculatiemethode zijn er geen vastgestelde verkoopprijzen en de verkoopprijzen kunnen fluctueren per ingekomen lading. De prijzencontroles op geïmporteerde kippeneieren worden door de controleurs van DEZHI verricht aan de hand van ingekochte facturen, transportkosten en de vastgestelde marges.

Gebaseerd op een berekeningssysteem van de gemiddelde verkoopprijzen op basis van de ingekomen facturen en vrachtkosten zijn de gemiddelde verkoopprijzen voor geïmporteerde kippeneieren voor januari, mei en september, oktober en november 2022 als volgt gecalculleerd:

Ontwikkeling verkoopprijzen geïmporteerde kippeneieren 2022 (Afl./dozijn)				
Periode	Max.Verkoopprijs groothandel		Max.Verkoopprijs kleinhandel	
	Small/medium	Large/XL	Small/medium	Large/XL
Januari 2022	Afl. 2,14	Afl. 2,18	Afl. 2,60	Afl. 2,66
Mei 2022	Afl. 6,65	Afl. 7,45	Afl. 8,15	Afl. 9,10
september 2022	Afl. 4,40	Afl. 6,85	Afl. 6,52	Afl. 8,40
oktober 2022	Afl. 7,66	Afl. 10,36	Afl. 9,38	Afl. 12,83
november 2022	Afl.8,37	Afl.10,91	Afl. 10,24	Afl. 13,35

Bron: DEZHI

Sinds april 2022 speelde de uitbraak van de HPAI (Hoog Pathogene Aviaire Influenza) een rol in de prijsstijgingen van de geïmporteerde kippeneieren afkomstig uit de V.S. Een flinke daling in de productie veroorzaakte een piek in de verkoopprijzen per dozijn in augustus 2022. Door een aanvulling van de legkippen wordt verwacht dat de productie zal progressief stijgen en de inkooprijzen van geïmporteerde kippeneieren zullen dalen.

3.3.4 Verkoopprijzen wittebroden

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de lokaal geproduceerde wittebroden waren in 2020 ongewijzigd gebleven. De kipashi van 650 gram bedraagt Afl.3,45.

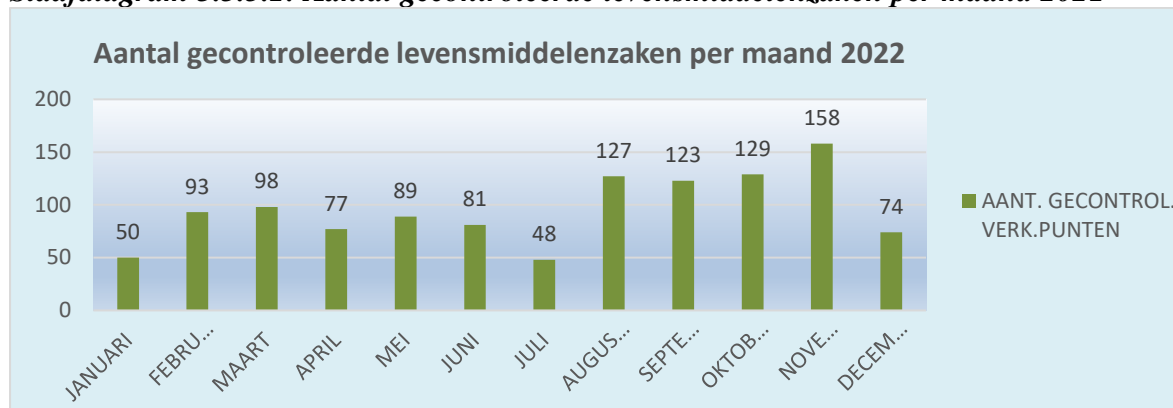
De grote bakkerijen produceren de zgn. “pan plus” om zodoende de prijsregulering te omzeilen en hiervoor een hogere verkoopprijs te vragen dan de vastgestelde verkoopprijs van het wittebrood. De gereguleerde wittebroden worden toch door enige (kleinere) bakkerijen geproduceerd en beschikbaar gesteld voor de bevolking, ofschoon op een kleinere schaal. De hiervoor vastgestelde verkoopprijzen worden gehanteerd.

3.3.5 Controle Prijzenverordening

Voor de controle op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten wordt het eiland onderverdeeld in drie regio's nl. I: Oranjestad, II: Noord, Paradera en Santa Cruz en III: Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas. De controleurs worden maandelijks per regio gerouleerd op een zodanige manier dat ieder controleur maandelijks een nieuw regio te controleren heeft en dat alle regio's maandelijks gecontroleerd worden. De controleurs verrichten de controlewerkzaamheden van de afdeling voor de helft van de dag, aangezien de andere helft van de dag besteed wordt aan de controlewerkzaamheden van de afdeling VVB.

De controle op de naleving van de maximumprijzen geschiedde aan de hand van een opgestelde lijst. De geconstateerde verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten en het tijdelijke crisispakket in de levensmiddelenzaken werden vergeleken met de geldende vastgestelde verkoopprijzen in de lijst.

Staafdiagram 3.3.5.1: Aantal gecontroleerde levensmiddelenzaken per maand 2021

Bron: DEZHI

Uit de controlerapporten op de naleving van de vastgestelde verkoopprijzen van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften en het crisispakket in 2021 bleek dat de gemiddelde overtreding, 2,5 per verkooppunt bedroeg en 2,5 % uitmaakte van het gemiddelde aantal waarnemingen. Verder was 97,5% gelijk aan de vastgestelde prijzen. Het gemiddelde aantal geconstateerde overtredingen per zaak was lager dan in 2021, waar de gemiddelde overtreding 4,0 per verkooppunt was. Oorzaak van de daling in de aantal overtredingen is het feit dat de afgelopen jaren na de uitbraak van COVID-19 in 2020 de verkoopprijzen van de producten behorende tot de eerste levensbehoeften flink zijn gestegen. De stijgingen van deze verkoopprijzen werden niet direct door de levensmiddelenzaken aangepast waardoor ook minder overtredingen werden veroorzaakt. Het is ook niet de verantwoordelijkheid van de controleurs om de levensmiddelenzaken alert te maken van de gestegen verkoopprijzen.

In tabel 3.3.5.1 wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde overtreding per zaak over de afgelopen 5 jaren.

Tabel 3.3.5.1: Gemiddelde overtreding van de vastgestelde prijzen per zaak

Jaar	Gemiddelde overtreding per zaak	%-overtreding t.o.v. aantal waarnemingen
2018	3,0	3,5
2019	4,4	5,4
2020	4,8	5,0
2021	4,0	3,9
2022	2,5	2,5

Bron: DEZHI

Alle door de controleurs geconstateerde verkoopprijzen, die boven de vastgestelde prijzen lagen, werden ter plaatse door hen gecorrigeerd. De levensmiddelenzaken waarbij 10 of meer overtredingen werd geconstateerd, kregen een schriftelijke waarschuwing. In 2022 werden er 19 schriftelijk waarschuwingen uitgegeven. De gereguleerde producten, voor welke nog geen verkoopprijzen vastgesteld waren, werden van de rekken verwijderd tot dat de prijzen officieel werden vastgesteld.

Gedurende de controles op de naleving van de vastgestelde maximale verkoopprijzen behorende tot het pakket gereguleerde basisproducten en het crisispakket, werd tevens toezicht gehouden op de prijsaanduiding van de producten in deze zaken. Indien geconstateerd werd dat hieraan niet werd voldaan, werd de situatie terstond gecorrigeerd en om de producten van een duidelijke zichtbare en leesbare prijsaanduiding te voorzien en in het Arubaanse Courant.

De werkzaamheden van het multidisciplinair controleteam (MCT) werd in 2022 verricht met een gezamenlijke controle van DEZHI, Directie Volksgezondheid en politieagenten van de Korps Politie Aruba. Gedurende de controle wordt nagegaan of levensmiddelenzaken zich aan de van overheidswege vastgestelde maximale verkoopprijzen houden en of er voldaan wordt aan de door DVG gehandhaafde hygiëne maatregelen en vervaldatum.

In totaal werden er op 7 gelegenheden gezamenlijke controles in 2022 verricht in totaal 23 levensmiddelenzaken. Levensmiddelenzaken die de regels omtrent hygiëne en gezondheidsverklaring niet na kwamen werden voor een bepaalde periode gesloten, de duurte afhankelijk van de zwaarte van de overtreding. Levensmiddelenzaken waarvan overtreding van de maximumprijzen voor de producten behorende tot het basispakket geconstateerd werden, kregen een schriftelijke waarschuwing achteraf.

De “Macuto di Compras” prijsopnames worden gemaakt van de verkoopprijzen van ongeveer 25 producten van verschillende categorieën in 10 verschillende levensmiddelenzaken. De verkoopprijzen van deze producten zijn “vrij” en worden met elkaar vergeleken en bekend gemaakt op de website www.deaci.aw, de facebook pagina van DEZHI en de App “Control di Prijs”. De bekendmaking dient aan de bevolking de nodige informatie en een beeld te geven van de geldende verkoopprijzen en waar de producten goedkoper worden aangeboden. In 2022 werd de “Macuto di Compras” 50 keer gepubliceerd.

In oktober 2022 hebben de controleurs van de afdeling IEB een inventarisatie gehouden van de levensmiddelenzaken. Aan de hand van de inventarisatie, werd er een lijst van de levensmiddelenzaken opgesteld. In totaal werden 186 levensmiddelenzaken waargenomen. In 2021 waren er 180. Het moratorium op levensmiddelenzaken die sinds mei 2017 gehandhaafd werd, werd in 2021 opgegeven.

3.3.6 Verkoopprijzen Aardolieproducten

In 2022 werden benzine, gasolie en kerosine geïmporteerd door Refineria di Aruba (RDA). Voor de berekening van de maximale verkoopprijzen van benzine, gasolie en kerosine, wordt rekening gehouden met de volgende componenten: inkooprijzen (posting), vracht, verzekering, dampverlies (alleen voor benzine), groothandels- en kleinhandelsprijs, accijns, BBO en BAZV. V.w.b. de benzine is in de prijsstructuur een subsidiecomponent van 1,5 cent per liter opgenomen, ter subsidiering van de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor huishoudelijk gebruik. Deze subsidie gaat naar de importeur van het LPG die het huishoudelijk kookgas tegen een verlaagde prijs aflevert.

De variabele componenten in de prijsstructuur zijn de posting en de BBO/AZV/BAVP, die gerelateerd zijn aan de verkoopprijzen. Alle andere componenten zijn vast/absoluut. Voor de posting (inkooprijzen) van de aardolieproducten wordt de US gulf Coast Waterbourne (USGC) als basis gehanteerd. Deze internationale genoteerde prijzen worden dagelijks in de Platts US Marketscan gepubliceerd.

De vastgestelde maximale verkoopprijzen van de aardolieproducten worden maandelijks aangepast aan de ontwikkeling van de genoteerde prijzen (postings) en vindt telkens op de tweede woensdag van de maand plaats. Voor de berekening en vaststelling van de verkoopprijzen voor een bepaalde maand, worden de gemiddelde postings van de producten over de vorige maand als basis gehanteerd.

In de onderstaande tabel 3.3.6.1 wordt een overzicht van de ontwikkeling van de vastgestelde verkoopprijzen van de aardolieproducten over het jaar 2022 weergegeven.

Tabel 3.3.6.1: Ontwikkeling vastgestelde verkoopprijzen aardolieproducten 2022

<i>Ontwikkeling vastgestelde verkoopprijzen aardolieproducten(Afl-cent/liter)</i>						
DATUM	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs	grooth.-prijs	kleinh.-prijs
12 jan. 2022	202.2	230.6	170.4	195.0	158.4	177.7
9 feb. 2022	216.5	245.7	188.3	214.1	175.9	196.3
9 mrt. 2022	230.8	261.0	202.2	228.8	188.6	209.9
13 apr. 2022	259.0	291.0	245.1	274.5	229.9	253.8
11 mei 2022	257.2	289.0	258.8	289.0	250.4	275.6
8 juni 2022	287.4	321.2	260.0	290.3	252.2	277.6
13 juli 2022	301.1	335.7	281.2	312.7	264.9	291.1
10 aug. 2022	261.1	293.2	248.9	278.5	293.2	257.7
14 sep.2022	237.4	268.0	240.8	269.9	223.9	247.5
12 okt. 2022	225.1	254.9	230.9	259.4	217.0	240.1
9 nov. 2022	238.4	269.1	254.8	284.8	232.6	256.7
14 dec. 2022	221.8	251.4	232.5	261.0	213.3	236.2

Bron: DEZHI

De kleinhandelsprijs van benzine laag in december 2022, met 8,3% hoger t.o.v. januari 2022 t.w. van 251,4 cent naar 230,6 cent zijnde een stijging van 20,8 cent per liter.

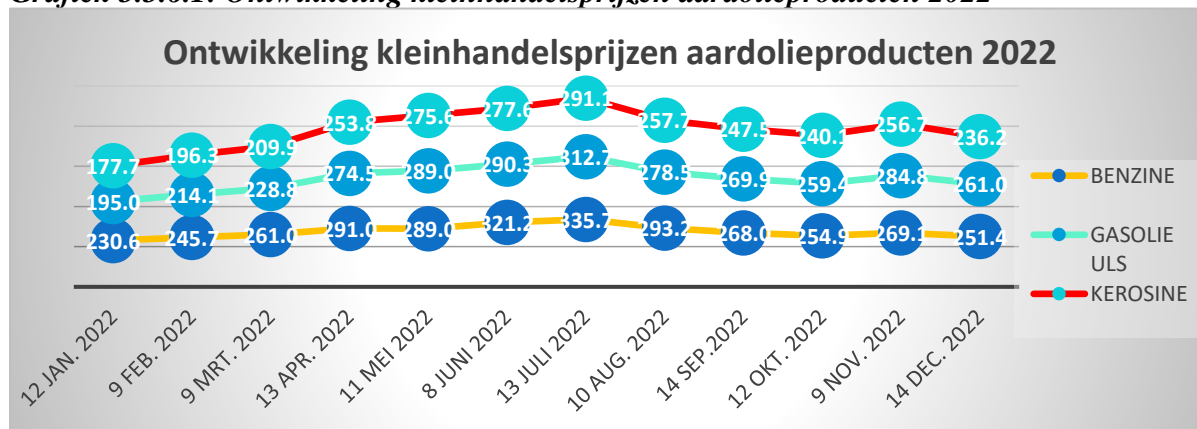
De kleinhandelsprijs van gasolie LS was 33,8 % hoger, van 195,0 cent in januari naar 261,0 cent in december, zijnde een stijging van 66,0 cent per liter.

In onderstaande grafiek 3.3.6.1 wordt de ontwikkeling van de kleinhandelsprijzen over het jaar 2022 grafisch weergegeven.

Het verschil tussen de hoogste en de laagste prijs in 2022 was voor de benzine 105,1 cent per liter en het verschil voor de gasolie LS en de kerosine waren respectievelijk 117,7 en 113,4 cent per liter. In 2022 waren de verschillen tussen de hoogste en de laagste verkoopprijzen van deze producten respectievelijk 105,1 cent, 117,7 cent en 113,4 cent per liter.

In juli 2022 heeft de vastgestelde maximale verkoopprijs voor benzine zijn hoogste punt bereikt. Onderstaande tabel 3.3.6.2 geeft een overzicht van de gemiddelde vastgestelde kleinhandelsprijzen van de aardolieproducten over de afgelopen 5 jaren.

Grafiek 3.3.6.1: Ontwikkeling kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2022

Bron: DEZHI

Tabel 3.3.6.2: Gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2018 tot en met 2022 (Afl.-cent/liter)

Jaar	Benzine	Gasolie	Kerosine
2018	206.1	178.5	167.9
2019	202.7	176.5	163.5
2020	177.9	143.3	127.0
2021	223.3	182	161.3
2022	275.9	263.2	243.4

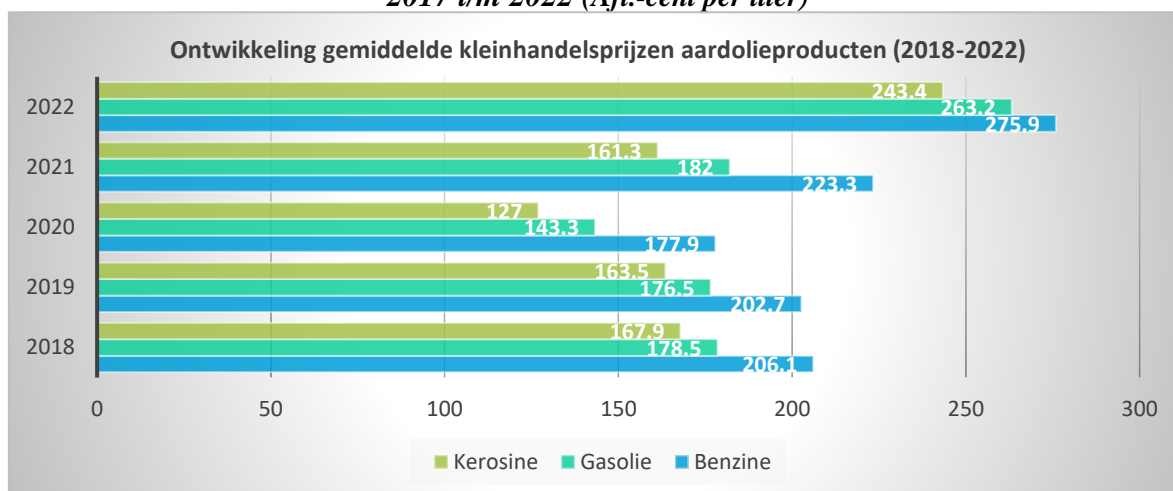
Bron: DEZHI

Uit deze tabel blijkt dat de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de benzine, gasolie en kerosine in 2022 aanzienlijk zijn toegenomen t.o.v. de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de afgelopen jaren.

Daar voor het calculeren van de lokale verkoopprijzen voor aardolieproducten o.a. de postings van Gulf Coast, Waterbourne wordt gehanteerd, wordt voor de oorsprong van de gestegen verkoopprijzen naar de situatie in de VS gekeken. De forse stijging in de benzineprijzen in 2022 werd mede veroorzaakt vanwege de bezorgdheid voor dreiging en vervolgens de invasie van Rusland in Oekraïne. De volgende factoren hebben een rol gespeeld in de stijging van de aardolieprijzen in 2022:

- *Rusland.* Rusland is de op twee na grootste olieproducent en de op een na grootste olie-exporteur;
- *Verlies van raffinagecapaciteit.* Als de ruwe olie niet kan worden geraffineerd, zal de benzinevoorraad beginnen op te raken. Ook stroomstoringen bij grote raffinaderijen heeft de oliemarkt onder druk gezet;
- *Seizoensinvloeden.* De overstap naar zomerbenzine en seizoen onderhoud bij raffinaderijen zorgen voor een stijging aan de pomp;
- *Energiemarkten over de hele wereld zijn in rep en roer.* Het oliekartel OPEC faalde in meerdere instanties in het behalen van de productiequota aangezien de coronabeperkingen in steeds meer landen werden versoepeld.

Staafdiagram 3.3.6.1: Ontwikkeling gemiddelde kleinhandelsprijzen aardolieproducten 2017 t/m 2022 (Afl.-cent per liter)

Bron: DEZHI

Boven aangegeven staafdiagram geeft aan de ontwikkeling van de gemiddelde kleinhandelsprijzen van de voornoemde aardolieproducten over de periode 2018 tot en met 2022.

3.3.7 Kookgas (LPG)

De maximale verkoopprijs van het LPG-kookgas in cilinder van 100 lb. voor huishoudelijk gebruik wordt ingevolge de Prijzenverordening van overheidswege vastgesteld. Daarentegen wordt de verkoopprijs van het LPG-kookgas voor commercieel gebruik niet door de overheid gereguleerd.

In juni 2022 had ARUGAS Holding N.V. een verzoek ingediend tot een aanpassing van de gereguleerde verkoopprijs voor huishoudelijk gebruik. De redenen aangegeven door ARUGAS Holding N.V. voor het verzoek was dat de prijs van LPG op de internationale markt sterk was toegenomen.

Per 1 november 2022 werd de verkoopprijs vastgesteld op Afl.60,- per een cilinder van 100 lb. Met ARUGAS Holding N.V. werd overeengekomen dat de verkoopprijzen per kwartaal worden berekend aan de hand van de door ARUGAS Holding N.V. overgelegde facturen en transportkosten. Verder werd vastgesteld dat 4 stuks per klant als maximale aantal cilinders 100 lb. LPG-kookgas geldt.

3.4 overige werkzaamheden

3.4.1 Verlenen invoervergunning

Ingevolge het “Landsbesluit invoervergunning goederen” (AB 1991 no. GT 18), mogen de daarin opgenomen goederen slechts met een invoervergunning worden ingevoerd. Deze zijn: rijst, thee, koffie (poederkoffie), babyvoeding/-melkpoeder, melkpoeder, spijsolie, margarine, roomboter, melk in blik, suiker, maïsmee, aardappelen, peulvruchten (al dan niet verduurzaamd), vlees: gedroogd, gezouten of gerookt (al dan niet verduurzaamd), vis: diepgevroren, bereid of verduurzaamd, groenten: diepgevroren, bereid of verduurzaamd, kip: diepgevroren en/of gekoeld, rundvlees; diepgevroren en/of gekoeld en medicijnen.

Voor het prijsbeleid zijn deze gegevens van belang aangezien de berekening en vaststelling van de maximale verkoopprijzen van de gereguleerde basisproducten op basis van deze gegevens geschieden. De invoervergunning wordt door de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie verleend. Sinds het begin van de COVID-19, wordt invoervergunning uitsluitend digitaal verleend per mail aan de klant.

3.4.2 Marktbescherming

In 2022 waren de lokale, kleine pluimveebedrijven niet in staat om aan de lokale vraag naar verse kippeneieren te voldoen, waardoor ontheffing van het invoerverbod werd verleend.

In 2022 werden 174 ontheffingen van het importverbod van kippeneieren verleend. Ontheffing werd verleend voor 4.279.320 dozijnen kippeneieren. In 2021 werden 154 ontheffingen van het verbod verleend om kippeneieren te mogen importeren, met een totaal import van 4.276.560 dozijnen eieren. Stijging in de hoeveelheid ontheffingen werd veroorzaakt door een stijging in de vraag naar geïmporteerde kippeneieren vanuit de horeca-aangelegenheden, die sinds de versoepeling van de coronabeperkingen in de VS, lokaal meer toeristen hebben ontvangen dan in 2021.

Het sinds juli 2021 door DEZHI aangebrachte beperking waarbij de verzochte hoeveelheid geïmporteerde kippeneieren (per verzoek voor ontheffing) verlaagd werd met 10%, bleef geldig voor hele 2022. Dit in verband met het feit dat uit de gegevens van de Douane blijkt dat, de

daadwerkelijke hoeveelheid geïmporteerde eieren per ontheffing minder is dan de verleende hoeveelheid.

Zolang het aanbod van lokaal geproduceerde kippeneieren nauwelijks aan de vraag kan voldoen, zal er ontheffing verleend worden voor het importeren van kippeneieren.

Uit een onderzoek naar de productie van de lokale pluimveebedrijven is gebleken dat deze gezamenlijk ongeveer 2230 dozijnen per dag was, hetgeen neerkwam op ongeveer 813.950 dozijnen per jaar. De lokale productie was t.o.v. 2021 fors gestegen met 43,0 %. In 2021 bedroeg de lokale productie ongeveer 1630 dozijn per dag, wat neerkwam op ongeveer 569.400 dozijn per jaar.

Uitgaande dat de lokale consumptie van verse kippeneieren gelijk is aan de lokale productie en de import, kan worden gesteld dat de totale consumptie in 2022 gelijk was aan 5.093.270 dozijnen per jaar, hetgeen een stijging was van 5,1 % t.o.v. 2021, waarin het totaal 4.845.960 dozijnen was.

De lokale productie in 2022 bedroeg 16,0 % van de totale vraag naar verse kippeneieren. Dit aandeel is gestegen t.o.v. 2021, toen de lokale productie 12,4 % uitmaakte van de totale vraag.

In 2022 waren er 6 lokale pluimveebedrijven. In 2021 waren er 8 pluimveebedrijven. Hoewel in 2022 minder pluimveebedrijven waren, was de productie hoger, daar 2 bestaande pluimveebedrijven hun productie flink hebben verhoogd.

Onderstaande tabel 3.4.2.1 geeft een overzicht van de lokaal geproduceerde kippeneieren, het aantal geïmporteerde en de totale consumptie van kippeneieren over de laatste 5 jaren.

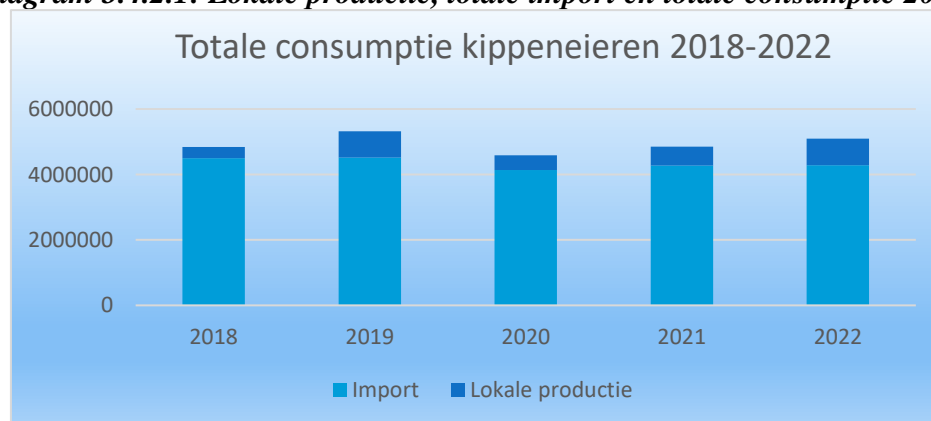
Tabel 3.4.2.1: Aantal lokaal geproduceerde en geïmporteerde kippeneieren, de totale consumptie en het percentage van de lokale producten t.o.v. de totale consumptie

	2018	2019	2020	2021	2022
Lokale productie	446,825	801,905	448,950	569,400	813,950
Import	4,495,800	4,514,100	4,133,400	4,276,560	4,279,320
Totale consumptie	4,942,625	5,316,005	4,582,350	4,582,350	5,093,270
% lokale productie	9.00%	15.10%	9.80%	12.43%	16.00%

Bron: DEZHI

Het vorenstaande wordt weergegeven in de volgende grafiek.

Staafdiagram 3.4.2.1: Lokale productie, totale import en totale consumptie 2018-2022

Bron: DEZHI

3.4.3 Winkelsluiting

Het winkelsluitingsbeleid luidt als volgt:

- Van maandag tot en met zaterdag van 6.00 uur tot 24.00 uur;
- Op zondagen en zondag gelijkgestelde dagen van 9.00 uur tot 22.00 uur;
- Op de ‘Dag van Arbeid’ mogen winkels niet voor het publiek open zijn.

Winkels hoeven geen verzoek ter ontheffing in te dienen om gedurende deze tijden open te mogen zijn voor het publiek.

3.4.4 Verzekering

De maximale bruto premies van de WA-verzekering motorrijtuigen worden ingevolge de Prijzenverordening vastgesteld. In 2016 werd het Landsbesluit aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen voor het laatst aangepast. De premies van de overige soorten verzekeringen zijn voorsnog vrij, waardoor de verzekeringsmaatschappijen de hoogte van hun eigen premies kunnen bepalen.

3.4.5 Mededingingswetgeving en Consumentenbescherming

De Landsverordening houdende regels inzake de mededinging van Aruba (hierna: mededingingsverordening) voorziet in spelregels voor eerlijke concurrentie en in de oprichting van de *Aruba Fair Trade Authority* (AFTA), een onafhankelijke mededingingsautoriteit met een ZBO-status. De mededingingsverordening is op 3 juli 2020 door de Staten van Aruba goedgekeurd (AB 2020 no. 103) en op 12 november 2020 is het landsbesluit houdende de inwerkingtreding van artikel 7.2 van de mededingingsverordening goedgekeurd (AB 2020 no. 173).

Het is de intentie om drie jaar na inwerkingtreding van de mededingingsverordening ook consumentenbescherming aan het takenpakket van de AFTA toe te voegen. Ook zijn er voornemens om de nog te ontwikkelen regulering van nutssectoren op Aruba op termijn onder te brengen bij de AFTA.

Ter uitvoeren van het onder E6 maatregel behorende tot het Landspakket Aruba, ter realiseren van economische hervormingen zoals overeengekomen tussen Nederland en Aruba, werd een plan van aanpak opgesteld met verzoek aan de COHO ter financiering van de implementatiefase van Aruba Far Trade Authority. Deze werd in juli 2022 goedgekeurd. In september 2022 werd een aanvang gemaakt aan de implementatiefase door een deskundige en twee onderzoekers aan te trekken, die de implementatieteam vormen. De implementatiefase houdt in uitvoering geven aan het implementatie- en communicatieplan. De belangrijkste activiteiten van het implementatieproject waarvoor de externe deskundige moet zorgdragen zijn: het uitvoeren van het communicatietraject voor stakeholders, het ontwikkelen van wervings- en selectieplannen voor de AFTA, het in gang zetten van stages/opleiding en training van (beoogde) teamleden, het opstellen van een pakket van eisen voor behuizing, het opstellen van een werkprogramma en een handhavingsplan voor de eerste operationele jaren.

Na afsluiting van de implementatiefase kan de AFTA formeel worden opgericht en de mededingingsverordening in werking worden gesteld. Met de oprichting van de AFTA en het in werking treden van de mededingingsverordening start de *take-off* fase; een periode van opbouw en ingroei van de nieuwe mededingingstoezichthouder naar volledige operationaliteit.

3.4.6 Uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen

Het landsbesluit uitvoerverbod koper en koperhoudende voorwerpen (18 december 2014 No.77) verbiedt de uitvoer van koper en koperhoudende materialen. Door middel van een uitvoerverbod op koper en koperhoudende voorwerpen wordt er gestreefd om de verhandelbaarheid van dergelijke voorwerpen tegen te gaan.

Het proces ter verlening van ontheffing op het koperverbod begint met het inleveren van de nodige vereiste documenten bij de DEZHI. Deze zijn als volgt: een verzoekbrief, een uittreksel uit het handelsregister, kopie van een geldige vestigingsvergunning, een beschrijving van de feitelijke activiteiten van de aanvrager, in het bijzonder die welke betrekking hebben op de inkoop en de uitvoer van de zaken en een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Indien de verzoeker alle documenten in orde heeft, gaat het verzoek via de BID naar het bureau van de minister van Economische zaken ter goedkeuring en ondertekening van de Ministeriele Beschikking (MB) door de minister. Zodra de MB ondertekend is ontvangt de metaalopkoper via de BID zijn MB en kan vervolgens de goederen uitvoeren onder toezicht van de Douane.

In 2022 werden 5 ontheffingen van het uitvoerverbod van koper verleend. Sinds de importstop in 2018 vanuit Venezuela van o.a. koper en koperhoudende materialen, zijn de hoeveelheid ontheffingen gedaald. In totaal waren er 3 koperhandelaren die ontheffing ten uitvoer van koper hebben verzocht voor 2022.

4 Economisch Beleid en Onderzoek

4.1. Doelstelling

Het onderzoeken, formuleren, ontwikkelen, analyseren en advisering betreffende het nationale duurzame sociaaleconomische beleid.

4.2 Taken

De sectie Economisch Beleid en Onderzoek heeft de volgende taken:

- Het analyseren van sociaaleconomische beleidsvraagstukken en het opstellen van beleidsadviezen;
- Het evalueren van de mogelijke effecten van voorgestelde nieuwe beleidsvoornemens op verschillende terreinen op hun gevolgen, efficiëntie en effectiviteit en de minister ter zake adviseren;
- Het verrichten van onderzoek op andere terreinen zoals o.a. op de economische effecten van globalisering, onderwijs, vergrijzing, zorg, economische ontwikkeling en marktwerking;
- Het analyseren en adviseren over de gevolgen van activiteiten en investeringen in de particuliere sector en hun gevolgen op de Arubaanse economie.
- De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en bijhouden van het macro-economische model MARUBA en het produceren van de economische prognoses van de Arubaanse economie.
- Het jaarlijks publiceren van prognoses in de “Economic Outlook”.

4.3 Economische prognoses en ramingen

De Aruba “Economic Outlook” wordt jaarlijks sinds 2007 opgesteld. Deze publicatie geeft de belangrijkste actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen weer en bevat ook een economische vooruitblik namelijk de economische projecties. Het macro-economisch model MARUBA wordt gebruikt voor het maken van deze economische projecties. Actuele internationale en Arubaanse economische ontwikkelingen dienen als input bij het maken van deze projecties. Ook vindt herziening van het betreffende jaar op basis van actuele beschikbare informatie.

Twee belangrijke klanten zijn de Directie Financiën en de DIMP. Deze twee overheidsdepartementen gebruiken deze cijfers om de begroting op te stellen.

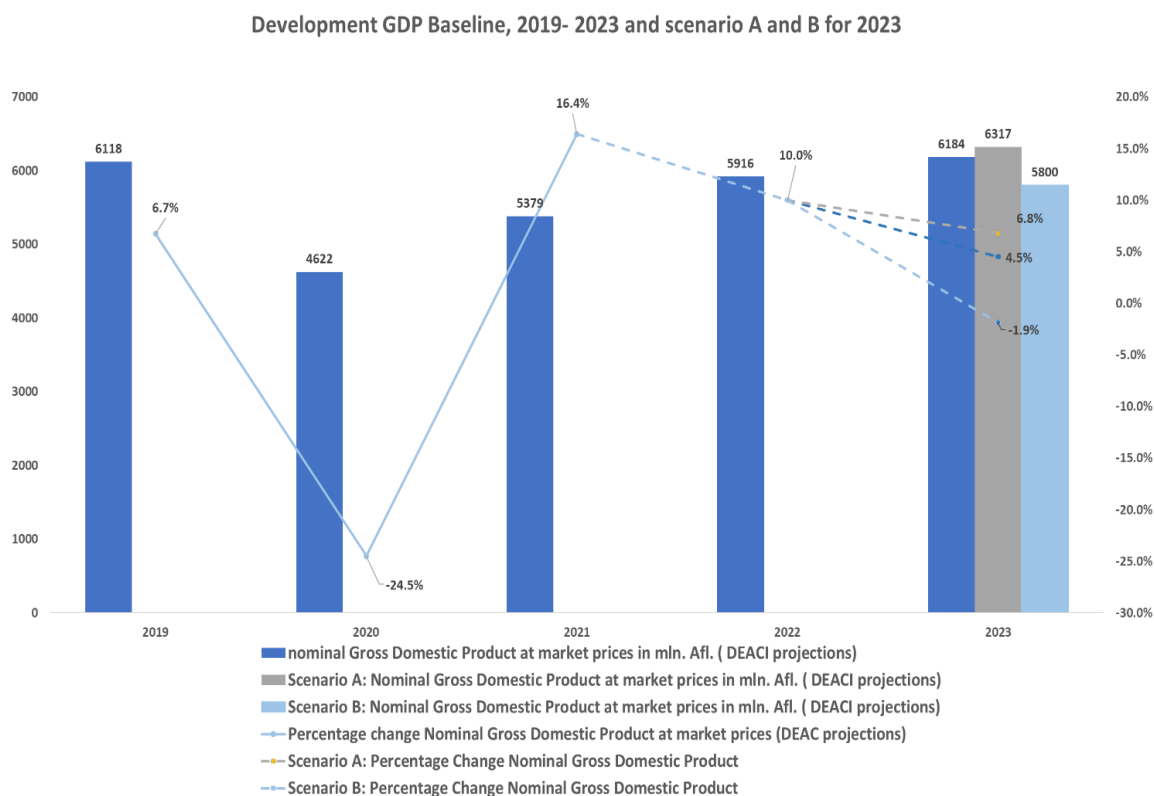
Jaarlijks zijn er twee officiële publicaties met prognoses. Op 21 juni 2022 is een Economic Outlook 2021-2023 gepubliceerd. Het betreft een herziening van de projecties voor de jaren 2021 en 2022 en nieuwe prognoses voor het jaar 2023. Vervolgens is op 26 oktober 2022 de tweede publicatie verschenen, genaamd Economic Outlook 2022-2023, waarin de eerdere prognoses voor 2022-2023 zijn geactualiseerd. Deze twee publicaties zijn voorgelegd aan de Minister.

Naast deze prognoses maakt DEZHI op basis van ingediende scenario's door ATA ook een aantal prognoses voor hun intern gebruik.

Hieronder vindt u een grafiek met de economische ontwikkeling voor land Aruba van de laatst gepubliceerde Economic Outlook 2022-2023 van oktober 2022.

Grafiek 4.3.1: Percentage groei van het nominaal BBP 2019-2023- scenario's in 2023

Graph 7: Development GDP Baseline 2019-2023 and scenario A and B for 2023

Graph created by DEACI using the MARUBA Model, October 2022

Het is duidelijk te zien dat de economie aan het herstellen is, primair door de positieve ontwikkelingen in de toeristische sector.

Vervolgens had DEZHI tot 2021 alleen het BBP in nominale termen gepubliceerd, in afwachting van de officiële deflator van de Nationale Rekeningen (CBS).

Aangezien deze is uitgebleven is er op advies van CARTAC besloten dat DEZHI zelf een tijdelijke deflator zou produceren om de reële cijfers in de publicatie te kunnen weergeven.

Na maanden van intensief werk met verschillende experts en in samenwerking met de Centrale Bank van Aruba werden de reële cijfers van het BBP en de BBP-componenten gepresenteerd in hetzelfde Economic Outlook 2022-2023 van oktober 2022. Hieronder volgt desbetreffende tabel met de reële cijfers.

Tabel 4.3.1: Reële BBP 2022-2023 vs. Nominaal BBP 2022-2023

	Economic Outlook October 2022		Economic Outlook October 2022	
	Estimate 2022	Projection 2023	Estimate 2022	Projection 2023
	<i>Nominal</i>	<i>Nominal</i>	<i>Real</i>	<i>Real</i>
GDP	10.0	4.5	7.2	-0.6
Private consumption (%)	2.1	4.0	-3.3	-1.3
Public consumption (%)	-2.5	3.1	-5.7	-1.0
Total consumption (%)	0.7	3.7	-3.9	-1.2
Private investments (%)	14.4	7.9	8.2	5.1
Public investments (%)	41.0	-9.1	33.4	-11.5
Total investments (%)	14.9	7.6	8.7	4.8
Exports Goods and Services (%)	34.0	4.7	24.0	1.8
<i>Exports (tourism) (%)</i>	38.9	4.2	28.1	1.3
Imports Goods and Services (%)	25.0	4.7	11.9	2.8

Bron: DEACI – Economic OutlookI, october 2022

4.4 MARUBA-model

Het MARUBA-model is gebaseerd op de nationale rekeningen en weerspiegelt het functioneren van de Arubaanse economie, die wordt gebruikt om de economische ontwikkelingen van het eiland te voorspellen. Het MARUBA-model illustreert de onderlinge samenhang tussen verschillende macro-economische variabelen en bootst daarmee de Arubaanse economie na.

Het macromodel MARUBA is een belangrijk instrument in de dagelijkse werk van de afdeling. Het herziene MARUBA-model heeft het mogelijk gemaakt om maandelijks data te reviseren en met herziene prognoses te komen ten aanzien van de lokale en internationale ontwikkelingen op de Arubaanse economie.

Naast het invoeren van gegevens in het model, zijn er verschillende ondersteunde werkzaamheden in 2022 uitgevoerd m.b.t. de uitkomsten van het model. Zo staat meerdere malen per jaar vergaderingen gepland met de Commissie Macro Model, waarin diverse kernstakeholders zitting hebben zoals ATA, SER, DAO, CBS, CBA, SVB en sinds 2020 AHATA en AAA-zitting hebben als toehoorder. Deze CMM-vergadering wordt geleid door de DEZHI. Alle leden presenteren tevens de laatste ontwikkelingen in hun specifieke sector. Dit wordt waar mogelijk ondersteund door data.

Vervolgens worden twee keer per jaar de voorlopige resultaten aan het CMM gepresenteerd en nadat de feedback is verwerkt, worden de definitieve resultaten gepresenteerd in twee andere bijeenkomsten. Naast het organiseren van de CMM-bijeenkomst zijn tegelijkertijd ook interviews gehouden met stakeholders uit het bedrijfsleven. Het doel van deze interviews is

om informatie van de private sector te vergaren maar voornamelijk om hun gevoelens en vooruitzichten over de economie van het land Aruba te verzamelen. De informatie die via het interview wordt verkregen, wordt anoniem gedocumenteerd en geeft een belangrijk inzicht in de laatste ontwikkelingen.

Een belangrijke activiteit is de investeringslijst welke door de afdeling wordt bijgehouden. Deze investeringslijst is een belangrijke databestand (Excelsheet) welke gebruikt wordt voor de assumpties voor de economic outlook. In dit investeringsdocument zijn alle investeringen die per jaar zijn gepland en uitgevoerd. Dit wordt ook gedurende het jaar geactualiseerd door informatie in te winnen bij derden. De investeringen worden jaarlijks berekend en worden gebruikt als belangrijke input voor de Ad Hoc Investering in het MARUBA-model.

Zo staat begin 2023 de eerste CMM-bijeenkomst gepland, waarbij elk CMM-lid een overzicht geeft van de laatste ontwikkelingen in hun vakgebied (sector) en wat zij zien in het komende jaar(en). Het doel is om belanghebbenden vanaf het begin te betrekken voordat de aannames en scenario's voor de herziene Economic Outlook, gepland voor april 2023, worden gemaakt.

4.5 Adviezen inzake Arubaanse Economie

In Maart 2022 benaderde de Minister de DEZHI met het verzoek om een analyse te maken over het economisch effect van de Russische invasie op Ukraine. DEZHI heeft een analyse gemaakt en deze aan de Minister overhandigd in Maart 2022.

In maart 2022 werd de afdeling EBO belast met het assisteren van Dr. Schneider met een opdracht van de minister van economische zaken omtrent de economische gevolgen van de introductie van de BTW in Aruba in januari 2023. Het onderzoek is in augustus 2022 afgerond en het onderzoeksrapport is aan de minister aangeboden.

4.6 Onderzoeken en rapporten

Het onderzoek naar de “schaduw economie” (informele economie) op Aruba is in februari 2022 volledig afgerond en voor het eerst is er een schatting van de grootte van de schaduw economie in Aruba. In februari 2022 was Dr. Schneider op bezoek in Aruba om de bevindingen te presenteren.

In september 2022 kreeg EBO de opdracht van de minister van economische zaken om (onderzoek te doen naar de mogelijkheden om) een plan van aanpak ter vermindering van de schaduw economie in Aruba op te stellen. Deze opdracht is inmiddels voltooid en het rapport is in februari 2023 ingeleverd bij de minister.

4.7 Deelname diverse commissies

Gedurende 2022 vertegenwoordigden de medewerkers van deze afdeling de Directie in de volgende commissies:

- Commissie Macro Model, voorzitterschap;
- De SDG Indicatoren Werkgroep (IWG);
- Coördinatiecommissie (CBA);
- Gender Steering Commissie Aruba

4.8 Deelname cursus en dienstreis

In 2022 zijn er geen dienstreizen georganiseerd vanwege het beperkte budget van land Aruba. Wel hebben de medewerkers in 2022, twee cursussen gevolgd die door CARTAC zijn aangeboden.

In februari 2022 organiseerde CARTAC een workshop over “Debt Reporting and Monitoring”. Vervolgens in maart 22 juni 2022 heeft CARTAC een virtuele cursus gegeven over “Fiscal Sustainability”. Beide cursussen zijn met succes afgerond door de medewerkers van EBO.

5 Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development

5.1 Doelstelling en taken

De doelstelling van de afdeling is in de eerste plaats het uitbrengen van advies betreffende de internationale economische ontwikkelingen en de invloed hiervan op de Arubaanse economie, in het bijzonder wat betreft handelsverdragen, handelspolitiek en integratieprocessen. Verder is de afdeling verantwoordelijk voor het formuleren van beleid en ontwikkelt ze strategieën ter bevordering van ondernemerschap, export, investeringen, innovatie en diversificatie. Zo wordt gewerkt naar het scheppen van een level-playing field en de ondersteuning van een gunstig vestigingsklimaat voor het MKB en investeerders op Aruba, alsmede voor de Arubaanse export.

De DEZHI middels de afdeling BEB/BD is een onmisbare partner in het Arubaanse ondernemerschap, in het kader van de internationale handel en investeringsbevordering. Zo werken we toe naar een sterke concurrentiepositie van de Arubaanse ondernemer in een level playing field, zowel lokaal als internationaal.

Om deze te kunnen bereiken, voert de afdeling de volgende taken uit:

- Het volgen van de ontwikkelingen bij regionale en internationale organisaties teneinde de economische belangen van Aruba te behartigen. Deze organisaties zijn onder meer de Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), de Caribbean Development Cooperation Committee (CDCC), de Association of Caribbean States (ACS), de World Trade Organization (WTO), Caribbean Association of Investment Promotion Agencies (CAIPA) en de Government Procurement Act (GPA);
- Het volgen van de ontwikkelingen binnen de Europese Unie op het gebied van commerciële en andere samenwerkingsgebieden;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub regionale activiteiten m.b.t. bovengenoemde instellingen;
- Het voorbereiden van en het participeren in handels- en investeringsbevordering missies;
- Het bijstaan van buitenlandse handelsmissies;
- Het deelnemen aan interdepartementale en private werkgroepen op het gebied van handel- en investeringsbevordering;
- Het belast zijn met aangelegenheden inzake het bevorderen van de export op Aruba door het opstellen van beleidsadviezen met betrekking tot het bevorderen van de export, het begeleiden van potentiële exporteurs en exportpromotie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkelingen van de export op Aruba, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het opstellen van materiaal ter ondersteuning van exporteurs;
- Het deelnemen aan interdepartementale werkgroepen en commissies op het gebied van investeringsstrategie;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops en sub-regionale activiteiten op het gebied van investeringsstrategie;
- Het doen van onderzoek op ontwikkeling van de Promising Sectors, het evalueren en aanpassen van het beleid;
- Het bijstaan in het proces om het ondernemersklimaat aantrekkelijker te maken ter bevordering van het ondernemerschap en diversificatie;

- Het coördineren van partnerschappen met als doel de bevordering van het MKB, de export en de buitenlandse investeringen;
- Het bijwonen van conferenties, seminars, workshops naar aanleiding van de partnerschappen;
- Het uitvoeren van alle werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie in het algemeen en van de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen, Idea, Exprodesk en ARINA in het bijzonder.

5.2 Stand van zaken wat betreft het afdelingspersoneel

De afdeling heeft in 2022 een nieuwe kracht bijgekregen voor de unit van ARINA. Een beleidsmedewerker is in augustus gestart en is sindsdien belast met *Investors Relations*, namelijk het begeleiden van investeerders. Hiervoor is het tevens van belang om de contacten binnen de overheid te managen om de correcte informatie ter beschikking te hebben en eventuele knelpunten tijdig te kunnen aanpakken. Samen zullen de medewerker promotie en marketing en de medewerker *Investors relations* proactief de Aruba als een investment destination gaan promoten en investeerders begeleiden. Met de komst van deze beleidsmedewerker, bestaat ARINA nu uit twee medewerkers.

Alle medewerkers van de afdeling hebben het proces in het kader van het uitvoeren van de Operationele Plan doorlopen. In januari 2022 vonden de gesprekken plaats om de Individuele Doelen van elke medewerker voor het jaar 2022 aan te geven. In 2022 heeft de DRH in verband met de Landspakketten, de Prestatiemanagement overheidsbreed ingevoerd. Hierdoor heeft de afdeling, zoals andere afdelingen in de DEZHI, de nieuwe formulieren en nieuw formaat gehanteerd in de tussentijdse gesprekken en de eindgesprekken. In December 2022 vonden uiteindelijk de laatste functioneringsgesprekken plaats.

5.3 Sectie Buitenlandse Economische Betrekkingen

5.3.1. Associatie met de Europese Unie

De bepalingen van het LGO-besluit zijn bedoeld om de duurzame ontwikkeling van de LGO te bevorderen. De samenwerking is tot dusver gefinancierd uit het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF), het financieringsinstrument dat ook wordt gebruikt voor de ontwikkelingssamenwerking met de ACS-staten. Dit dossier is zeer relevant voor de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development door de doelstellingen die worden genoemd in de samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

De algemene doelstellingen van de samenwerking tussen de Unie en de LGO inzake handel en handelsgerelateerde aangelegenheden zijn:

- bevordering van de economische en sociale ontwikkeling van de LGO door nauwe economische betrekkingen met de gehele Unie tot stand te brengen;
- bevordering van de daadwerkelijke integratie van de LGO in de regionale en mondiale economie door de ontwikkeling van de handel in goederen en diensten;
- ondersteuning van de LGO bij het creëren van een gunstig investeringsklimaat om de sociale en economische ontwikkeling te stimuleren;
- stimulering van de stabiliteit, integriteit en transparantie van het mondiale financiële systeem en van goed bestuur op fiscaal gebied;

- steun voor de diversificatie van de economieën van de LGO;
- ondersteuning van het vermogen van de LGO om beleid te formuleren en uit te voeren dat nodig is om de handel in goederen en diensten te ontwikkelen;
- ondersteuning van de export- en handelscapaciteit van de LGO;
- ondersteuning van de LGO bij de inspanningen om de lokale wetgeving waar nodig af te stemmen op de EU-wetgeving;
- het aan de LGO bieden van mogelijkheden voor doelgerichte samenwerking en dialoog met de Unie over handel en handelsgerelateerde aangelegenheden.

In 2022 heeft de afdeling ervoor zorggedragen dat ondernemers die geïnteresseerd waren in informatie aangaande de voordelen die de status van Aruba als LGO met zich meebrengt hierover zijn geïnformeerd.

5.3.2 Het 'Registered Exporters System' van de Europese Unie (REX)

Het REX-systeem is een systeem ter certificering van de origine van goederen in het stelsel van algemene tariefpreferenties van de Gemeenschap (GSP) waaronder de LGO-regeling valt. Het REX-systeem is een nieuw systeem waarin exporteurs zich moeten registreren als 'registered exporters' en vervolgens zelf hun certificering doen in plaats van de overheidsinstanties. Het REX-systeem is van toepassing sinds 1 januari 2017. Voor de LGO geldt dit systeem sinds 1 januari 2020.

In 2022 heeft de afdeling, middels de unit Exprodesk, er voor zorggedragen dat exporteurs die zich op de Europese markt willen richten en die in dit kader op zoek zijn naar informatie, bekend worden gemaakt met dit systeem, althans wordt de ontbrekende kennis hierover door de unit aangevuld.

Om de bewustwording met betrekking tot het REX-systeem te bevorderen onder Arubaanse exporteurs organiseert Exprodesk in samenwerking met de Douane webinarsessies waarin zeer gedetailleerd op het REX-systeem wordt ingegaan. De afdeling ondersteunt op deze wijze de exporteur met relevante kennis over dit systeem, zodat hij/zij efficiënter en met tariefpreferenties zal kunnen exporteren naar de EU.

5.3.3. CBTPA

De Caribbean Basin Trade Partnership Act (CBTPA) is een Amerikaans initiatief dat preferentiële behandeling geeft aan landen die op de Caribbean Basin Initiative (CBI)-lijst staan en die aan de vereisten van de CBTPA voldoen. De CBTPA verschaft de gelegenheid om specifieke textielproducten invoerrechtsvrij te exporteren naar de Verenigde Staten. De regeling had een looptijd tot 1 oktober 2020, maar is verlengd. De prolongatie brengt met zich mee dat de regeling op 30 september 2030 zal verlopen. De CBTPA is van belang voor de exportpromotie, welke wordt bevorderd door de exportpromotie-unit van DEZHI, Exprodesk. Hierdoor is het van belang dat Aruba partij wordt van de CBTPA, hetgeen al geldt voor de CBERA. In dit verband worden de ontwikkelingen door DEZHI nauwgezet gevolgd en wordt contact onderhouden met de gevolmachtigde minister van Aruba in Washington alsmede met de Douane van Aruba. Dit vindt plaats in het kader van de implementatie van de voorwaarden die de CBTPA stelt om in aanmerking te komen voor de status van CBTPA-begunstigd land. In 2022 is dit proces steeds gaande. De Douane van Aruba heeft in deze een leidende rol. Aruba zal pas, nadat het proces is afgerond en door de aangewezen Amerikaanse instanties geschikt

is bevonden om als begunstigd land te worden aangemerkt, gebruik kunnen maken van de handelsvoordelen die de CBTPA biedt

5.3.4. U.S. Marina Mammal Protection Act

Het Ministerie van Visserij in de Verenigde Staten (NOAA Fisheries) heeft Aruba benaderd om inzicht te krijgen in de export van vissen en schelpdieren naar de VS. De VS heeft namelijk een wet aangenomen dat de “by-catch” bij het vissen moet minimaliseren. Zo dienen bij commerciële visserij stappen ondernomen te worden, zodat dolfijnen en andere zoogdieren niet doodgaan bij het vangen van specifiek vissen en/of schelpdieren.

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie heeft dit dossier opgepakt samen met het CBS. Het CBS rapporteert eventuele exportcijfers en de DEZHI spreekt de exporteur toe om te informeren over de verplichting om eventuele export van vis en/of schelpdieren inzichtelijk te maken voor de VS. De VS kan op basis van de gegeven informatie, nadere informatie opvragen op het manier van vissen om na te gaan dat geen “by-catch” hieraan lijdt.

Op Aruba is het vooral van belang te zorgen dat de export van producten uit de aquacultuur mogelijk blijft. In 2022 waren nog geen enkel bedrijf in de aquacultuur operationeel. Hierdoor werd geen informatie hierover aan de Amerikaanse autoriteiten geleverd. De DEZHI blijft de ontwikkeling binnen de aquacultuur in de gaten houden om te blijven zorgen dat de export naar de VS mogelijk blijft.

5.3.5. International Oil Pollution Compensation Fund

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie dient jaarlijks volgens de International Oil Pollution Compensation Fund 1992, waarvan Aruba deel uitmaakt, het aantal geraffineerde olievaten door de lokale raffinaderij te rapporteren. Deze Compensatie Fonds is opgericht om lidstaten te compenseren bij een mogelijke “oil spill”. Begin 2022 zijn de gegevens van 2021 opgestuurd. Het RDA is nu het contactpersoon van de DEZHI om aan de verplichtingen van de IOPC te voldoen. De samenwerking met de RDA hierover verloopt soepel.

5.3.6 Government Procurement Act

De statistische informatie aangaande overheidsaanbestedingen over de jaren 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 en 2021 dient te worden gerapporteerd aan het Comité voor overheidsopdrachten (het Comité). Omdat er geen centraal aanbestedingsregister op Aruba bestaat zijn de data niet makkelijk te verzamelen. Er zijn in 2018, 2019 en 2020 besprekingen gevoerd met de Directie Financiën om een deel van de aanbestedingen over voornoemde jaren te vergaren, echter zijn onderhandse aanbestedingen en uit de hand gegunde aanbestedingen meestal niet te achterhalen. Kort samengevat kan de juistheid en volledigheid van de beschikbare informatie niet worden geverifieerd.

Als structurele oplossing voor de onmogelijkheid om conform de vereisten van het verdrag te rapporteren, alsook om het nationaal (elektronisch) overheidsaanbestedingsregister te verwezenlijken heeft Aruba technische bijstand verzocht bij de WTO.

In dit kader vonden op 10 en 11 februari 2020 de door DEZHI, in samenwerking met de WTO en de European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), georganiseerde GPA-seminars plaats.

Tijdens de seminars werd diepgaand op de problematiek ingegaan en werden structurele oplossingen aangedragen voor de volgende knelpunten bij de uitvoering van de GPA.

In conformiteit met de GPA zorgdragen dat:

- de drempelwaarden worden berekend en worden gerapporteerd;
- een nationaal (digitaal) overheidsaanbestedingsregister zal worden opgezet en dat de relevante data zullen worden vergaard en geadministreerd;
- de overheidsaanbestedingen zullen worden gerapporteerd.

Met betrekking tot het naleven van bovengenoemde verplichtingen van het verdrag in 2022 kan de afdeling BEB het volgende melden.

Aruba heeft aan haar verplichtingen met betrekking tot de correcte berekening van de GPA-drempelwaarden voor de periode 2022-2023, alsmede de verplichtingen ten aanzien van het rapporteren aan het Comité van genoemde drempelwaarden voldaan. Bovengenoemde waarden zijn geldig tot en met 31 december 2023.

In dit verband heeft DEZHI door middel van de afdeling BEB per telefoon en e-mail onder de aandacht van alle instanties die op ANNEX 1 van de GPA vermeld staan gebracht dat bij overschrijding van de drempelwaarden internationaal moet worden aanbesteed en heeft zij verzocht om met betrekking tot bedoelde aanbestedingen die in de periode 2015-2021 hebben plaatsgevonden de in artikel XVI lid 4 GPA vermelde vereiste informatie aan DEZHI te doen toekomen. Bovengenoemde instanties hebben niet op dit verzoek gereageerd, ook niet nadat in dit verband werd gerappelleerd. De webpagina Gobierno.aw is ook geraadpleegd. Niettegenstaande dat niet gegarandeerd kan worden dat de informatie aangaande aanbestedingen op deze webpagina actueel en volledig is, heeft de afdeling kunnen nagaan dat van alle instanties die op genoemde ANNEX vermeld staan enkel IMSAN in bovengenoemde periode één (1) internationale aanbesteding heeft gehad. Derhalve zijn de door DEZHI van de Directie Financiën ontvangen gegevens met betrekking tot overheidsaanbestedingen over de periode 2015-2021 nagenoeg ongewijzigd gebleven.

Het CBS zal verzocht worden ingevolge bovenbedoelde gegevens de rapportages voor de periode 2015-2021 te concipiëren.

Door de COVID 19 en de financiële crisis is het CBS genoodzaakt geweest andere prioriteiten te stellen en is zij in 2022 niet aan toe gekomen om de rapportages op te stellen. De hoge werkdruk alsmede een tekort aan mankracht spelen hierbij een rol. Ook zijn het CBS en de Directie Financiën, om bovengenoemde redenen, voorsnog niet aan toegekomen om afspraken te maken over welk internationaal erkend classificatiesysteem van toepassing zal zijn bij de verwerking en rapportage van de overheidsaanbestedingsstatistieken. Dat overheidsaanbestedingsstatistieken overeenkomstig een internationaal erkend classificatiesysteem dienen te worden verwerkt en gerapporteerd is een vereiste op grond van artikel XVI lid 4 GPA.

Wel heeft Directie Financiën haar financieel analist aangewezen als de persoon die bovengenoemde directie zal vertegenwoordigen tijdens de besprekingen aangaande voornoemd classificatiesysteem. Zijdens CBS is nog geen vertegenwoordiger aangewezen, maar zij heeft aangegeven te willen praten met Directie Financiën over dit onderwerp. CBS heeft voorgesteld om eind januari 2023 de eerste bespreking te laten plaatsvinden.

Vermeldenswaardig is het feit dat in 2022 ook geen formele GPA-vergaderingen zijn gehouden doordat de impasse met betrekking tot het voorzitterschap van het Comité voortduurt.

Ook dient te worden vermeld dat in 2022 de afdeling, in samenwerking met de Dienst Buitenlandse Betrekkingen (DBB) en de Ministerie van Buitenlandse Zaken, betrokken was bij de afhandeling van het verzoek van een aantal GPA-lidstaten om Aruba te laten aansluiten bij een coalitie bestaande uit Australië; Canada; de Europese Unie; IJsland; Japan; Korea; Moldova; Montenegro; Nieuw-Zeeland; Noorwegen; Taipei; Ukraine; het Verenigd Koninkrijk en de VS, die gezamenlijk op 20 juni 2022 bij het GPA-Comité een verklaring hebben overgelegd getiteld "Joint Statement on Government Procurement Implications Resulting from the Aggression by the Russian Federation Against Ukraine" en waarbij werd aangegeven dat bovengenoemde lidstaten niet zullen deelnemen aan werkzaamheden die verband houden met de toetreding van de Russische Federatie tot de GPA 2012 en het proces als opgeschort zullen beschouwen. Aruba heeft, na de afhandeling van het verzoek, de verklaring ondertekend en zich bij de coalitie geschaard.

De afdeling heeft ook bijgedragen aan het beantwoorden van vragen van de Colombiaanse autoriteiten inzake openbare aanbestedingen in Aruba.

Tot slot kan ten aanzien van het opzetten van een aanbestedingsregister worden medegedeeld dat de Directie Financiën, die belast is met het opzetten van het register, de afloop van het wetgevingstraject van een nieuw landsbesluit, welk besluit het "landsbesluit openbare aanbestedingen" zal vervangen, afwacht alvorens stappen te ondernemen om een nationaal aanbestedingsregister op te zetten omdat bedoeld register in het nieuwe landsbesluit zal worden uitgewerkt en de Directie Financiën niet wenst vooruit te lopen op het nieuwe landsbesluit en het risico te lopen dat het eindproduct niet aan de wettelijke vereisten voldoet.

5.3.7 Landenpakket E6

De afdeling BEB heeft een actieve rol vervuld in de totstandkoming van het rapport "Het bevorderen van het ondernemings- en investeringsklimaat" behorende tot het landenpakket E6. Hieruit zijn vier projecten aanbevolen, namelijk

- ✓ Project 1 Versnellen en verbeteren vergunningenbesluiten,
- ✓ Project 2 Een coherent vergunningenstelsel, achter 1 loket,
- ✓ Project 3 Implementatie Aruba Fair Trade Authority,
- ✓ Project 4 Efficiënt een bankrekening openen.

In 2022 is veel tijd besteed aan de contacten met de betrokken diensten en ten behoeve van het opstellen van specifiek de plan van aanpak voor project 1 "Versnellen en verbeteren vergunningenbesluiten". Deze afdeling heeft de directeur van de DEZHI en van DWJZ in deze ondersteund. Een Plan van Aanpak voor Project 1 is aan het eind van 2022 afgerond en aangeboden aan de minister van Economische Zaken.

5.3.8 Aruba Trade Board

De Aruba Trade Board is in 2020 ingesteld om een publiek-private samenwerking te bevorderen op het gebied van handel en investeringen. In 2021 heeft de Aruba Trade Board aan de hand van een jaarplan gewerkt, alhoewel het jaarplan in de praktijk moeilijk uitvoerbaar was. De uitvoering hangt vooral af van de wensen van de minister in hoeverre een handelsmissie en dergelijke wenselijk zijn. Hierdoor wilden de leden in 2022 geen tijd besteden aan een jaarplan. Dit zorgde ervoor dat de bijeenkomsten van de Aruba Trade Board vooral

gingen om kennis- en informatieuitwisseling. Er werd niet samengewerkt in het kader van een specifiek project.

5.3.9 Kwaliteitsinfrastructuur

In 2021 heeft de Commissie Kwaliteit Infrastructuur geleid door de DEZHI en DTI, DWJZ, DVG als leden, een advies gepresenteerd aan de Ministerraad. Naar aanleiding hiervan heeft de DEZHI verdere stappen genomen om te bezien hoe de Nederlands Normalisatie Instituut (NEN), Aruba kon ondersteunen om normen te introduceren in afwachting van een algehele herziening van de wetgeving om externe labs toe te staan om kwaliteit van producten op Aruba te toetsen. Hoewel de NEN heel goed heeft samengewerkt om te bezien in hoeverre normen geïntroduceerd konden worden op Aruba, is geconcludeerd dat het toestaan van externe labs op Aruba voor het testen van producten op Aruba noodzakelijk is. De ambachtelijke producten op Aruba dienen namelijk getoetst te worden op de Amerikaanse en Europese normen, zodat deze geëxporteerd kunnen worden.

5.3.10 Diverse werkzaamheden

Werkzaamheden van uiteenlopende aard werden verricht zoals:

- Het verschaffen van inlichtingen;
- Het ondersteunen van GevMin Washington in de organisatie van een Women's Event in maart 2022.
- Het verrichten van diverse voorbereidende werkzaamheden.
- Het concipiëren van handhavingsbeleid voor DEZHI op grond van de Landverordening tot wijziging van de Prijzenverordening (AB 2021 no. GT 182).
- Een eerste aanzet tot een beleidsnota met geactualiseerde acties op het gebied van de buitenlandse economische betrekkingen van Aruba.
- Volgen van cursus bij Clingendael Instituut inzake External Policy for government officials for Aruba, Curacao, and St Maarten.

5.4 Sectie Business Development: Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA)

5.4.1. Inleiding IDEA

De visie “een duurzame economische ontwikkeling” is de leidraad voor de werkzaamheden van IDEA.

Om deze visie te kunnen bereiken werd IDEA in 2012 opgericht. IDEA is er om de feitelijke en potentiële ondernemers te ondersteunen en te begeleiden met de nodige informatie voor een succesvolle onderneming. IDEA ressorteert onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) en Business Development.

Met IDEA als het MSME Center zal de regering, door middel van dit kenniscentrum, aan de behoeften van huidige en potentiële ondernemers voldoen. Daarnaast wordt ook ondersteuning en begeleiding gegeven aan ondernemers die vaak met problemen geconfronteerd worden op gebieden zoals:

- beschikbaarheid van krediet;
- gebrek aan technologie en marketing;
- onvoldoende kennis van bestaande wetten en regelgeving;
- overige belangrijke onderwerpen.

Gedurende de jaren heeft IDEA een goed netwerk gecreëerd met de Kamer van Koophandel, Aruba Investment Bank, Freezone Aruba N.V., Fundacion Desaroyo Comunitario, Telefon Pa Hubentud, ActionCOACH, Enseñansa Pa Empleo, Qredits Aruba, Centrale Bank van Aruba, Futura, Santa Rosa, Departamento di Impuesto, EPI, Bureau Traimerdia, CEDEHM, Stichting Ja Ik Aruba en COSME consultants. Doel van deze samenwerking is om een duurzame ontwikkeling in de commerciële sector te creëren en of te blijven handhaven ten gunste van de doelgroep.

Missie

De missie van IDEA is om potentiële of bestaande ondernemers te informeren, begeleiden en op te leiden zodat ze hun bedrijf succesvol kunnen maken. Dit alles draagt bij aan het realiseren van duurzame ontwikkeling in de commerciële sector om de productiviteit en efficiëntie van de ondernemers te verhogen. De verhoging brengt een hogere productiviteit en een gezonde arbeidsmarkt met zich mee.

Visie

De visie van IDEA is om ondernemers te helpen met uitgebreide informatie en begeleiding om nieuwe, duurzame, creatieve en innovatieve bedrijfsactiviteiten te creëren.

Doelen

Het hoofddoel van het bestaan van IDEA is om het stimuleren van de nieuwe generatie ondernemers en kleinere bedrijven op Aruba om duurzame economische groei te bevorderen

en om het opstellen van beleid om bedrijven te helpen en te stimuleren zich te herstellen en zich te ontwikkelen na de COVID-19 pandemie, door middel van begeleiding, training en promotie.

Taken

Taken van beleidsmedewerkers bij IDEA zijn:

- Informatie verschaffen en advies geven aan nieuwe en bestaande entrepreneurs die ondernemers willen worden (business coaching);
- Het creëren en onderhouden van het curriculum voor de bedrijfscursus “Empresario Prepara”. Het gaat hierbij om mensen die eigenaar zijn van een klein bedrijf of degenen die van plan zijn om binnenkort hun eigen bedrijf te starten. Op deze manier krijgen ze de kans om door middel van kennisverschaffing hun eigen zaak efficiënt en effectief te kunnen beheren;
- Het organiseren van een geavanceerde bedrijfscursus voor ondernemers;
- Het organiseren van een workshop voor toekomstige ambachtswerkers;
- Het organiseren van workshops met als doel kennisverschaffing aan startende en bestaande ondernemers;
- Het monitoren van de cliënten van IDEA om indien nodig te kunnen ondersteunen bij het oplossen van knelpunten en/of aanpassen van hun ondernemingsstrategieën;
- Het organiseren van conferenties voor bedrijven.

5.4.2. Data Analyse van cliënten van IDEA

Iniciativa pa Desaroyo di Empresa Arubano (IDEA) is sinds februari 2012 operationeel. In haar eerste jaar heeft IDEA in totaal 151 cliënten geregistreerd. In 2013 had IDEA 71 cliënten, waarvan 54 startende ondernemers en 17 bestaande ondernemers. Ze hadden IDEA benaderd voor advies om een bedrijf op te starten. Vervolgens in 2014 had IDEA 48 cliënten geadviseerd, waaronder 45 startende ondernemers en 3 bestaande ondernemers. Verder in 2015 had IDEA 48 cliënten geadviseerd, waaronder 44 startende ondernemers en 4 bestaande ondernemers. In 2016 had IDEA 46 cliënten behandeld, waaronder 42 startende ondernemers, 3 bestaande ondernemers en 1 dromer. Met dromers bedoelen we, dat ze niet precies weten welke soort ondernemingsvorm ze willen starten. In 2017 waren er 27 startende ondernemers. In 2018 had IDEA 19 cliënten geadviseerd waarvan 18 startende ondernemers waren en 1 een bestaande ondernemer was. In 2019 had IDEA 29 cliënten geadviseerd. Gedurende 2020 heeft IDEA totaal 24 cliënten geadviseerd. Wegens de Coronavirus pandemie heeft IDEA haar cliënten op diverse manieren geadviseerd en geregistreerd zoals:

- Van januari t/m maart kwamen 3 cliënten op kantoor;
- Van maart tot en met augustus werden 12 cliënten telefonisch of virtueel geholpen (gedurende deze periode werden de cliënten niet op naam geregistreerd en is daarom moeilijk te achterhalen welke ondernemingsvorm ze op die moment wensten of hadden, dus beschouwen we dit groep als overige/dromer (zie hier onderstaande schema);
- Van september tot en met december had IDEA 9 cliënten telefonisch of virtueel begeleid, deze cliënten werden allemaal geregistreerd.

In 2021 benaderde 17 cliënten IDEA voor advies, 16 cliënten waren startende ondernemers en 1 cliënt was een bestaande ondernemer. Deze cliënten werden op diverse manieren geholpen of telefonisch, per zoom, email of persoonlijk. Gedurende 2022 heeft IDEA totaal 15 startende ondernemers geholpen.

Tot en met 2022 heeft IDEA een bestand van 495 cliënten, waarvan 417 startende ondernemers, 60 bestaande ondernemers en 18 overige/ dromer zijn.

De daling aan het aantal cliënten is toe te schrijven aan het feit dat gedurende de jaren er meer organisaties zijn die startende ondernemers effectief coachen, zoals Qredits en de Kamer van Koophandel en eenieder kan op de nieuwe website van IDEA sinds november 2021 alle info betreffende SME's raadplegen.

Enkele verschaffing van informatie aan cliënten gedurende 2022 waren:

- De eerste stappen om een bedrijf te starten, de vereiste documenten en de departementen waar men naartoe moet gaan;
- Informatie over workshops/ webinars van IDEA en de cursus "Empresario Prepara";
- Verwijzen naar de afdeling Vestiging van Bedrijven voor het aanvragen van vestigingsvergunning, of naar andere departementen;
- Informatie over 'Business Plan'.

Hieronder volgt een klantenoverzicht van 2012 t/m 2022

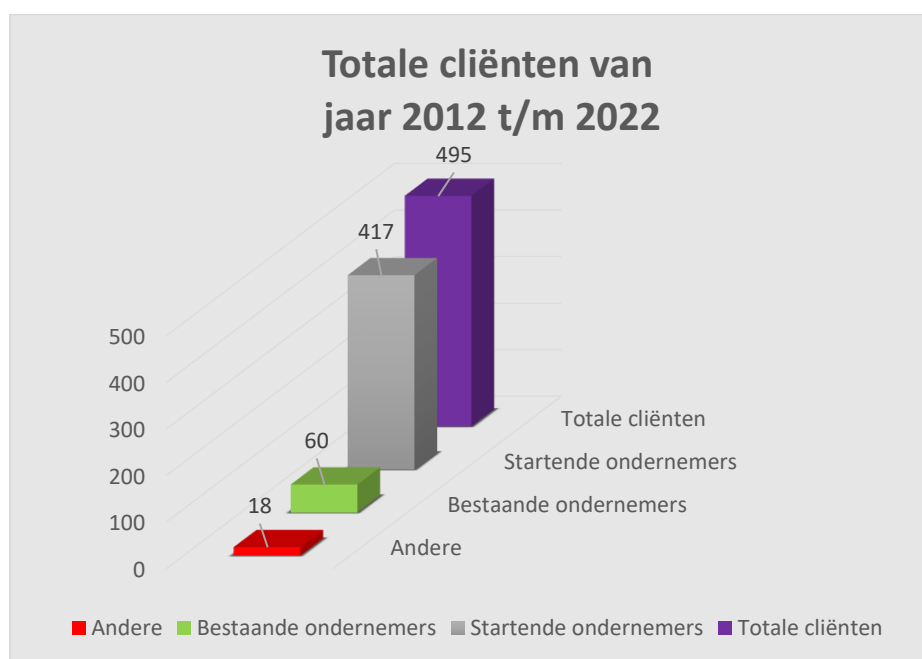
IDEA Klantenoverzicht van 2012 t/m 2022				
Jaar	Startende ondernemer	Bestaande ondernemer	Overige/Dromer	Totaal Ondernemer
2012	117	29	5	151
2013	54	17		71
2014	45	3		48
2015	44	4		48
2016	42	3	1	46
2017	27	0	0	27
2018	18	1		19
2019	27	2		29
2020	12	0	12	24
2021	16	1		17
2022	15			15
Totaal	417	60	18	495

Bron: DEZHI

Klantenoverzicht verdeeld per soort ondernemingsvormen IDEA 2022

Overzicht Totaal klanten IDEA t/m 2022

Bron: DEZHI

De meest voorkomende vragen bij startende ondernemers zijn;

- Hoe wordt een bedrijf gestart;
- Waar moet de zaak worden ingeschreven;
- Wanneer is een vestigingsvergunning nodig;
- Verschil tussen diverse ondernemingsrechtsvormen;
- Financiële informatie;
- Informatie over een ondernemingsplan (Business Plan);
- Marketing informatie;

- Import en export informatie;
- Informatie betreffende een sociale media strategie;
- Informatie over additionele vergunningen;
- Informatie over het verkrijgen van een commercieel terrein;
- Informatie over het ontwerpen van een website;
- Informatie over belasting aanpassingen tijdens de pandemie Covid-19.

Bestaande bedrijven benaderen IDEA ook voor advies, namelijk:

- Uitbreiden van bedrijven;
- Klanten willen de procedures weten over het wijzigen van een eenmanszaak licentie naar een N.V.;
- Informatie over andere juridische entiteiten;
- Financiële informatie over banken en andere instellingen die financiële steun verlenen aan MKB'ers;
- Ondernemingsplan (Business Plan);
- Business Development;
- Innovatie;
- Economische ontwikkeling;
- Marktonderzoek en marktwerking;
- Cursus "Empresario Prepara" en georganiseerde workshops/ webinar door IDEA.

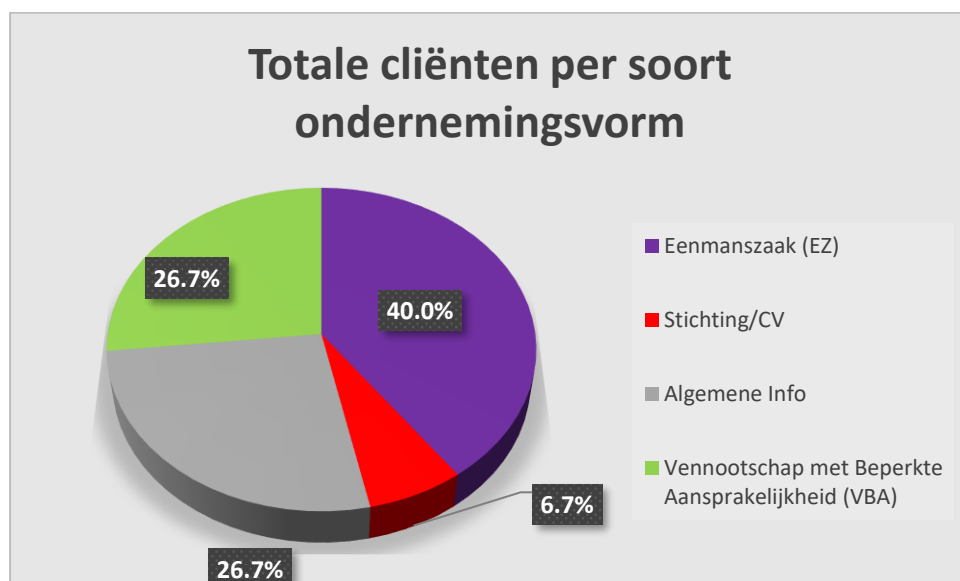
De meest voorkomende branches in de database van IDEA zijn: landbouw, kleding, industrie, restaurants A en B, massage/spa, onroerend goed, dagopvang, bouw, IT, schoonheidsindustrie, toeristische dienstverlening en amusement, snoepwinkels en gezondheidszorg, online business.

De meest gevraagde juridische entiteiten in de database van IDEA zijn eenmanszaken.

In 2022 vroeg 40% van de cliënten informatie over de eenmanszaak, 26,7% over de V.B.A. rechtsvorm, 6,7% Stichting, 26,7% wilde algemene informatie over de diverse ondernemingsvormen hebben.

Tevens kan geconcludeerd worden dat in 2022, 11 van de klanten van IDEA vrouwelijk waren en 4 mannelijk.

Cirkeldiagram van de meest gevraagde ondernemingsrechtsvormen in %

Bron: DEZHI

Facebook

Naast de cliënten die IDEA direct benaderen (telefonisch, email, zoom of persoonlijk), heeft IDEA ook volgers via Facebook. Alle activiteiten, workshops, webinars en cursussen, die door IDEA worden georganiseerd, worden op deze pagina gepubliceerd. Andere belangrijke informerende of inspirerende activiteiten, documenten of video's gericht op het MKB worden ook via deze Facebook-pagina gepubliceerd.

De Facebook-pagina bestaat al vanaf het ontstaan van IDEA in 2012 en heeft tot en met 31 december 2022, 2.746 volgers (followers).

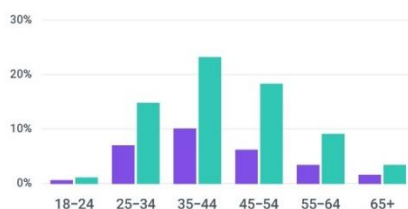
Overzicht IDEA Facebook volgers verdeeld naar leeftijd en geslacht:

Audience

2,746 Facebook followers

Gender and Age

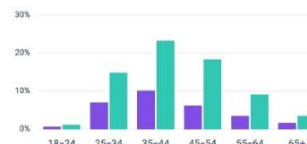
Men 29.60%
Women 70.40%

See Details

Age and Gender

Men 29.60%
Women 70.40%

Location

Cities Countries

Oranjestad, Aruba	1.2K
Savaneta, Aruba	140
Sint Nicolaas, Aruba	135
Paradera, Aruba	94
Santa Cruz, Aruba	93

5.4.3. Projecten/Workshops IDEA 2022

A. Bedrijfskursus ‘Curso Empresario Prepara I en II’

Sinds 2012 is IDEA begonnen met het organiseren van een bedrijfskursus genaamd ‘Curso Empresario Prepara’. Deze bedrijfskursus start elk jaar in april en wordt twee keer per week aangeboden van 19:00 tot 21:15 uur. De missie van deze bedrijfskursus is om toekomstige en bestaande ondernemers op te leiden en past binnen de visie van de regering van Aruba om de economie van Aruba te vergroten op basis van micro-, kleine en middelgrote bedrijven. Deze bedrijven zouden de capaciteit kunnen hebben om nieuwe commerciële activiteiten en innovaties te genereren om de diversificatie van de economie van Aruba te helpen realiseren.

Vanwege de interesse van de volgers van deze bedrijfskursus, heeft IDEA in 2017 besloten het curriculum van deze bedrijfskursus uit te breiden met een tweede cursus genaamd, ‘Curso Empresario Prepara II. Dus sinds 2017 werd Curso Empresario Prepara, gesplitst in Curso Empresario Prepara I (EP I) en Empresario Prepara II (EP II).

Het pakket van EP I en EP II ziet er als volgt uit:

Curso Empresario Prepara I (EP I):

Dit pakket van de cursus bestaat uit de volgende 6 vakken (modules): Corporate Social Responsibility, Business Continuity Plan: Human Rights & Business, Marketing, Business Plan, Business Law en Small Business Administration & Finance en bestaat uit totaal 25 lessen.

Curso Empresario Prepara II (EP II):

EP II bestaat uit 4 modules, namelijk een uitbreiding op het curriculum van de cursus EP I: Creating a Culture of Innovation, Developing Brand Awareness for Customer Satisfaction, Small Business Tax en Leadership and Management. Deze cursus bestaat uit totaal 19 lessen. EP II werd in 2022 online aangeboden.

De cursisten die aan deze bedrijfskursus deelnemen krijgen aan het einde van ieder module een toets en bij Empresario Prepara I moeten ze ook een Business Plan aan het einde van de cursus inleveren. Indien een cursist een voldoende aan het einde van de cursus haalt, krijgt hij of zij een certificaat. De cursus wordt in Papiamento gepresenteerd, terwijl de lesmaterialen zowel in het Nederlands of Engels aangeboden kunnen worden.

Overzicht totaal inschrijvingen en geslaagden EP-1, 2012-2021:

Totaal inschrijvingen en geslaagden 'Empresario Prepara I (EP-1)' / 2012 - 2021		
Jaar/ begin maand cursus	Totaal inschrijvingen (M+V)	Totaal geslaagden (M+V)
2012, Sep	30	13
2013, Apr	23	11
2013, Sep	15	5
2014, Apr	13	9
2015, Apr	27	16
2016, Apr	30	21
2017, Apr	22	16
2018, Apr	20	9
2021, Apr	12	11
Totaal inschrijvingen en geslaagden	192	111

Bron: DEZHI

Hieruit kan geconcludeerd worden dat van het in totaal 192 deelnemers in deze cursus vanaf 2012 tot en met 2021 een totaal van 111 personen in bezit zijn van een certificaat van 'Empresario Prepara I'

Overzicht totaal inschrijvingen en geslaagden EP II, 2017- 2022:

Totaal inschrijvingen en geslaagden, 'Empresario Prepara (EP) II' 2017 - 2022		
Jaar/ begin maand cursus	Totaal Inschrijvingen (M+V)	Totaal geslaagden (M+V)
2017, September	15	14
2019, April	24	19
2022, September	12	12
Totaal	51	45

Bron: DEZHI

Aantal deelnemers cursus 'Empresario Prepara II' (EP II) september 2022 (%)

Aantal deelnemers cursus "Empresario Prepara II"		
Deelnemers cursus "Empresario Prepara II"	Totaal	Totaal in %
Totale deelnemers, Sep - Nov 2022	12	100%
Totale deelnemers niet geboren in Aruba	1	8%
Totale deelnemers geboren in Aruba	11	92%
Totale deelnemers met een actief bedrijf	2	17%
Totale deelnemers met een opleiding hoger dan MAVO niveau	12	100%

Bron: DEZHI

Uit bovenstaande tabel is onder andere af te leiden dat 92% van de ingeschreven deelnemers van de cursus in september 2022 op Aruba geboren zijn. Een totaal van 17% van de ingeschreven deelnemers exploiteert momenteel actief een bedrijf.

Eén van de eisen om deel te nemen aan de bedrijfscursus is dat de deelnemers minimaal in het bezit moeten zijn van een MAVO-diploma. Bovengenoemde tabel laat zien dat 100% van de deelnemers in de cursus van september 2022 een opleidingsniveau bezit dat hoger is dan het vereiste.

Vrouwelijke en mannelijke deelnemers cursus "Empresario Prepara II" september 2022 (%)

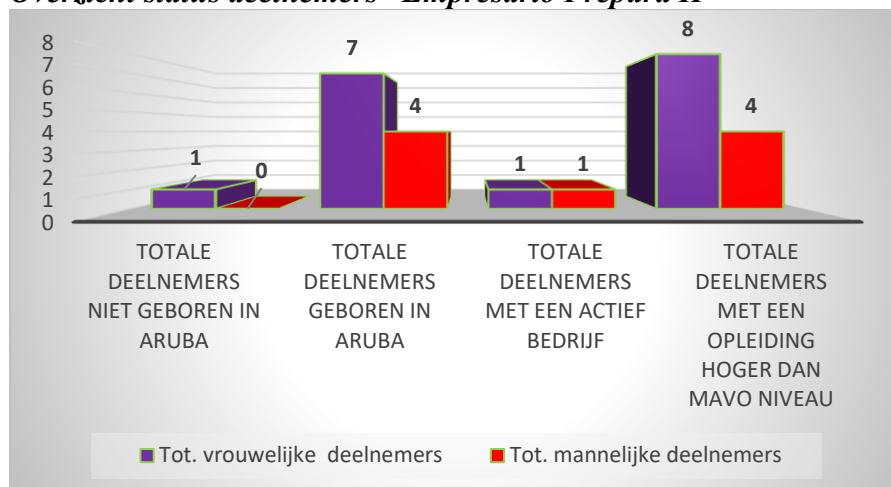
Vrouwelijke en mannelijke deelnemers cursus "Empresario Prepara II"				
	Tot. vrouwelijke deelnemers	Tot. mannelijke deelnemers	Tot. vrouwelijke deelnemers in %	Tot. mannelijke deelnemers in %
Totale deelnemers, September - November 2022	8	4	67 %	33 %
Deelnemers niet geboren in Aruba	1	0	8 %	0 %
Deelnemers geboren in Aruba	7	4	92 %	100 %
Deelnemers met een actief bedrijf	1	1	13 %	25 %
Deelnemers met een opleiding hoger dan MAVO niveau	8	4	100 %	100 %

Bron: DEZHI

Bovenstaande tabel illustreert dat de grootste groep (67%) van de totale deelnemers van de cursus in september 2022 van het vrouwelijk geslacht was. Van het totaal aantal vrouwelijke deelnemers (8), was 13% (1 deelnemer) niet op Aruba geboren en van het totaal aantal mannelijke deelnemers (4) was 100% op Aruba geboren. De niet op Aruba geboren deelnemer komt van Venezuela. Alleen 2 van de deelnemers (1 vrouwelijk en 1 mannelijk) in de cursus van september 2022 beheren een actief bedrijf en zowel alle vrouwelijke en mannelijke deelnemers bezitten een MAVO of hoger opleidingsniveau.

Uiteindelijk kan deze opleiding dan een positieve bijdrage leveren als motivatie voor toekomstige ondernemers, het verbeteren van de kennis binnen een bedrijf en voor de ontwikkeling van de economie van Aruba.

Overzicht status deelnemers “Empresario Prepara II”

Bron: DEZHI

Van de bovengenoemde informatie kan geconcludeerd worden dat personen met een opleidingsniveau hoger dan MAVO ook interesse hebben om meer kennis te vergaren omtrent het leiden van een bedrijf. Sommigen gebruiken deze cursus als opfriscursus, terwijl anderen het bekijken als een kans om zich te specialiseren op bepaalde gebieden van het ondernemerschap. Zoals reeds vermeld, hebben alle 12 personen die deel hebben genomen aan de bedrijfscursus “Empresario Prepara II” deze cursus afgerond. Het hoogste eindcijfer was een 9,3.

B. Nieuwe Website IDEA

Eind 2020 (gedurende de Covid-crisis) begon IDEA informatie over ondernemerschap op Aruba te verzamelen. Deze informatie werd verwerkt en werd daarna op de nieuwe website van IDEA geplaatst. De nieuwe website van IDEA geeft begeleiding aan eenieder die op Aruba een zaak wil starten of uitbreiden. Het doel van deze website is om de economie van Aruba voortdurend te blijven stimuleren. Voor de opbouw van deze website hebben we voor dezelfde manier gekozen die de Small Business Development Center in Florida hanteert. De website werd opgebouwd door een externe websiteontwikkelaar.

De nieuwe website van IDEA werd op 29 oktober 2021 gelanceerd, toen was de Papiamentto versie beschikbaar en sinds april 2022 werd de Engelse versie ook bijgevoegd.

Dus nu is op de website van IDEA alle informatie over zakendoen op Aruba beschikbaar zowel in Papiamentto als Engels.

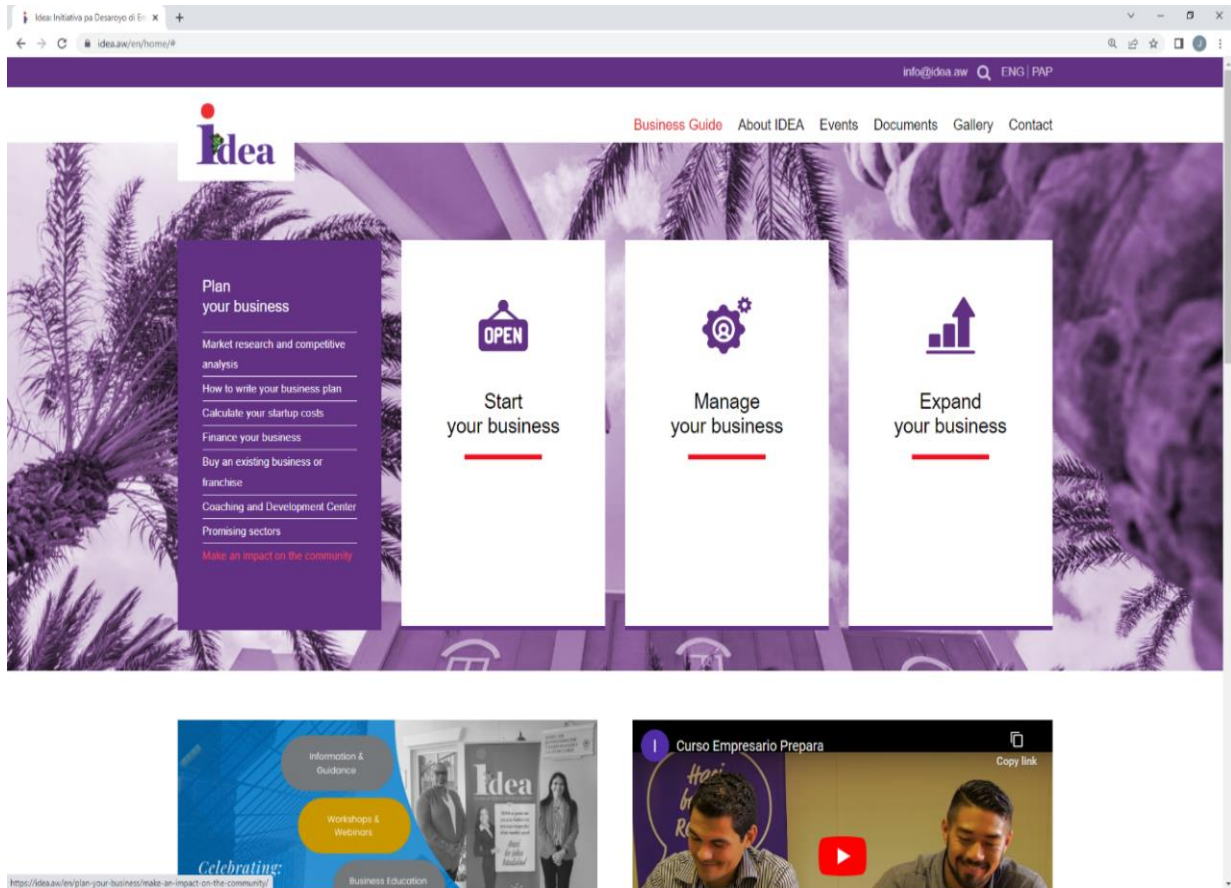
Het onderdeel over ‘Business Guide’ (zakelijke begeleiding) op de website bestaat uit vier sessies:

- Plan your business (uw bedrijf plannen);
- Start your business (uw bedrijf starten);
- Manage your business (uw bedrijf beheren);
- Expand your business (uw bedrijf uitbreiden).

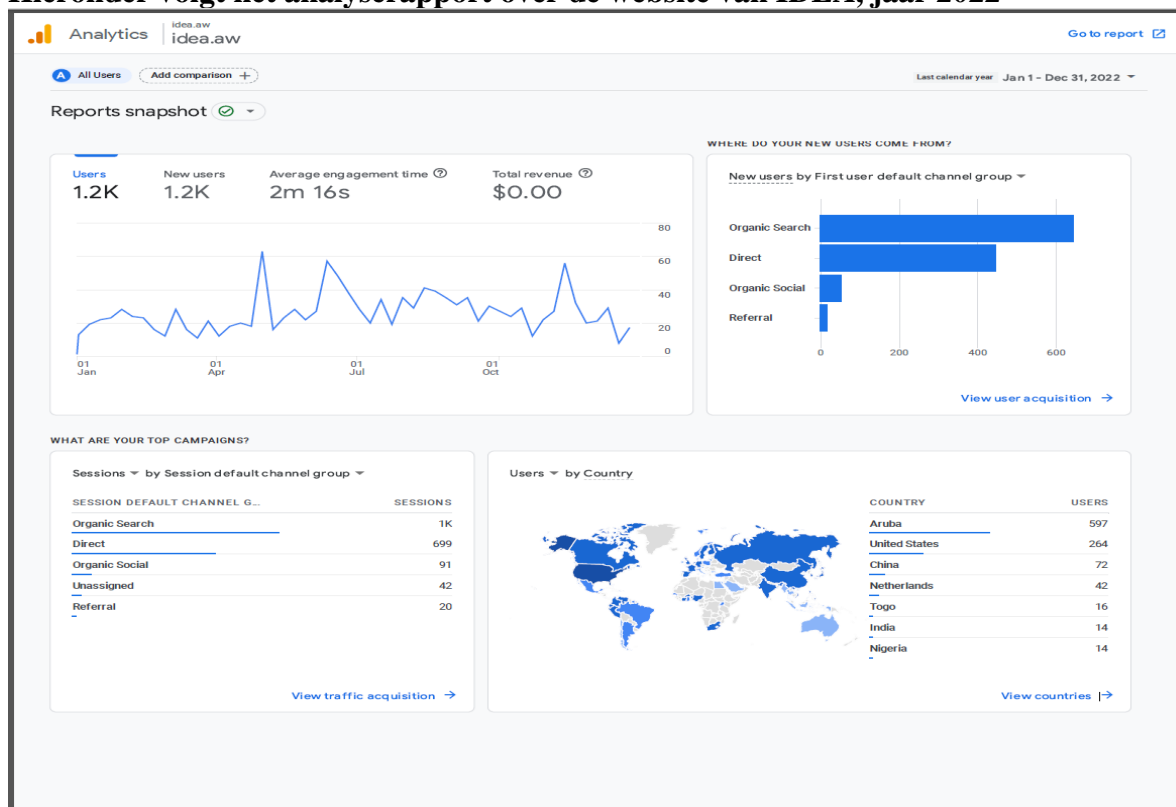
Eenieder die informatie wenst omtrent bovengenoemde sessies, kan deze informatie op de website van IDEA raadplegen. Verder biedt deze website de diensten en evenementen van IDEA. Hierop staan ook enkele video's, foto's, documenten en onze contactgegevens.

De volgende link is de website van IDEA: www.idea.aw

Overzicht: Startpagina/ Homepage IDEA Website/ Engels

Hieronder volgt het analyserapport over de website van IDEA, jaar 2022

Hieronder volgt enkele uitleg over de analyse van de website van IDEA www.idea.aw van 1 jan – 31 dec 2022.

Gedurende 2022 waren 1.200 mensen die gebruik hebben gemaakt van de website van IDEA. Gemiddeld bezochte tijd was 2 minuten en 16 secondes. De meeste bezoekers behoorden tot de groepen Organic Search en Direct.

Organic search: Dit zijn onbetaalde vermeldingen die verschijnen op de resultatenpagina van een zoekmachine. (bijv. je tikt in als keyword: ‘doing business in Aruba’ en IDEA popt hier op.

Direct: mensen die direct op de browser ‘*idea.aw*’ in typen, deze mensen weten dus over de website van IDEA, ze weten dit door de social media, bijvoorbeeld van Facebook.

Organic social: als er een link van IDEA op een social media staat, bijvoorbeeld op Facebook en iemand klikt hierop.

(verwijst naar de gratis inhoud bijvoorbeeld: post, foto’s, video en verhalen die alle gebruikers, inclusief bedrijven en merken, met elkaar delen op hun feeds)

Of

Is een activiteit op sociale media zonder betaalde promotie (post, foto’s, video en verhalen). Het maakt gebruik van gratis tools voor sociale media om een online aanhang op te bouwen en aan te gaan.

Unassigned: google weet niet van waar deze mensen vandaan komen, ze komen meestal van een ander website.

Referral: derde partij, heeft de link voor IDEA gezet op bijvoorbeeld een ander website

C. 10-jarig jubileum IDEA

In 2022 bestond IDEA 10 jaar als een unit binnen de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie en dit was de reden om deze unieke moment als een grote plechtigheid te vieren. IDEA heeft tijdens deze viering al haar klanten en belanghebbenden bedankt, voor hun steun en samenwerking gedurende al deze jaren.

De plechtigheid werd op 19 augustus 2022 van 18:00 – 21:00 uur, bij de Aruba Surfside Marina gevierd. Hier werden 75 gasten (partners en belanghebbenden) uitgenodigd. Hiervan kregen 50 gasten een uniek geschenk (een kwalitatief paars/groen drinkgerei, gegraveerd met een logo-ontwerp van IDEA 10de verjaardag) en een certificaat van waardering. Deze mooie gelegenheid werd ook gevierd met een ‘live entertainment’ van een Steelpan.

- Tijdschrift Xclusivo

In april werd Idea en haar dienstverlening belicht in Xclusivo, een Arubaans tijdschrift. Via deze weg heeft IDEA zich wederom voorgesteld aan het publiek en werd wederom belicht hoe IDEA de economie van Aruba ondersteunt. Door middel van workshops, cursussen en projecten meent IDEA kennis aan de Midden en Kleine Bedrijven over te dragen. Enkele doelgroepen op wie IDEA zich dit jaar heeft gericht waren: kidpreneurship, youthpreneurship, women entrepreneurship, de gepensioeneerden, landbouw en social entrepreneurship.

D. YouthPreneur Business Plan + Financial Session (YES! San Nicolas)

Op verzoek van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling werd IDEA op 18 juni 2022 uitgenodigd om deel te nemen in een workshop die werd georganiseerd door zijn bureau, genaamd: “YES” (Youth Preneurship Summit).

Gedurende deze project, heeft mevr. Judella Trim van IDEA een presentatie gegeven over ‘Business Plan’. Na de presentatie werden de kinderen in groepjes verdeeld en kregen als opdracht hun eigen gewenste bedrijf te bedenken en een businessplan hierover te schrijven.

Hiervoor kregen ze een paar minuten en daarna kwam één persoon van ieder groep naar voren en vertelden hun uitwerking van hun Business Plan aan het aanwezige groep.

YOUNG
Entrepreneur

E. Silver Entrepreneurship:

- 1) De ‘*Silver Entrepreneurship*’ workshop werd voor de tweede keer georganiseerd. Deze workshop richt zich speciaal op de 60-plussers, die graag een bedrijf willen starten en opereren. Gedurende de periode van 20 t/m 24 juni 2022 werd deze workshop gepresenteerd, van 8:30 a.m. tot 12:30 p.m.

In 2019 werd deze succesvolle workshop voor het eerste keer gehouden, met 13 heel interessante thema’s en 4 succesverhalen en dit jaar waren er 12 thema’s en 3 succesverhalen.

Dit jaar presenteerden de volgende personen en ze kwamen op met de volgende thema’s:

- **Dhr. Dave Martinus (ActionCoach)**, presenteerde over ‘Wat is Entrepreneurship’;
- **Mevr. Louella Croes (DEZHI/IDEA)**, presenteerde over de diensten, cursussen en workshops die door IDEA worden aangeboden;
- **Mevr. Mary Baarh** hoofd van de afdeling Vestiging van Bedrijven bij de **DEZHI**, presenteerde over de vestigingsvergunningen bij het openen van een bedrijf;
- **Dhr. Enrico Soto en Mevr. Sharina Hernandez** (Douane Aruba), presenteerden relevante artikelen in de wet voor de ondernemer, zoals invoerrechten en bepaalde vrijstellingen bij import en/of export;
- **Mevr. Gayle Arendsz(DEZHI/SDP)**, presenteerde ‘Het omgaan met bedrijfsstrategie in je bedrijf, d.m.v. de 17 doelen van SDG (Sustainable Development Goals);

- **Notaris Johnson**; presenteerde thema's over: bedrijfsvormen (eenmanszaak/ NV/ VBA), bedrijfsopvolgingen (verschillen in bedrijven) indien je met een bedrijf wil beginnen en presenteerde ook over testamenten/ nalatenschap (wat en voor wie mag je iets achter laten);
- **Dhr. Cristian Garcia (SVB)**; presenteerde informatie inzake werkgevers- en werknemersverzekeringen;
- **Dhr. Ludwig Rasmijn en dhr. Randy Maduro (Santa Rosa)**, hebben over de commerciële mogelijkheden in de landbouw (Agriprenuer) gesproken;
- **Dhr. Benny Richardson** (80 plusser), een Sport Trainer Coach, sprak over gezondleven d.m.v. voeding en sporten;
- **Mevr. Julieta van der Biezen** (You Count Administration & Consultancy), had het over administratie;
- **Dhr. Ulrich Hermans en dhr. Francois Croes (FUTURA)**, vertelden over innovatie
- **Mevr.. Judella Trim (DEACI/IDEA)**, gaf een presentatie over Business Plan. Iedereen kreeg de gelegenheid om hun eigen Business Plan te schrijven, met behulp van het beantwoorden van een aantal vragen.

De volgende personen gaven hun succesverhalen:

- **Mevr. Susie Franken** (Djiespie's Place)
- **Dhr. Lionel Rumnit** (Trampolin pa Trabao),
- **Dhr. Merrill Robles** (Retired Public Servant).

Totaal deden 16 personen mee aan deze workshop en ze kregen allemaal een certificaat van deelname op de laatste dag van deze workshop. De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. Geoffrey Wever, samen met de minister van Integriteit, Natuur, Transport en Ouderenzorg, dhr. Ursell Arends, handigden de certificaten aan de deelnemers.

De feedback van de deelnemers waren erg positief en ze kijken uit naar verdere soortgelijke workshops.

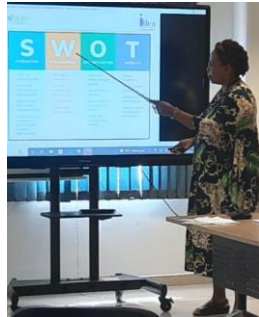
Photo's presenteerders 'Silver Entrepreneurship':

Dave Martinus, Louella Croes-Ras, Mary Baarh, Gayle Arendsz, Notaris Johnson, Benny Richardson, Suzy Franken en Lionel Rumnit

Enrico Soto en Sharina Hernandez, Ludwig Rasmijn en Randy Maduro en Julieta van der Biezen

Cristian Garcia, Judella Trim, Merrill Robles, Francios Croes en Ulrich Hermans

Groepsfoto participanten na uitreiking van hun certificaten door de Ministers: Geoffrey Wever en Ursell Arends

F. Kidpreneur\$ with BIG Ideas:

- Kidpreneur\$ with BIG Ideas 2018/2019

Het project van, 'Kidpreneur\$ with BIG Ideas', startte op 28 februari 2018 en eindigde 22 november 2019 (bijna 2 jaar). IDEA voerde dit project uit na goedkeuring van 'Bureau Traimerdia', en richtte zich op de kinderen van de 5de en 6de klassen (tussen 9 en 13 jaar oud) die de naschoolse opvang Traimerdia bezoeken. Dit project werd toen op totaal 9 Traimerdia's uitgevoerd. Het project duurde per Traimerdia 6 weken en gedurende deze 6 weken, kregen de kinderen twee keer per week voor één uur, diverse praktische en creatieve lessen van vakkundige vrijwilligers.

Tot en met 2019 hebben 134 meisjes en 125 jongens, dus totaal 259, een certificaat van deelname voor dit project van IDEA ontvangen.

- Kidpreneur\$ with BIG Ideas 2022

Dit jaar 2022 (na de COVID-19) besloot IDEA na goedkeuring van Bureau Traimerdia dit zeer succesvolle project voort te zetten.

Dit project startte op 5 september 2022 en zal in mei 2023 eindigen. Dit schooljaar zijn er minder Traimerdia namelijk 7 Traimerdia's, en de duur van dit project bij elke Traimerdia is 4 weken. Twee keer per week krijgen de kinderen voor één uur, diverse praktische en creatieve lessen van vakkundige vrijwilligers. In 2022 waren 3 Traimerdia's aan de beurt voor dit project en in 2023 komen 4 Traimerdia's aan de beurt.

In 2022 hebben 54 meisjes en 43 jongens, dus totaal 97, een certificaat van deelname voor dit project van IDEA ontvangen.

Doel van dit project is om kinderen van een zeer jonge leeftijd 'Entrepreneurship' te leren. Dit leren ze door aangeboden presentaties tijdens dit project zoals: een ondernemingsplan schrijven van hun eigen te bedenken bedrijf en het verschil leren tussen een product en een dienst, waarde toevoegen aan hun creatieve zelfgemaakte producten, hoe je geld kan verdienen uit je eigen tuin/landbouw, of geld verdienen door het verkopen van eten en drinken, of geld verdienen door diverse muzieksoorten en over innovatie en technologie.

Door dit doelgroep bewust te maken van wat ze allemaal zelf kunnen doen of maken met hun eigen creativiteit en hoe ze vervolgens geld hiermee kunnen verdienen, ondersteunt IDEA ook het tegengaan van de jeugdwerkloosheid. Middels ondernemerschap kunnen jongeren de toekomst creëren die zij zoeken en kunnen ze de productiviteit van Aruba bevorderen en verhogen.

Hieronder volgt een schema van het aantal kinderen die een certificaat van deelname in 2022 hebben ontvangen en de vrijwilligers van wie ze les hebben gekregen:

Aantal kinderen in bezit van een certificaat van het project "Kidpreneur\$ with BIG Ideas" jaar 2022					
Traimerdia/ Naschoolse Opvang	Locatie	Periode	Jon-gens	Meisje	Totaal
Traimerdia SAN NICOLAS	Xander Bogeats	Sep-22	18	19	37
Traimerdia AYO	Zuster Juliette (Emma)	Okt-22	10	11	21
Traimerdia MORGENSTER	Colegio Conrado Coronel	Nov-22	26	13	39
Totaal			54	43	97

De vrijwilligers en voorgebrachte onderwerpen tijdens dit project:

Naam	Achternaam	Onderwerp	Organisatie
Estella	Brown- Thode	Kunst werk	Self employed
Judella	Trim	Business Plan	DEZHI/ IDEA
Ludwig	Rasmijn	Landbouw	Santa Rosa
Randy	Maduro	Landbouw	Santa Rosa
Robert	Maduro	Muziek	Directie Cultuur
Gayle	Arendsz	17 doelen SDG	DEZHI/ SDP
Vivian	Loopstok	17 doelen SDG	DEZHI/ SDP

Dit succesvolle project is te danken aan onze grote partner **Bureau Traimerdia** die ons een kans heeft gegeven om dit project aan de kinderen voor te brengen. Een speciale dank gaat naar alle vrijwilligers (E. Thode, Santa Rosa, DCA, DEZHI) die hun tijd hebben genomen om hun kennis en vaardigheden op een zeer professioneel manier aan de kinderen voor te brengen. Als laatste willen wij de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. Geoffrey Wever, mevr. Jenny Cardenas, hoofd Traimerdia en mevr. Maria Dijkhoff-Pita directeur DEZHI hartelijk bedanken voor hun steun en het overhandigen van de certificaten aan de kinderen van Traimerdia.

G. Kid\$ BIZ Market III

Voor de 3de keer neemt het project van Kid\$ BIZ Market plaats. Dit project was voor het eerst in 2018 gestart, gedurende de herfstvakantie in oktober en hier participeerden 32 kinderen. In de zomervakantie werd dit project voor de tweede keer gehouden en toen participeerden 31 kinderen. Het doel van dit project is hetzelfde als het project van 'Kidpreneur\$ with BIG Ideas'. Dit project is gericht op de kinderen die niet behoorden tot de naschoolse opvang van de Kidpreneur\$.

Dit jaar gedurende de oktober vakantie (3,4,5 en 7 oktober 2022), van 8:30 a.m. tot 12:30 p.m. vond dit project plaats bij de Directie Economische Zaken in de vergaderingszaal en totaal deden 28 kinderen mee.

De workshops/ thema's die aan bod kwamen tijdens dit project waren:

1-ste workshop: "**Get kids started as entrepreneurs**", werd gepresenteerd door dhr. [Dave Martinus](#), Certified Business Coach van het bedrijf [ActionCOACH Aruba](#).

2-de workshop: "**Bringing the SDGs to the kids: The World we want**", werd gepresenteerd door mevr. Vivian Loopstok-Geerman, hoofd van de unit 'Sustainable Development Planning' (SDP) bij de [Directie Economische Zaken](#). Deze workshop ging over de 17 doelen van de SDG's (Sustainable Development Goals). De kinderen mochten hun keuze maken en een uitleg geven over de belangrijkste doelen. Op dit manier worden ze als toekomstige entrepreneurs gestimuleerd en worden ze bewust over de doelen van de Agenda 2030 over duurzame ontwikkeling.

3-de workshop: "**Making Agriculture 'Cool' for Kids: Kids Agripreneur in the making**", werd gepresenteerd door dhr. Ludwig Rasmijn van Santa Rosa. De kinderen hebben hier over landbouw geleerd, d.m.v. het bekijken van een video en daarna kregen ze ieder 2 pitjes en hebben het meteen geplant in een kommetje met wat zand.

4-de workshop: "**Creative Card Making**" werd gepresenteerd door mevr. Estella Brown-Thode, waarn de kinderen een creatieve kerstkaartje hebben gemaakt.

5-de workshop: "**Financial Literacy: Earn, Spend wisely and Save**" werd gepresenteerd door mevr. Joanaila Geerman, Branch Manager Personal Banking bij de RBC Royal Bank en mevr. Nathaly Yoho-Lampe, Manager Contact Center bij de Aruba Bank N.V. De kinderen hebben geleerd gedurende deze workshop hoe ze geld kunnen verdienen, indien ze in hun eigen tuin gaan planten en deze gaan verkopen. Ook hebben ze geleerd hoe ze geld op een slimme manier moeten uitgeven, hoe ze moeten sparen en wat zijn volgens hun de basisbehoeften.

6-de workshop: "**Creative Snacks Making**", mvr. Clarina Geerman van de Directie Economische Zaken heeft de kinderen geleerd, hoe ze gezonde snackjes kunnen maken. Dit was natuurlijk het geliefde workshop voor de kinderen.

De laatste workshop was, "**Business Plan for Kids**", werd gepresenteerd door mevr. Judella Trim, Business Development Advisor bij IDEA. De kinderen kregen een presentatie over

Business Plan (BP), waarna ze na beantwoorden van een aantal vragen ze hun eigen BP konden maken.

Aan dit project hebben in totaal 28 kinderen meegedaan. Ook kregen alle kinderen een certificaat van deelname op de laatste dag van dit project en die werd uitgereikt door de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. Geoffrey Wever en mevr. Suhailah Rooseman-Maduro, waarnemend directeur Directie Economische Zaken.

IDEA wil de volgende partners en vrijwilligers bedanken voor het succes van dit project: ActionCOACH Aruba, Santa Rosa, RBC Royal Bank, Aruba Bank N.V., DEZHI en de volgende colegas mevr. Vivian Loopstok-Geerman, mevr. Clarina Geerman, mevr. Zulema Dabian-Erasmus, mevr. Suhailah Rooseman-Maduro en ons directeur mevr. Maria Dijkhoff-Pita.

Groepsfoto Kid\$ BIZ Market III

H. Kidpreneur\$ Bazaar

Op zaterdag, 17 december 2022 werd voor de derde keer het project van Kidpreneur\$ Bazaar georganiseerd. Anders dan de andere jaren mochten alle kinderen tussen 9 en 17 jaar aan dit project meedoen. Deze bazaar werd op de Plaza Daniel Leo (tegenover Zara) te Caya Betico Croes gehouden, van 17:00 tot 20:00 uur.

Gedurende deze bazaar kregen de kinderen de gelegenheid om hun zelfgemaakte producten aan het publiek te verkopen. In totaal deden 11 kinderen mee aan deze bazaar en ze verkochten producten zoals, verftekeningen op canvas en tassen, armband, slijm, diverse kerstdecoraties, koekjes, taart, cupcakes, diverse zoetigheden enz. De kinderen verkochten hun producten onder tenten met een brede bedekte tafels die klaar voor hun stonden, alleen moesten ze voor decoratie voor hun plekje zorgen. Verder konden kinderen tijdens deze bazaar ook genieten van andere activiteiten zoals de Dino Jump, face painting en konden ook cotton candy en popcorn eten. Eenieder kon van de mooie kerstverlichtingen in de gehele stad genieten terwijl mensen hun inkopen deden in de stad, wat een andere project van IDEA ondersteunde, namelijk “Cumpra Local”.

IDEA wil het bureau van de minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling hartelijk bedanken, voor het plannen en organiseren van deze onvergetelijke avond. De kinderen hebben zeker van deze evenement genoten en hebben entrepreneurship ervaren.

Foto's Kidpreneur\$ Bazaar, 17 december 2022

I. Time for taxes

1) De workshop over 'Time for taxes' vond twee keer plaats bij de DEZHI, op 6 september en deze werd op 15 november 2022 herhaald.

Deze workshop werd door de Departamento di Impuesto (DIMP)/ Belastingdienst, gepresenteerd en de sprekers waren mevr. Johrainne Lacle-Giron en dhr. Julio Quijada.

De Workshop omvatte de volgende onderwerpen:

- Inkomstenbelasting versus winstbelasting;
- Toepasselijke belastingen op zakendoen als BBO/BAVP/BAZV, LB en sociale premies;
- Verzamelloonstaat en verzamelopgave voor derden;

Totaal deden 90 mensen mee aan dit zeer informatieve en belangrijke workshop.

J. Business License

Op 18 november 2022, werd bij de DEZHI een workshop over Vestiging van Bedrijven gehouden. De spreker was mevr. Mary Baarh, hoofd van de unit Vestiging van Bedrijven bij de Directie Economische Zaken. Mevr. Baarh gaf uitleg over de nieuwe richtlijnen en procedures voor het verkrijgen van een licentie voor een bedrijf op Aruba. Tijdens haar presentatie kwamen de volgende onderwerpen naar voren:

- *Definitie van bedrijven;*
- *De legale vorm om een bedrijf te mogen drijven;*
- *Wat volgens Artikel 2 (VV) van de wet niet toegestaan is;*
- *Wie dit vergunning nodig heeft;*
- *Voor welke bedrijven of organisaties deze wet niet van toepassing is;*
- *Naast de Wet, bestaat ook beleidsrichtlijnen die men moet volgen;*
- *Drie categorieën voor natuurlijke personen (moet >18 jr);*
- *Uitleg categorie LOKALE personen;*
- *Wanneer een vergunning weigering kan ontstaan;*
- *Kosten voor het verkrijgen van een vergunning;*
- *Met wat je rekening moet houden als je een naam voor je bedrijf kiest;*
- *De diensten van de afdeling Vestiging van Bedrijven;*
- *Een aanvraag voor een Vestigingsvergunning gaat via www.deaci.aw;*
- *Hoe u uw aanvraag online kan monitoren via 'Join Information Portal';*
- *Waarmee er allemaal rekening dient te houden bij het openen van een bedrijf;*

Alle vragen die van de deelnemers kwamen werden gedurende en na de presentatie door mevr. Baarh naar alle tevredenheid beantwoord.

Deze workshop vond plaats bij de Directie Economische Zaken en 38 personen hebben deelgenomen aan deze zeer informatieve workshop.

Aangezien de grote vraag naar deze workshop, zal begin 2023 een herhaling hierover plaatsvinden.

K. Campagne Cumpra Local ‘Lokaal Kopen’ #DiNosPaNosMes

Campagne Cumpra Local was een geweldig initiatief van de regering van Aruba (Kabinet Wever-Croes) tijdens de COVID-19 pandemie. Op 25 november 2020, vond de start van de campagne “Cumpra Local” plaats in het centrum van Aruba te G.F. Betico Croes voor een kledingwinkel “La Moderna”. De unit IDEA, was vereerd om dit project in samenwerking uit te voeren met het team Communicatie van oud-minister van Economische Zaken, mw. Xiomara Maduro.

Het doel van deze campagne was om de lokale gemeenschap bewust te maken en hen te stimuleren om lokale producten te blijven kopen en lokale diensten te blijven gebruiken. Dit is een manier om de lokale markten te promoveren en de economie van Aruba op te bouwen.

In samenwerking met de PR-team van de minister van Economische Zaken, de heer Geoffrey Wever, ging de campagne Cumpra Local door in de maanden juli en augustus 2022. Hier werd de focus gelegd op een ‘Back to School’ campagne. De PR-team van de minister zorgde voor de opnames van de video’s en foto’s en IDEA zorgde voor de interviews. Tijdens de interviews kregen de ondernemers de mogelijkheid om hun bedrijf te exposeren en hun producten of diensten tentoon te stellen. Sommige bedrijven hebben ook verteld over hoe ze de pandemie hebben overleefd en wat ze nog steeds doen om deze crisis te overleven.

De onderstaande vijf bedrijven werden bezocht en geïnterviewd tijdens de promotieseizoen van ‘Back to School’ / juli-aug 2022:

- Amito, dhr. Haresh Sujan
- Arulaser, dhr. Yuri van Stijn
- De Wit Van Dorp, mevr. Aixa Arana
- Dyon Center, dhr. Dyon Croes
- Giselle, mevr. Greta Figaroa

Deze geweldige campagne ging door in december, waar de minister van Economische Zaken, de heer Geoffrey Wever, samen met zijn team deze campagne promoveerde. Op 16, 17 en 23 vond een ‘Christmas Shopping Night’ plaats. Hier bleven de meeste winkels open, waar mensen tot laat in de avond konden winkelen, in een gezellige sfeer, met kerstmuziek en kerstverlichting overal in de stad. Ook voor de kinderen waren diverse bezigheden zoals dino jump, face painting, cotton candy enz.

De promotie hierover ging via diverse media's zoals: Tele Aruba (TV), Magic 96.5 (radio), en een leuke flyer kwam in de Diario (krant) en de facebook pagina's van IDEA en de ministers.

Het LOGO en uitleg van de campagne Cumpra Local:

Dit is het logo van de campagne:

De 3 figuren van het logo heeft twee betekenissen:

- Mensen: onze mensen, ons kracht. Door deze campagne profiteren ook onze lokale mensen.
- MSME: the Micro, Small, Medium enterprises.

De 3 figuren zijn met elkaar verbonden, dit geeft de inzet aan, die de consumenten en de entrepreneurs met ons eiland Aruba hebben. De figuren vloeien in elkaar over, wat betekent dat het geld effectief en continu circuleert voor een stabiel en duurzaam economie voor Aruba.

De Slogan van de campagne is #DiNosPaNosMes, dit betekent in het Nederlands "VanOnsVoorOnszelf"

De betekenis van de 4 kleuren van de Logo:

- Oranje:** Bepaling die onze entrepreneurs moeten hebben om hun succes te bereiken;
- Geel :** Optimisme en positiviteit. Een positieve mentaliteit en een optimistische instelling die onze entrepreneurs moeten hebben om hun doelen te bereiken;
- Blauw :** Vertrouwen en geloof van de gemeenschap en de stabiliteit van de bedrijven;
- Grijs :** De toewijding die onze mensen moeten hebben met de handel op Aruba.

Bij deze campagne hoort ook een jingle en een video bij, gedaan door een lokale/internationale artiest genaamd "Jeon".

De campagne van 'Cumpra Local' is een blijvend project, om zo de economie van Aruba en de SMEs te blijven stimuleren.

L. Voedselzekerheid en Agripreneurs

Sinds 2017 begon IDEA zich te richten op landbouwers (Agripreneurs) op Aruba. Er werden diverse informatieve workshops voor deze groep georganiseerd.

Het belang van deze workshops was om de landbouwers te blijven stimuleren om te blijven planten en hun bewust te maken van hoe ze van hun hobby (planten) een onderneming kunnen maken. Diverse overheidsinstanties, actieve of ervaren landbouwers gaven presentaties over de mogelijkheden of ervaringen op dit gebied.

Gedurende de pandemie van COVID-19 in 2020, bleef IDEA niet stil zitten maar ging door met diverse webinars op het gebied van landbouw. In Oktober 2020, ging DEZHI over naar de uitvoering van het actieplan van het Wereldbank rapport. Dit rapport geeft aanbevelingen aan over het opbouwen van voedselzekerheid tijdens de Covid-19 pandemie. Dit rapport wordt in 2 pijlers gedeeld o.a.:

Pijler 1: voedsel en landbouw op commerciële schaal;

Pijler 2: wijdverbreide kleinschalige residentiële producenten.

Gedurende 2022 werden diverse vergaderingen tussen DEZHI/ IDEA, Santa Rosa en andere stakeholders gehouden om aan de planningen te werken die in dit rapport voorkomen.

M. Gewaardeerd door Santa Rosa

Team IDEA kreeg een toekenning op de Dag van de Aarde 22 april 2022, van het Ministerie van Landbouw en van Santa Rosa. Deze erkenning kregen we door de voortdurende samenwerking met hen in diverse projecten, vooral over de campagne van Voedselzekerheid. We werden geëerd als “Amiga di Santa Rosa” voor onze steun, toewijding en realisatie van verschillende projecten op het gebied van landbouw.

In het verleden heeft IDEA verschillende workshops over Agripreneurship georganiseerd voor onze lokale producenten en zo zal onze steun hierover worden voortgezet.

N. Slot

De bedoeling van al de georganiseerde projecten/ workshops van IDEA is om de klanten en niet-klanten te helpen:

- Met de nodige basiskennis op bepaalde gebieden in het ondernemerschap om hun bedrijf succesvol te kunnen exploiteren;
- Als stimulans tot innovatie;
- Tot diversificatie van de economie;
- Met duurzaam ondernemen;
- Inzicht krijgen in boekhoudkundige en fiscale verplichtingen;
- Landbouwers ‘Agripreneurship’ blijven motiveren en stimuleren;
- De kennis van ondernemerschap aan kinderen van jongs af door te brengen, zodat ze beter voorbereid zijn op een oudere leeftijd;
- De 60 plussers te stimuleren om voor zichzelf door te blijven werken en hun kennis over te dragen aan jongeren;
- De lokale mensen te stimuleren om lokale producten en diensten te blijven kopen om de economie op Aruba draaiende te houden;
- Om onze samenwerking met partners te versterken;
- Ondernemerschap te blijven stimuleren en motiveren ook tijdens de COVID-19 periode;
- De economische toestand tijdens en na de COVID-19 op peil te houden.

5.5 Sectie Exprodesk (Export Promotion Desk)

5.5.1 Inleiding

Exprodesk bestaat sinds 11 september 2017 en ressorteert onder de afdeling van Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development van de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI). Exprodesk is een 'Export Promotion Desk' met als doel een bijdrage te leveren aan een duurzame economische ontwikkeling op Aruba door de nodige informatie en kennis te verstrekken aan alle exporteurs en potentiële exporteurs die hun producten en/of diensten willen exporteren. Om dit te bereiken, biedt Exprodesk ondersteuning, begeleiding, advies, trainingen en workshops aan lokale ondernemers met inter alia het volgende streven:

- potentiële buitenlandse markten te identificeren en te penetreren ter stimulering van het ondernemerschap o.a. op het gebied van markttoegang, marktverkenning, toegang tot kapitaal en toegang tot kennis;
- het stimuleren van de buitenlandse handel, waaronder het exportbeleid;
- het stimuleren en ondersteunen van de particuliere sector o.a. op het gebied van export mogelijkheden;
- het bevorderen van een gedegen nationale economie gericht op het stimuleren van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) van Aruba.

5.5.2 Visie, missie, doelstellingen en waarden

Om de visie, missie en doelstellingen van Exprodesk te realiseren, tracht Exprodesk een nauwe samenwerking te vergen met strategische partners en stakeholders waaronder de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Directie Cultuur Aruba (DCA), Bureau Intellectueel Eigendom (BIE), Centrale Bank van Aruba (CBA), Kamer van Koophandel en Nijverheid Aruba (KvK), Freezone Aruba N.V. (FZA), Aruba Trade and Industry Association (ATIA), Douane (DAA) en Aruba Ports Authority (APA).

Visie

Ondernemers helpen met uitgebreide exportbegeleiding, training, workshops en coaching om de export van hun goederen en diensten te stimuleren.

Missie

Bijdragen aan duurzame economische ontwikkeling en innovatie op Aruba door exportcapaciteit bij ondernemers op te bouwen.

Strategische doelen

De strategische doelen van Exprodesk zijn als volgt:

- Bevordering van handel en internationale bedrijfsontwikkeling met het doel de economie van Aruba te versterken en te diversifiëren;

- Het bevorderen van innovatie en economische groei door nieuwe exportsectoren en bedrijfsmodellen te stimuleren;
- Exprodesk promoten als exportautoriteit en centraal aanspreekpunt door handels- en marktinformatie te bieden;
- Ondersteuning van het strategische planningsproces en aanmoediging van coördinatie en samenwerking tussen de betrokken autoriteiten.

5.5.3 Taken

De taken van de Beleidsmedewerker bij Exprodesk zijn:

1. Het verschaffen van handels- en marktinformatie niet alleen aan potentiële, nieuwe of bestaande exporteurs, maar ook aan andere lokale belanghebbenden zoals overheidsinstellingen of de academische wereld omtrent:
 - Marktfeiten en trends: marktomvang, distributiekkanalen, handelsstatistieken en prijzen;
 - Regels voor buitenlandse handel: douaneprocedures, certificeringseisen en oorsprongsregels;
 - Markttoegang: handelsovereenkomsten, tarieven en technische handelsbelemmeringen;
 - Zakelijke kansen: alerts, handelsvoordelen, zakelijk nieuws en tendenties;
 - Handelscontacten: bedrijfsdirectories, expediteurs en beurzen.
2. Het creëren en verstrekken van digitale en/of niet-digitale documenten met enkele of gecombineerde soorten informatie die voldoen aan de behoeften van de cliënten waaronder, een gedrukte of digitale gids van buitenlandse importeurs, een online gids of brochure hoe zaken te doen in een bepaald land, een nieuwsbrief, een rapport, een aankondiging van een zakelijke mogelijkheid, een marktstudie, een lijst met aankomende handelsbeurzen voor een bepaalde sector, een handelsartikel, een lijst met potentiële kopers of een nieuw marktnieuwsrapport.
3. Het onderhouden van een klantendatabase om op die manier een gestructureerd cliëntbeheersproces te kunnen monitoren en evalueren waarbij gedacht wordt aan de volgende punten:
 - Een effectief serviceportfolio te ontwikkelen die in staat is zo spoedig mogelijk te reageren op verschillende en veranderende klantbehoeften;
 - Het effectiever richten op die ondernemingen met een zo groot mogelijk potentieel qua exportresultaat;
 - Om ervoor te zorgen dat de bronnen van de ondernemingen optimaal worden ingezet;
 - Om sterkere relaties op te bouwen met de belangrijkste klanten van Exprodesk;
 - Om de kwaliteit van producten en diensten van Exprodesk te meten en indien nodig aan te passen en verbeteren;

- Om een hoge mate van klanttevredenheid te bereiken.
4. Het verrichten van studies en onderzoeken met betrekking tot internationale markten om zo beter in te stemmen op de behoeften van de klanten en op de strategische doelstellingen van hun organisaties.
 5. Samenwerken met organisaties en partnerschappen ondergaan met relevante nationale en internationale partners om potentiële exporteurs te ondersteunen met hun producten en/of diensten en alsmede om nieuwe kansen voor bestaande exporteurs te creëren.
 6. Het opbouwen en onderhouden van relaties met bestaande belanghebbenden/stakeholders om beoogde plannen te kunnen realiseren en als ondersteuningssysteem te fungeren voor nieuwe projecten evenals om potentiële exporteurs bij te staan met het realiseren van hun bedrijfsstrategie.
 7. Het organiseren van diverse lezingen en presentaties met als doel de (export)capaciteit op te bouwen van exporteurs of potentiële exporteurs.
 8. Het organiseren van diverse workshops en trainingen om zowel theoretische als praktische kennis te verschaffen. Ondernemers krijgen tools en kennis omtrent de vereisten die nodig zijn voor het succesvol opzetten van een bedrijf buiten Aruba.
 9. Het voeren van verschillende projecten om exportactiviteiten te stimuleren die zullen bijdragen aan een duurzame en innovatieve economie. De projecten zullen ook bijdragen tot het concurrentievermogen en de diversificatie van de Arubaanse economie.
 10. Het onderhouden van de website en social media platforms van Exprodesk door relevante en actuele informatie, evenementen en documenten op te laden.
 11. Het handhaven van public relations (PR) d.m.v. diverse marketingtools zoals social media, persberichten, gastoptredens in belangrijke tv- en radioprogramma's en promotiemateriaal.
 12. Exprodesk als centraal contactpunt van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), werkt nauw samen met en ondersteunt RVO door:
 - handelsmissies van de RVO te bevorderen onder de klanten van Exprodesk;
 - aangepaste landeninformatie te verstrekken via RVO;
 - verzoeken van Europese ondernemers (van RVO) te voorzien met gepersonaliseerde informatie over zakendoen in Aruba;
 - door de SIB-vouchers te bevorderen onder de Arubaanse potentiële exporteurs (zoals de coaching-, missie- en kennisvouchers).

13. Het informeren en/of bevorderen en/of organiseren en/of leiden van relevante handelsmissies onder de Arubaanse (potentiële) exporteurs en importeurs. Exprodesk werkt hierdoor nauw samen met Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD), Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en andere belangrijke stakeholders en partners.

14. Exprodesk neemt als onderdeel van de Directie Economische Zaken deel aan de vergaderingen van de Aruba Trade Board (ATB). De ATB is formeel opgericht in oktober 2020 en bestaat uit de volgende leden: de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie; de Kamer van Koophandel; de Aruba Trade and Industry Association; de Free Zone Aruba NV en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

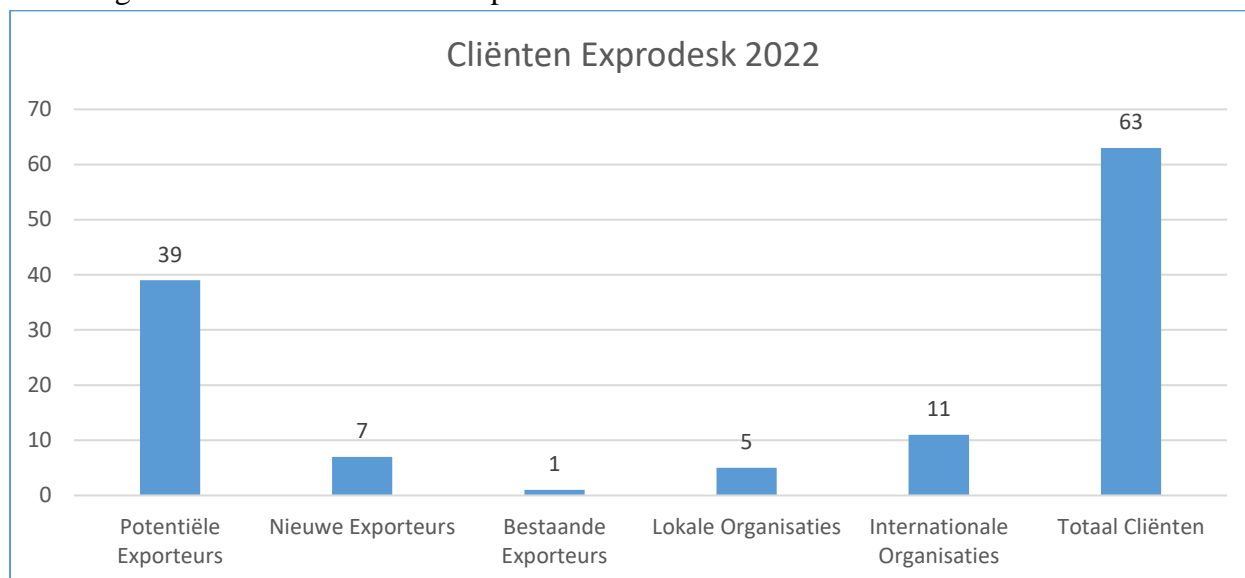
5.5.4 Data-Analyse van cliënten van Exprodesk

Cliënten van Exprodesk zijn ondernemers en organisaties, waaronder ook stichtingen en overheidsinstellingen, die de diensten en producten van Exprodesk gebruiken. De ondernemers van Exprodesk zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Potentiële exporteurs (ondernemingen die het potentieel hebben om te exporteren maar dit nog niet hebben gedaan);
- Nieuwe exporteurs (ondernemingen die voor het eerst beginnen te exporteren);
- Bestaande exporteurs (ondernemingen met enige exportervaring, maar exporteren vormt geen kernonderdeel van hun activiteiten en is dat wel vaak reactief in plaats van gepland);
- Volwassen exporteurs (ondernemingen waarvan export een kernonderdeel van hun activiteiten is en die wat aanzienlijk percentage van de omzet vormt);
- Lokale organisaties (lokale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld);
- Internationale organisaties (internationale- overheidsdiensten, niet-gouvernementele organisaties (NGO's), bedrijven, stichtingen, onderzoekers en de academische wereld).

In 2022 werd Exprodesk in totaal door 63 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 39 potentiële exporteurs, 7 nieuwe exporteurs, 1 bestaande exporteurs 5 lokale organisaties en 11 internationale organisaties, zie onderstaande Staafdiagram 5.5.4.1.

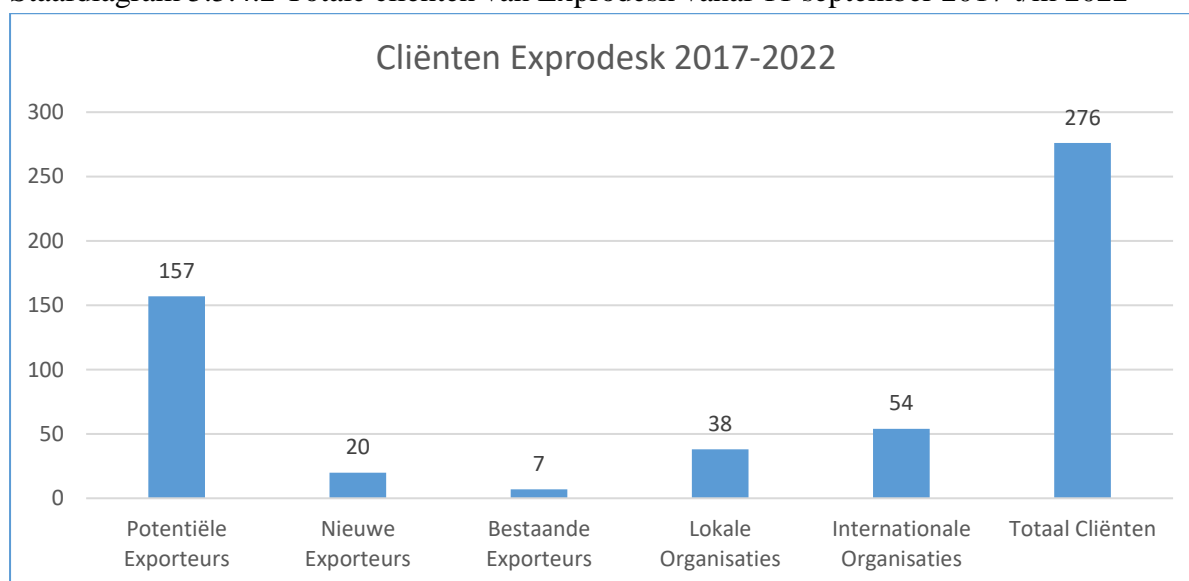
Staafdiagram 5.5.4.1 Cliënten van Exprodesk

Bron: DEZHI

Vanaf 11 september 2017 t/m 2022 werd Exprodesk in totaal door 276 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 157 potentiële exporteurs, 20 nieuwe exporteurs, 7 bestaande exporteurs, 38 lokale organisaties en 54 internationale organisaties, zie onderstaande Staafdiagram 5.5.4.2.

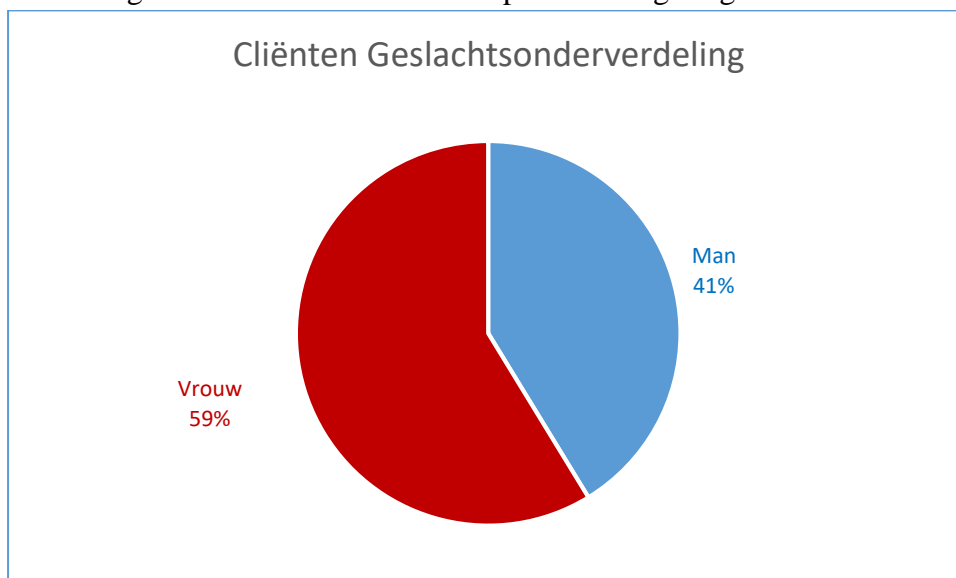
Staafdiagram 5.5.4.2 Totale cliënten van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2022

Bron: DEZHI

Van de 63 cliënten van Exprodesk waren 26 (41%) mannen en 37 (59%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.4.3. Verder heeft Exprodesk in 2021 ook ondernemers verwezen naar de afdelingen Vestiging van Bedrijven en IDEA voor informatie en het aanvragen van een vestigingsvergunning.

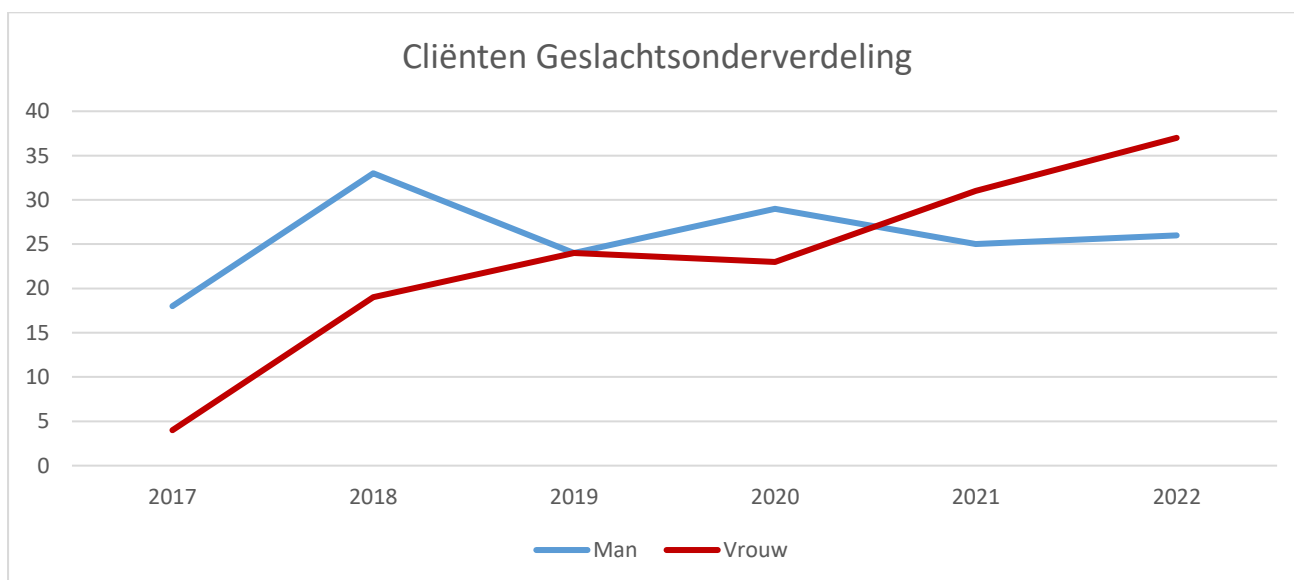
Cirkeldiagram 5.5.4.3 Cliënten van Exprodesk volgens geslachtsonderverdeling

Bron: DEZHI

Vanaf 11 september 2017 t/m 2022 werd Exprodesk in totaal door 276 cliënten benaderd voor informatie, advies of samenwerking. Hiervan waren 155 mannen en 138 vrouwen, zie onderstaande Grafiek 5.5.4.4. Door de jaren heen is er een gestage toename van vrouwelijke klanten. In 2021 en 2022 overtroffen de vrouwelijke klanten echter de mannelijke.

Grafiek 5.5.4.4 Totale cliënten via geslachtsonderverdeling van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2022.

5.5.5 Workshops en trainingen van Exprodesk

Exprodesk biedt workshops aan alle lokale bedrijven die geïnteresseerd zijn in het opbouwen van hun exportcapaciteit. Deze workshops zijn gericht op het opbouwen van een reeks vaardigheden die nodig zijn om succesvol te kunnen exporteren.

Exprodesk zelf of in samenwerking met verschillende lokale en internationale bedrijven, stichtingen en overheidsorganisaties, organiseerde in 2022 diverse workshops en presentaties voor potentiële exporteurs en die waren als volgt:

- Presentaties en Webinars door de beleidsmedewerker Exprodesk voor lokale en internationale entrepreneurs, partners en stakeholders (zie §5.5.5.1);
- Workshops en Presentaties Algemeen (zie §5.5.5.2);
- Workshops, webinars en presentaties op maat voor het project ‘From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters’ (zie §5.5.5.3);
- Webinars en presentaties op maat voor het project ‘Music Market Ready 2020’ (zie §5.5.5.4);
- Webinars en presentaties op maat voor het project ‘Tech & Arts Without Borders 2020’ (zie §5.5.5.5);
- Webinars en presentaties op maat voor het project ‘arubaverse.io’ (zie §5.5.5.6);
- Webinars en presentaties Export Week 2022: ‘Conquering New Horizons’ (zie §5.5.5.7).
- Webinars en presentaties Exprodesk 5th Anniversary Event: ‘Reaching New Frontiers’ (zie §5.5.5.8).

5.5.5.1 Presentaties en Webinars door de beleidsmedewerker Exprodesk voor internationale entrepreneurs, partners en stakeholders

- Webinar ‘Dominican Republic Community Impact’: Beleidsmedewerker van Exprodesk heeft op 24 februari 2022 een onlinepresentatie gegeven aan een groep boeren en ondernemers uit afgelegen gemeenschappen in de Dominicaanse Republiek, die producten met concurrerende prijzen en kwaliteit hebben om naar het hele Caribisch gebied te exporteren. Deze presentatie was tweezijdig aangezien Exprodesk aan de ene kant haar diensten presenteerde en hoe ze zaken konden doen met Aruba, aan de andere kant presenteerde de groep boeren en ondernemers hoe hun producten ten goede zou kunnen komen aan de Arubaanse consument (lagere prijzen) en potentiële exporteurs kunnen hun eindproduct maken d.m.v. deze producten.
- Presentatie ‘Unraveling the Aruban Woman’: Op 4 maart 2022 heeft beleidsmedewerker van Exprodesk een succesvolle presentatie gehouden in de Aula van de Universiteit van Aruba genaamd ‘Unraveling the Aruban Woman’, het ging over het historisch overzicht van de emancipatie van vrouwen op juridisch, economisch, sociaalmaatschappelijk en politiek gebied. Deze presentatie werd gegeven gedurende een seminar in het kader van het Internationale Vrouwendag, georganiseerd door de Minister-President van Aruba, Mw. Evelyn Wever-Croes,

samen met de Universiteit van Aruba en IPA. Het seminar was een doorslaand succes, dank aan de Universiteit van Aruba, IPA en alle deelnemers die het zo succesvol hebben gemaakt.

- Televisiepresentatie ‘Unraveling the Aruban Woman’: Beleidsmedewerker van Exprodesk werd gevraagd door de Minister-President van Aruba, Mw. Evelyn Wever-Croes om een presentatie te geven in een speciaal televisieprogramma in verband met het Internationale Vrouwendag. Een op maat gemaakte versie voor televisie van de presentatie ‘Unraveling the Aruban Woman’ werd opgenomen op 7 maart 2022 en werd uitgezonden op 8 maart 2022 om 21.00 uur op ‘Telearuba’, om 20.30 uur op ‘Canal 22’ en om 21.00 uur op Facebook Live van ‘Gabinete Wever Croes’.

- Presentatie ‘The advancement of women's education in Aruba- Quality of Education and Gender Equality’: Op 4 maart 2022 heeft beleidsmedewerker van Exprodesk een presentatie gegeven aan verschillende studenten van verschillende faculteiten van de Universiteit van Aruba. De presentatie ‘The advancement of women's education in Aruba- Quality of Education and Gender Equality’ was een uitgebreide verzameling gegevens en omvatte de volgende onderwerpen:
 - Historical Overview;
 - Women’s Movements;
 - 1984 & 1989 Equal Pay Lawsuits;
 - LMA: Landsverordening Materieel Ambtenarenrecht (before and after 1992);
 - March 8, 1996 “Women's Affairs Office” (Bureau Vrouwenzaken);
 - First Aruban Female Extraordinaires;
 - Proportion of seats held by women in (a) national parliaments and (b) local governments;
 - Aruban School System 50s - 60s;
 - Highest level of education achieved by young people aged 15 to 24 in 2017, in percentages per sex;
 - Proportion of Women in Managerial Positions (SDG indicator 5.5.2);
 - Activity status of persons 14 years and older- Employment;
 - Activity status of persons 14 years and older- Economically active;
 - Activity status of persons 14 years and older- Unemployed;
 - Activity status of persons 14 years and older- Participation rate;
 - Employed females by age category (in%), 1960-2020;
 - Employed population by occupational group and sex in 2017;
 - Number of jobs by economic activity, females in 2020;
 - The population of Aruba by age and sex in 2020;
 - Life expectancy at birth by sex, 1972-2010;
 - The population of Aruba by age and sex, 2020 & 2030;

- Webinar ‘Citas de negocios con la República Dominicana’: Beleidsmedewerker van Exprodesk heeft op 16 maart 2022 een onlinepresentatie gegeven aan verschillende bedrijven van de Dominicaanse Republiek over de diensten van Exprodesk en zakendoen met Aruba. In deze online presentatie werden de volgende gegevens gepresenteerd: ‘Aruba Overview’; ‘Aruba Economy (Real GDP, Nominal GDP, Inflation Nominal GDP)’; ‘Pandemic Impact on Aruban Economy’; ‘Aruba Trade Statistics’; ‘Top 10 Products Imported From the Dominican Republic to Aruba’; ‘Top 10 Products Exported From the Dominican Republic to Aruba’; ‘Total Export from Aruba by the 15 most important Countries 2020’; ‘Aruban Exporters’ Profile’; en de diensten die Exprodesk levert.

5.5.5.2 Workshops/webinars en Presentaties Algemeen

In 2022 organiseerde Exprodesk tal van workshops voor het algemeen publiek bestaande uit lokale ondernemers die potentiële exporteurs zijn of geïnteresseerd zijn in het zoeken naar nieuwe kansen in het buitenland.

- Webinar ‘Unleash your US potential- Aruba and Curacao Women Entrepreneurship webinar’: Beleidsmedewerker van Exprodesk assisteerde MEO, Kamer van Koophandel Aruba en Curacao, en Directie Buitenlandse Betrekkingen van Aruba en Curaçao, samen met het Consulaat-Generaal van het Koninkrijk der Nederlanden in Miami, en de Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Washington, DC bij de organisatie van het evenement door verschillende online vergaderingen bij te wonen, het voorstellen en voorzien van Arubaanse sprekers voor de webinar, relevante informatie toe te sturen waaronder foto's van de sprekers en de bijbehorende biografieën. Beleidsmedewerker van Exprodesk heeft zelfs een video gemaakt voor een van de inspirerende sprekers uit Aruba die tijdens het evenement werd gepresenteerd.

De doelgroep was Women-owned businesses uit Aruba en Curaçao die zaken willen gaan doen met de VS, bedrijven die zich willen positioneren op de Amerikaanse markt, bedrijven die momenteel zaken doen in de VS en dit naar een hoger niveau willen brengen.

Het doel van dit webinar was om aspirerende- en bestaande vrouwelijke ondernemers aan te moedigen zaken te doen in en met de VS. Het webinar bestond uit onderwerpen zoals praktische informatie over hoe zaken te doen met de VS, stappen die moeten worden genomen om toegang te krijgen tot de Amerikaanse markt en relevante informatiebronnen voor toegang tot de markt. Het webinar bracht ook vrouwelijke ondernemers onder aandacht die handelsbelemmeringen en zakelijke uitdagingen hebben overwonnen en erin zijn geslaagd de Amerikaanse markt te betreden. Dit webinar vond plaats op 23 maart 2022.

- Webinar ‘Establishing Links DR’: Op 13 mei 2022 heeft beleidsmedewerker van Exprodesk in samenwerking met mevr. Taiana Mora, Directeur van NEX Consulting een webinar georganiseerd ter ondersteuning van Arubaanse supermarkten,

importeurs en voedseldistributeurs, teneinde alternatieve opties trachten te zoeken voor de toeleveringsketen door producenten in de Dominicaanse Republiek rechtstreeks te benaderen met het doel hun producten te presenteren. Dit als een optie om een constante leveringskosten zo laag mogelijk te houden. Verstoringen in de toeleveringsketen heeft elk land en de meeste bedrijven over de hele wereld getroffen. Voedselzekerheid is een prioriteit geworden, wegens de impact van de pandemie en de angst toentertijd voor de gevolgen dat de oorlog in Oekraïne kon hebben op de voedselvoorziening, maar ook op kunstmest en andere inputs voor telers en fabrikanten. Bovendien is het nog steeds niet mogelijk om uit Venezuela deze producten te kunnen importeren. Hierdoor heeft Exprodesk een alternatief gezocht bij een groep van Dominicaanse boeren die direct, zonder tussenkomst, hoogwaardige producten op de Arubaanse markt kunnen brengen. Drie coöperaties uit het zuiden van het land met meer dan 1050 telers hebben deelgenomen aan deze webinar. Onder de producten die werden aangeboden waren onder meer Perzische citroen, banaan, avocado, peper, duivenerwt, aubergine, koffie, maïs, cacao, bonen, etherische oliën, evenals hygiëne- en schoonmaakproducten. De producten voldoen aan de normen van de internationale markt, aangezien het verpakkingsbedrijf gecertificeerd is door de USDA.

5.5.5.3 Workshops, webinars en presentaties op maat voor het project 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters'

De workshops en webinars voor de groep van 'From Zero to Hero Mastermind- Empowered Women Exporters' werden georganiseerd in samenwerking met mevr. Taiana Mora, Directeur van NEX Consulting. Dit Project 'From Zero to Hero' startte in juli 2019 en bestond uit 4 stappen, 'Mastermind- Empowered Women Exporters' is de vierde stap. Deze stap bestaat uit minimaal eenmaal per maand vergaderen en het is een eer voor Exprodesk om deze groep van vrouwelijke professionals, nu voor 3 jaar al te hebben begeleid en ze zien groeien en nieuwe internationaal horizons zien veroveren. Dit project eindigde met stap 4 met als hoogtepunt een certificaatuitreiking op 3 juni 2022. De vergaderingen in stap 4 werden gesplitst in workshops/webinars, best practices/testimonials, netwerkactiviteiten en bevatte de volgende thema's:

- Diverse Webinars 'Mastermind- Empowered Women Exporters' Dit is een reeks van inspirerende webinars die gefaciliteerd werden in 2022 en hadden betrekking op het creëren en ontwerpen van de persoonlijke visie van de deelnemers voor 2022 en om hen te helpen om hun doelen en ambities naar een hoger niveau te tillen om hun volgende stappen te bepalen om de export van hun producten en diensten uit te breiden. Deze webinars zijn bedoeld om de deelnemers te begeleiden omtrent hoe een organisatie zich moet afstemmen op een gemeenschappelijke visie en strategie, uitstekend moet presteren en zichzelf moet blijven vernieuwen om zo zijn prestatie/ambities duurzaam te realiseren.

- Diverse Webinars 'Mastermind: Package Your Talent'-sessies zijn bedoeld om de vrouwelijke professionals te helpen bij het voorbereiden, verpakken en verkopen van hun producten en diensten voor export. Deze webinars gaan over het belang van het weten wie je klanten zijn, aangezien het extra belangrijk wordt bij diensten, omdat wat je verkoopt, op zijn minst gedeeltelijk jezelf is. Ook het aspect dat diensten verschillen van goederen, aangezien de kenmerken op een specificatieblad voldoende kunnen zijn om een buitenlandse klant te overtuigen om te kopen, maar het abstracte karakter van diensten betekent dat ze moeilijker te verkopen zijn bij het exporteren. Bovendien is het belangrijk om te ontdekken of je potentiële klantbehoeften zijn veranderd als gevolg van de pandemie en snel veranderende gebeurtenissen over de hele wereld. In elke sessie kon één vrouwelijke ondernemer hun (nieuwe) producten en/of diensten presenteren, waar ze de kans kregen om de specifieke kenmerken van hun bedrijf te bespreken en feedback te krijgen van hun export coach, mevr. Taiana Mora en van elkaar.
- Best Practices/Testimonials: De best practices/testimonials hebben een tweeledig doel (international en lokaal). Aan de ene kant krijgen de 'Empowered Women Exporters' goede buitenlandse voorbeelden van obstakels die vrouwelijke ondernemers in het algemeen tegenkomen wanneer ze internationaal zakendoen en krijgen ook inzicht over de aanwezige kansen en mogelijkheden die er internationaal bestaan. Aan de andere kant geven deze groep vrouwelijke exporteurs aan de lokale (vrouwelijke) ondernemers hun voorbeeld om ze zo te motiveren en te inspireren dat exporteren mogelijk is. Dit werd gedaan door verschillende persberichten waar de 'Empowered Women Exporters' werden 'showcased'. Verder deden de 'Empowered Women Exporters' ook mee in de Export Week 2022, door 2 workshops, hun best practices door tips te geven over het overwinnen van obstakels bij het exporteren en wat hen hielp bij het internationaliseren.
- Netwerkactiviteiten: Er werden diverse netwerkevenementen/momenten georganiseerd waar de vrouwelijke exporteurs andere vrouwelijke ondernemers konden ontmoeten uit bijvoorbeeld Barbados, Belice, Jamaica, Englaterra, Sint Lucia, Bahama's en Suriname.
- Certificaatuitreiking: Dit project eindigde met stap 4 met als hoogtepunt een certificaatuitreiking op 3 juni 2022. De certificaten werden verleend door de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. mr. Geoffrey Wever.

5.5.5.4 Webinars en presentaties op maat voor het project 'Music Market Ready 2020'

Het Project 'Music Market Ready 2020' werd georganiseerd in samenwerking met dhr. Carlos Delgado Imbert van NEX Consulting en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Het Project had in principe een looptijd van 6 maanden en is gestart op 24 augustus 2020, maar is nog steeds aan de gang. Dit project bestaat uit 4 stappen. De geselecteerde muzikanten zijn nu in de vierde stap zijnde:

- **Stap 4:** ‘Music Market Ready- SETAR NV Sponsorship’. Digitale promotie is een over het hoofd gezien onderdeel van de dagelijkse activiteiten van een muzikant. Digitale promotie moet door muzikanten worden gezien als een constante activiteit voor hun carrière en als een belangrijk instrument om nieuwe fans te bereiken. In dit kader wil de coach, als onderdeel van het één-op-één coaching initiatief, digitale promotiesponsoring voor de vijf geselecteerde muzikanten veiligstellen. Deze digitale promotiesponsoring zal worden geïmplementeerd via directe digitale promotie-inspanningen op verschillende digitale platforms (digitale promotieperiode). Het doel van deze investering is om het meeste voordeel te halen uit de meerdere workshops/webinars georganiseerd door DEACI / Exprodesk en het een-op-een coaching programma. Een bijkomend resultaat is de wijziging/toename van statistieken/metingen voor elke artiest (Facebook, Instagram, YouTube en muziek, streamingplatforms). Deze verandering in statistieken tijdens en na de digitale promotieperiode zal de artiesten laten zien hoeveel controle ze kunnen hebben over het markt bereik van hun releases en zal de boodschap van het belang van "digitale promotie als een constante activiteit" verder versterken. De promotiesponsoring betaalt het volgende (twee van de vijf muzikanten hebben al stap 4 voltooid):
 - Internationale muziekdistributie voor elke deelnemer;
 - Artwork (for Facebook, YouTube banner etc.);
 - Marketing on Social Media (Facebook, Google ads etc.);
 - Music or Lyric Video;
 - Extras (afhankelijk van de behoeften van elke individuele artiest).

5.5.5.5 Webinars en presentaties op maat voor het project ‘Tech & Professional Services Without Borders 2020’ en ‘Arts Without Borders 2020’

De projecten 'Tech & Professional Services Without Borders 2020' en ‘Arts Without Borders 2020’ werden georganiseerd in samenwerking met mevr. Lay Hing de Kort Yee van Cornerstone Economics en dhr. Frits Israel van Doc Opleidingen. Beide Projecten hadden in principe een looptijd van 6 à 8 maanden en zijn gestart op 14 en 18 september 2020 respectievelijk. Beide Projecten bestaan uit 4 stappen. De deelnemers hebben stap 3 afgerond zijnde:

- **Stap 3:** ‘Tech & Professional Services Without Borders 2020’ en ‘Arts Without Borders 2020- Export Coaching Session’. Ondernemers krijgen 4 à 5 individuele coaching gesprekken voor maximaal 6 maanden. Samen met de coach onderzoekt de ondernemer de mogelijkheden en risico's in het buitenland. De ondernemer werkt aan een actieplan voor een internationaliseringsstrategie van hun organisatie. De ondernemer zet samen met de coach de volgende stappen:
 - Opstellen van het exportplan;
 - Met jouw sterke punten, waar liggen de kansen;

- Van longlist naar shortlist: hoe aantrekkelijk zijn de landen die je bekijkt;
- Wat is er nodig om succes te bereiken?
- Zoeken naar kansen: in welke landen maak je een goede kans door te kijken naar de doelen de bijzondere kenmerken van het product of de dienst;
- De organisatie van het bedrijf;
- Marktinformatie: nagaan hoe interessant deze landen precies zijn voor hun bedrijven;
- RVO Marktmiddelen;
- Interne research & development: prioriteit geven aan stappen om succesvol te worden in deze landen.

Verder werd er een gesloten Facebookgroep en WhatsAppgroep gemaakt met als doel het delen van inhoud van de workshops met de deelnemers, waaronder:

- Volledige en gedeeltelijke PowerPoint presentaties;
- Artikelen die worden aangehaald tijdens de workshops;
- Wisselen van kennis onder deelnemers en samen het wekelijks huiswerk maken;
- Mogelijkheid vragen te stellen aan de beleidsmedewerker van Exprodesk en/of de consultant;
- Nieuwe en relevante informatie.

De Facebook-pagina's zijn genaamd 'From Zero to Hero - Pack your Talent' en 'Aruba Music Industry' en zijn gesloten voor het publiek en men kan zich alleen aansluiten door toestemming van de huidige beheerders waaronder de beleidsmedewerker van Exprodesk.

5.5.5.6 Webinars en presentaties op maat voor het project 'arubaverse.io'

De project 'arubaverse.io' word georganiseerd in samenwerking met mevr. Thanya Croes en dhr. Bruce Harms van Full Stack Vision Foundation. De doel van dit project is om de Arubaanse gemeenschap van artiesten, ondernemers, bedrijven en organisaties te leiden op de uitgangspunten van Web 3.0 alsmede helpen bij het stimuleren van acceptatie en/of veilige handelingen in het volgende:

- NFT: Non-fungible Tokens (NFT's) zijn tokens die individueel uniek zijn en worden bewaard in een blockchain met een cryptografische hash;
- Cryptocurrency: een nieuw universum van geld dat ernaar streeft zich te onderscheiden van het traditionele wereld van fiatgeld en wordt gecreëerd via Web 3.0-apps cryptocurrencies zoals Bitcoin;
- DeFi: gedecentraliseerde blockchain-technologie wordt gebruikt als basis voor gedecentraliseerde financiering (DeFi), een nieuwe use-case voor Web 3.0 die de voorziening mogelijk maakt van financiële diensten buiten de beperkingen van conventioneel gecentraliseerd bankieren infrastructuur;
- dApp: gedecentraliseerde applicaties (dApps) zijn programma's die programmatisch worden uitgevoerd en zijn ingelogd in een onveranderlijk 'ledger'. Ze zijn gebouwd

bovenop de blockchain en gebruik slimme contracten om de dienstverlening te vergemakkelijken;

- Chain-crossing bridges: in het Web 3.0-tijdperk zijn er tal van blockchains, en cross-chain bruggen zorgen voor een soort verbinding tussen hen;
- DAO's: DAO's staan op het punt om mogelijk de rol van de bestuursorganen van Web 3.0 op zich te nemen, enige structuur en gedecentraliseerd bestuur bieden.

Arubaanse artiesten, ondernemers, bedrijven en organisaties hebben de mogelijkheid om hun Blockchain IQ op een niveau te brengen voor gemakkelijke adoptie en uiteindelijk deel te nemen aan deze opkomende industrie. De grenzeloze economie in Web 3.0 kan echte exportmogelijkheden bieden voor digitale middelen en/of diensten. Om dit te bereiken bestaat dit project uit de volgende 3 stappen:

- **Stap 1 - De gemeenschap laten groeien**

Het laten groeien van de gemeenschap van blockchain-deelnemers is belangrijk als een eerste prioriteit. Arubaverse begint met de meetup-groep. Deze groep is gecreëerd en geregistreerd op meetup.org als de 'Cardano Oranjestad Group'. De deliverables in stap 1 zijn de volgende:

- Maandelijkse bijeenkomsten organiseren;
- Leden laten groeien;
- Presentaties/workshops over Blockchain en cryptocurrencies
- Relevante nieuws/trends
- Veilige handelingen
- Wallet-adoptie
- Projecten maken
- Promoot niet-fungeerbare tokenprojecten
- Help artiesten met NFT-Learning
- Experimenteer met NFT's & Web 3.0 Marketing

- **Stap 2 - Critical Mass**

Wat bedoelen we met kritische massa? Met een community van een genoeg aantal professionals, artiesten, influencers, maganers, bestuurders, kunnen we het juiste beleid gaan voeren en de blockchain-ruimte invloeden. Met deze massa kunnen we onze middelen/kennis consolideren om een project te realiseren genaamd: arubaverse.io

- **Stap 3 - Projectcreatie en NFT-training**

De Aruba Verse Group wordt Aruba's cryptopreneurs die de weg wijzen om echte deelnemers te worden in de blockchain-ruimte.

5.5.5.7 Webinars en presentaties Export Week 2022: 'Conquering New Horizons'

Als onderdeel van een initiatief om het exportpotentieel van de Arubaanse entrepreneurs te vergroten, heeft Exprodesk de 'Export Week 2022: Conquering New Horizons' georganiseerd. Deze Export Week richtte zich op bedrijven die zich wilden uitbreiden en hun concurrentievermogen op de exportmarkt wilden verbeteren alsmede hun producten of diensten in de toekomst wilden exporteren. Trainers/ consultants die met MKB-bedrijven werken konden ook meedoen aan deze Export Week.

Tijdens deze Export Week is er de mogelijkheid om dieper in te gaan op onderwerpen als e-commerce laatste trends; Online betaling; circulaire economie; zaken doen met de VS, Azië en het Caribisch gebied; blockchain; de toekomst van digitale betalingen zoals cryptocurrencies; digitale goederen/NFT's en nog veel meer! De Exportweek 2022 vond plaats eind juni 2022, van 9.00 - 12.00 uur (maandag t/m donderdag) en 9.00 - 12.30 uur (vrijdag). De Exportweek bestond uit de volgende webinars:

- **Day 1: Monday, June 27, 9:00 AM- 12:00 PM):**
 - Fundamentals of Digital Marketing;
 - Branding Strategies (including Personal Branding);
 - Public Relations Strategy to Increase your Key Audiences and Business Results;
 - Content Creation (the process of generating topic ideas and creative writing that appeals to your target group);
 - Aruba's Export Coaches will be present to answer all questions;
 - Tips on How to Grow your Business Locally and Export Successfully;
 - E-commerce Latest Trends and Emerging Strategies of the e-Commerce Landscape;
 - Understanding basic e-Commerce metrics and Approaches to measure impact;
 - Assessing effectiveness of marketing channels to acquire users and drive sales.

- **Day 2 (Tuesday, June 28: 9:00 AM- 12:00 PM): Doing Business in USA and ASIA (incl. Best Practices):**
 - Overview of Aruba's Current Export Demand;
 - Potential Export Markets, Industries and Goods;
 - Key Requirements to Overcome Export Bottlenecks;
 - How to Evaluate if your Business is Export Ready;
 - Circular Economy and Export (Rethinking, Reducing and Redesigning Products);
 - Innovation through ePayments- Multi-Channel Payment Processing;
 - Customer Loyalty Programs based on Cryptocurrency Rewards.

- **Day 3 (Wednesday, July 6: 9:00 AM- 12:00 PM): How to grow your business locally and thrive internationally:**
 - Product Sourcing and Custom Manufacturing in China;

- Development of Raw Materials in ASIA;
 - Export Logistics with ASIA;
 - Business Consulting to China;
 - Export Logistics with USA through the City of Doral;
 - Doing Business in Doral and Best Practices;
 - Doing Business in Curacao and the Region;
 - Local Online Payment Method for the Dutch Caribbean and Beyond.
-
- **Day 4: Thursday, July 7, 9:00 AM- 12:00 PM:**
 - What you Need to Know-Blockchain Basics;
 - Digital Goods Stored in a Blockchain;
 - Non-fungible tokens (NFTs);
 - How to Setup a Crypto Wallet;
 - Interesting Crypto Currencies;
 - Gaming and Entertainment.

 - **Day 5: Friday, July 8, 9:00 AM- 12:00 PM:**
 - Hands-on Workshop;*
 - Actual Wallet Setup;
 - MetaMask/ OpenSea;
 - Wallet Nami/ Cryptocurrency;
 - FREE Cryptocurrency for ALL participants;*
 - FREE Non-fungible token (NFT) for ALL participants;*
 - Opportunity to join an Active Community.

*All participants brought their own laptop to setup their own crypto wallet and obtained free crypto and free NFT!

 - **Day 5: Friday, July 1, 12:00 PM- 12:30 PM:**
 - Closing Ceremony: the Minister of Economic Affairs, Communications and Sustainable Development, H.E. Mr. Geoffrey Wever granted Certificates to participants who attended minimum 3 days of workshops.

5.5.5.8 Webinars en presentaties Exprodesk 5th Anniversary Event: 'Reaching New Frontiers'

De Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEACI) via haar unit Exprodesk, namens de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling dhr. mr. Geoffrey Wever vierde op 11 november 2022, de 5-jarig jubileum van Exprodesk met het volgende evenement: **Reaching New Frontiers!**

Er werden 6 presentaties gegeven door lokale en internationale sprekers:

- Zakendoen met de VS: Dhr. Manuel Pila;

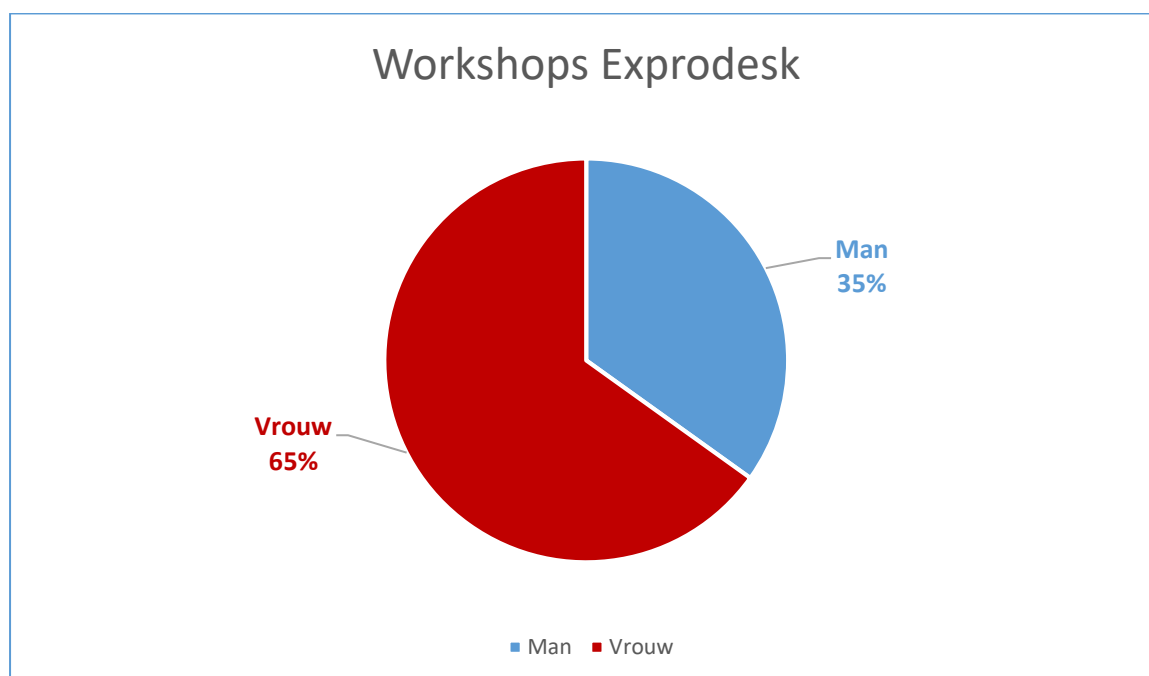
- Zakendoen met de Dominicaanse Republiek: Mevr. Taiana Mora-Ramis;
- Zakendoen met Europa: Mevr. Soelan Daal;
- Zakendoen met Azië: Mevr. Michelle Low Chew Tung;
- Zakendoen met het Caribisch gebied: Dhr. Sam Kruiner;
- Exporteren - Nieuwe markten betreden: Mevr. Lay Hing de Kort-Yee & Dhr. Frits Israel.

Er waren ook 6 stands van de volgende landen en regio's: VS, Dominicaanse Republiek, Europa, Azië, het Caribisch gebied en een lokale stand. Elke stand had lokale en internationale experts om alle fiscale, juridische, markttoegang, logistieke en kwaliteitscontrole vragen voor elk land te beantwoorden. Verder konden deelnemers ook:

- Profiteren van de gratis informatiesessies over relevante exportmarkten;
- Stands bezoeken van zestien lokale producenten en ambachtslieden/handwerkers, waar ze lokale producten konden proeven en kopen;
- Netwerken met andere exporteurs, ondernemers, producenten, experts en vertegenwoordigers van de overheid.

Exprodesk heeft 31 Webinars, workshops en presentaties georganiseerd waar in totaal 464 participanten hebben deelgenomen. Van deze 384 deelnemers waren er 188 (40.5%) mannen en 276 (59.5%) vrouwen, zie Cirkeldiagram 5.5.5.1.

Cirkeldiagram 5.5.5.1 Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers Muziekindustrie Workshop

Bron: DEZHI

Voor het totaal aantal deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk zie Tabel 5.5.5.2

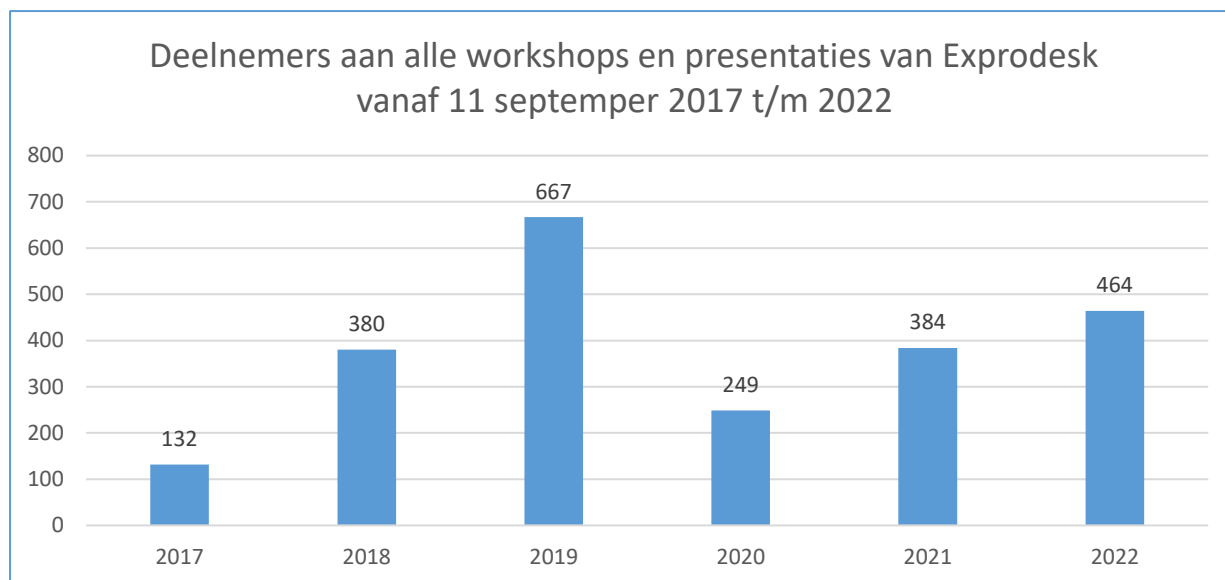
Tabel 5.5.5.2 Totaal Aantal Mannelijke en Vrouwelijke Deelnemers aan 31 Webinars van Exprodesk in 2022

Date	Workshops/ Webinars/ Presentations 2022 (incl. Export Week & Anniversary Event)	Total Workshops/ Webinars/ Presentations	Total Male Participants		Total Female Participants		Total Participants per Workshops/ Webinars/ Presentations
21-Mar	Empowered Women Exporters Plus	1	1	20%	4	80%	5
23-Mar	'Unleash your US potential- Aruba and Curacao Women Entrepreneurship webinar'	1	7	10%	63	90%	70
13-May	Webinar Establishing Links with the Dominican Republic	1	11	50%	11	50%	22
20-Jun	Empowered Women Exporters Plus	1	1	20%	4	80%	5
27-Jun- 8-Jul	Export Week 2022 'Conquering New Horizons'	16	77	42.3%	105	57.7%	182
13-Jul	Workshop Crypto & NFT	1	2	28.6%	5	71.4%	7
25-Aug	Empowered Women Exporters Plus	1	1	20%	4	80%	5
22-Sep	Meetup arubaverse.io	1	7	58.3%	5	41.7%	12
11-Nov	Exprodesk Anniversary Event	6	55	44.7%	68	55.3%	123
16-Nov	Meetup Brainstorm Session arubaverse.io	1	8	80%	2	20%	10
14-Dec	Meetup Brainstorm Session arubaverse.io	1	18	78.3%	5	21.7%	23
	Total Exprodesk Workshops & Participants 2022	31	188	40.5%	276	59.5%	464

Bron: DEZHI

Voor een overzicht van de deelnemers aan alle workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2022 zie Staafdiagram 5.5.5.3 en Staafdiagram 5.5.5.4

Staafdiagram 5.5.5.3 Overzicht totaal aantal deelnemers aan alle workshops, webinars en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2022.

Bron: DEZHI

Staafdiagram 5.5.5.4 Overzicht totaal aantal workshops en presentaties van Exprodesk vanaf 11 september 2017 t/m 2022

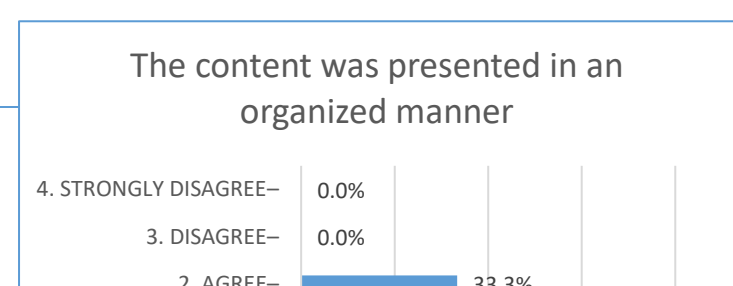
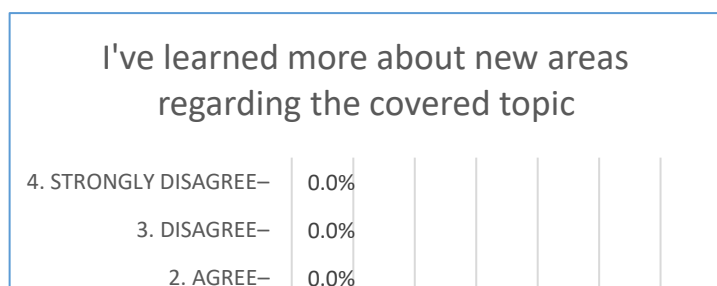
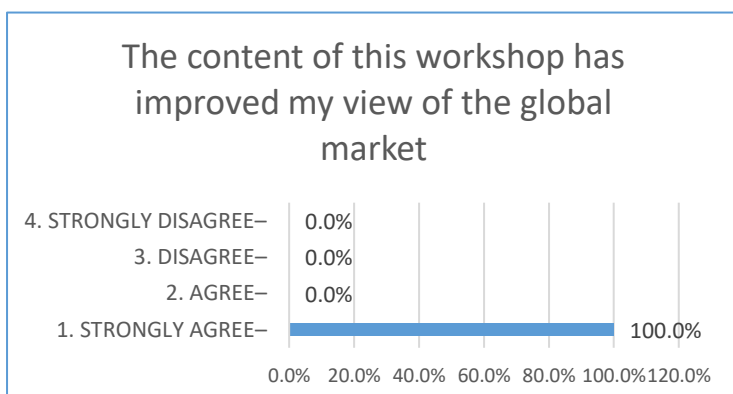
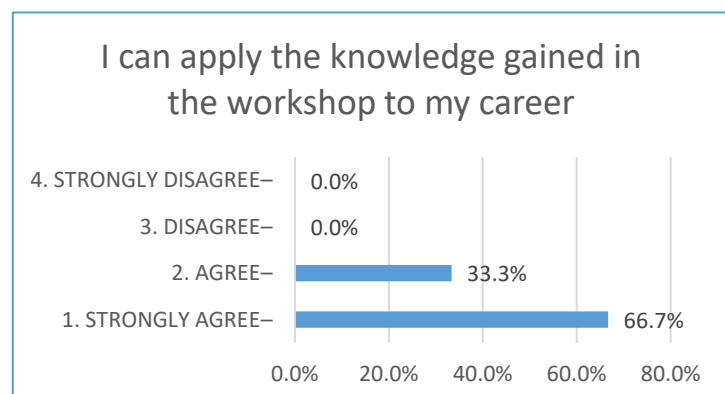
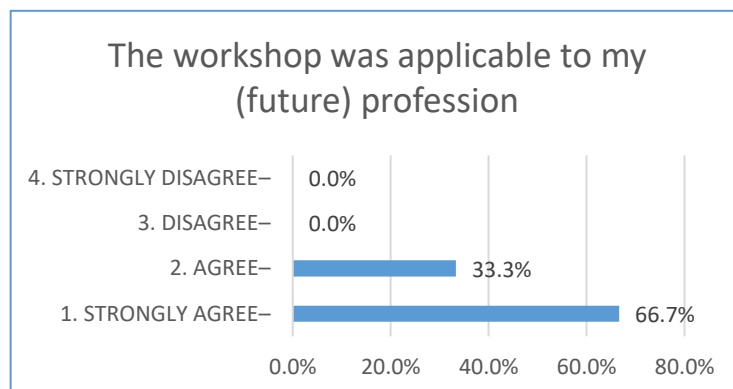
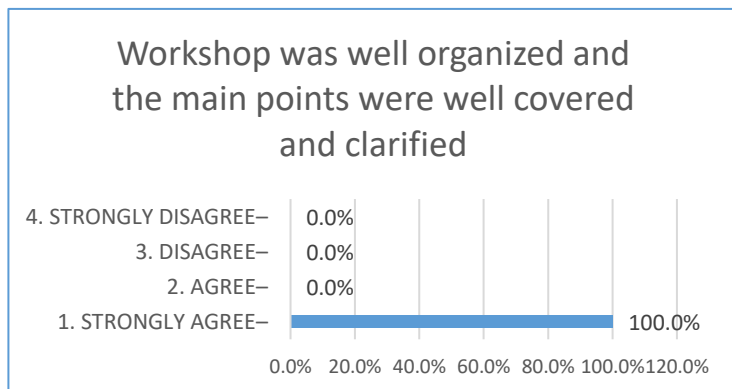
Bron: DEZHI

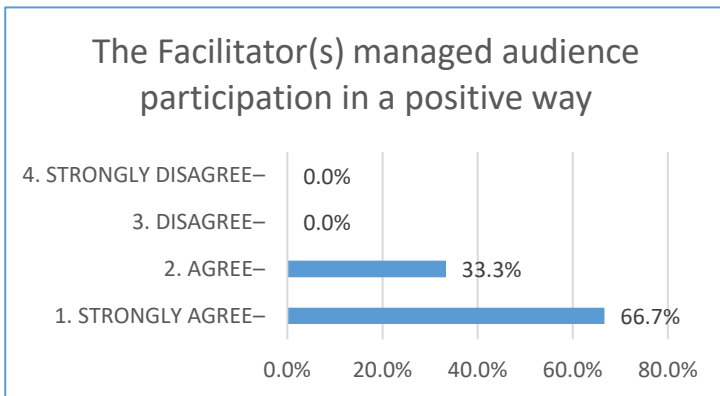
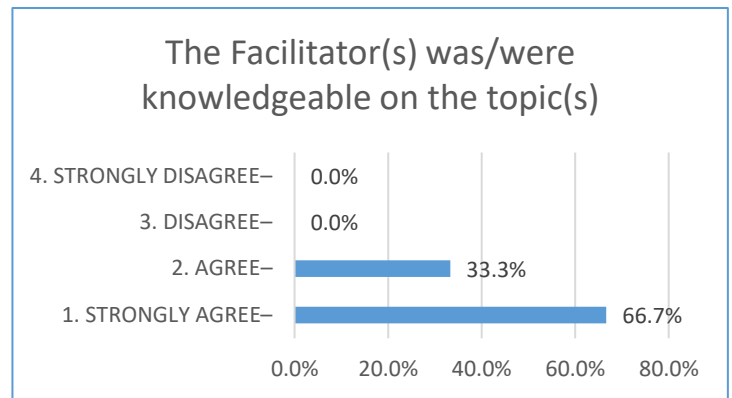
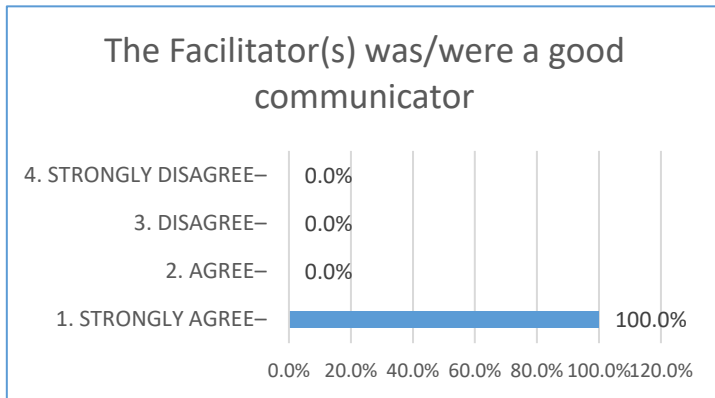
5.5.6 Terugkoppeling en evaluatie

Met het doel om feedback te verkrijgen van de deelnemers, deelden de beleidsmedewerkers van Exprodesk aan het einde van elke workshop of presentatie evaluatieformulieren uit, die anoniem vrijwillig ingevuld dienden te worden door de deelnemers. De formulieren houden het volgende in:

- 10 vragen over de inhoud van de workshop en de spreker/presentator, die beantwoord dient te worden d.m.v. Likert-schaal vragen die variëren van sterk mee oneens tot zeer sterk mee eens.
- 1 vraag met betrekking tot de duur van de workshop, te beantwoorden met de volgende meerkeuze-opties: "Te lang", "Adequate lengte" of "Te kort"
- 1 vraag met betrekking tot het niveau van het onderwerp dat werd gepresenteerd door de spreker/presentator, te beantwoorden met de volgende meerkeuzemogelijkheden: "Introductory", "Intermediate" of "Advanced"
- 1 vraag dat de loyaliteit van de deelnemers meet 'How likely is it that you would recommend this workshop to a friend or colleague?'. Hierbij werd een Net Promoter Score, of NPS gebruikt dat uit onderzoek bleek dat het meten van klanttevredenheid het beste afging d.m.v. de Net Promoter Score.

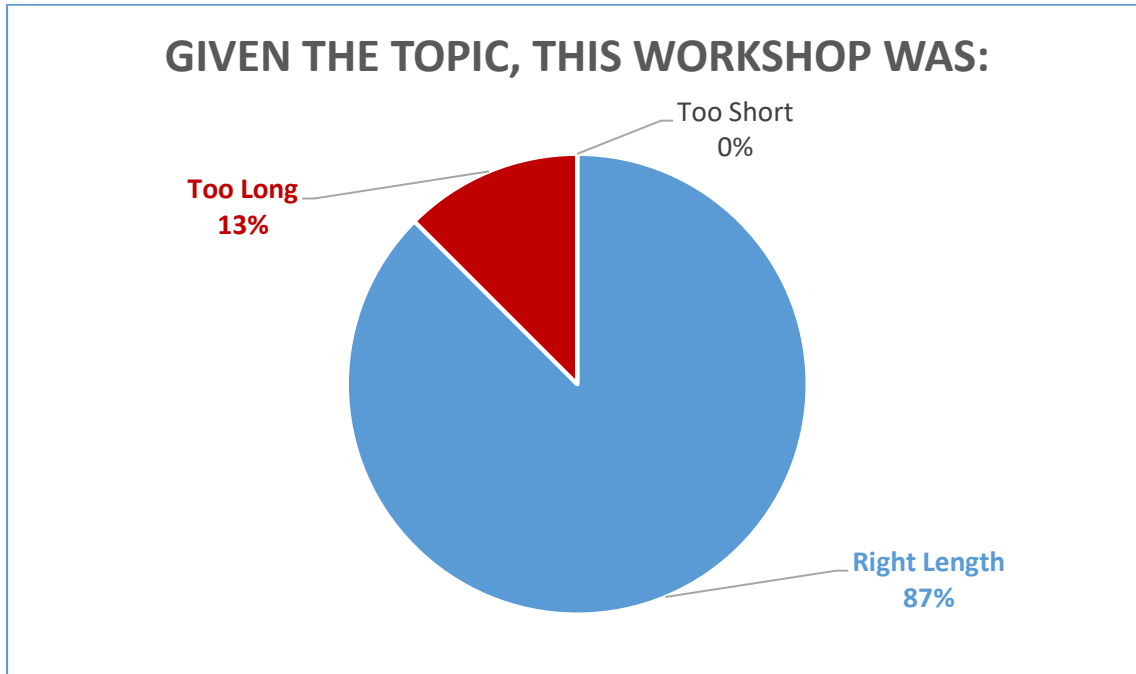
Onderstaande grafieken geven een overzicht van de antwoorden van de deelnemers m.b.t. de drie secties van het formulier. De resultaten van de enquêtes zijn als volgt:

- 99 % van de reacties toonden gemiddeld een positieve waardering van de workshop door 'Sterk mee eens' en 'Mee eens' te identificeren als antwoorden in het beoordelingsformulier.
- Duur van de workshops en presentaties: 87.5% van de deelnemers geven aan dat de workshops en presentaties de "juiste lengte" hebben en 12.5% van de antwoorden geven een "te lange" duur aan, zie Cirkeldiagram 5.5.6.1 over de duur de workshops en presentaties.

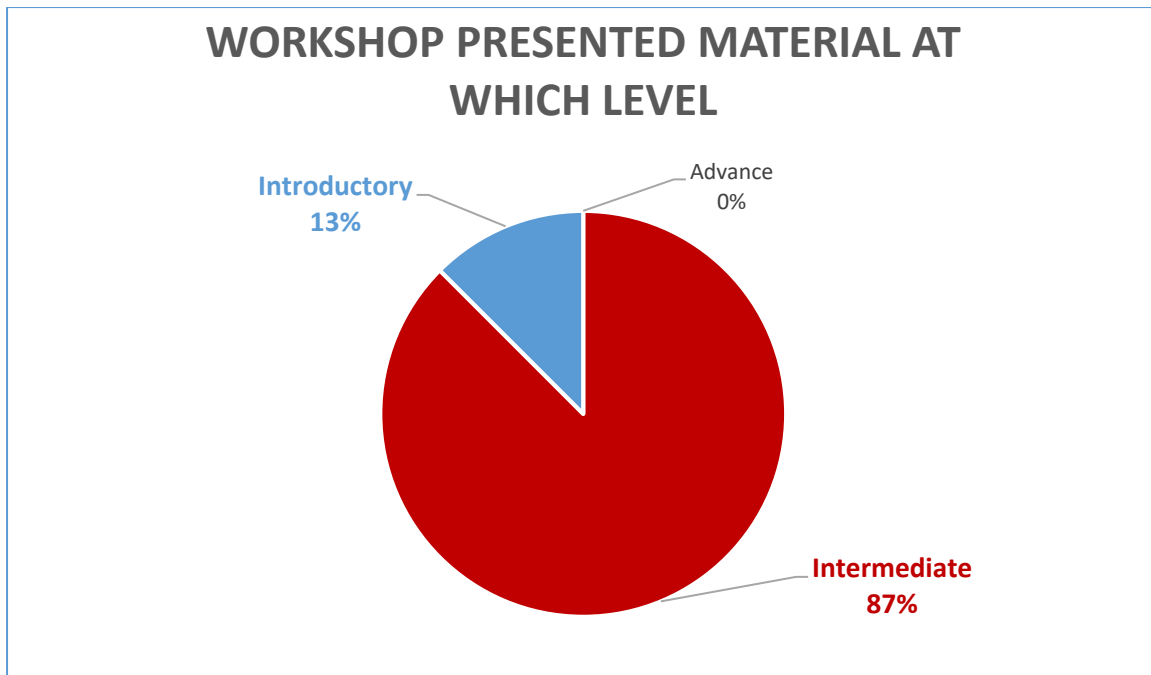
Cirkeldiagram 5.5.6.1 Duur Workshops en Presentaties

Bron: DEZHI

- Niveau van de onderwerpen: 87.5% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Intermediate" niveau voor workshopdeelnemers heeft gepresenteerd, 12.5% van de antwoorden geeft aan dat de workshop materiaal van een "Introductory" of "gemiddeld" niveau heeft gepresenteerd, zie Cirkeldiagram 5.5.6.2 over het niveau van de onderwerpen.

Cirkeldiagram 5.5.6.2 over het niveau van de onderwerpen

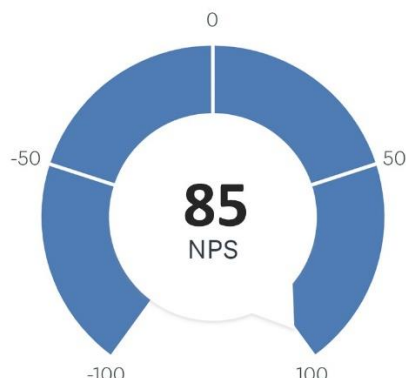

Bron: DEZHI

- Exprodesk heeft sinds 2020 de Net Promoter Score (NPS) in zijn evaluatieformulier geïntroduceerd, omdat dit de gouden standaard is voor klantervaringsstatistieken. NPS meet en houdt bij hoe Exprodesk door haar klanten wordt gezien (ze kunnen Exprodesk een score van 0-10 geven). NPS-scores bepalen de segmentering tussen slechte en positieve feedback. Daarom vallen klanten in een van de 3 categorieën om een NPS-score vast te stellen:
 - Promoters** reageren met een score van 9 of 10 en zijn doorgaans loyale en enthousiaste klanten;
 - Passieven** reageren met een score van 7 of 8. Ze zijn tevreden met de service, maar niet gelukkig genoeg om als promotors te worden beschouwd;
 - Tegenstanders** reageren met een score van 0 tot 6. Dit zijn ontevreden klanten die waarschijnlijk niet meer bij je zullen kopen, en ze kunnen anderen zelfs ontmoedigen om bij je te kopen.

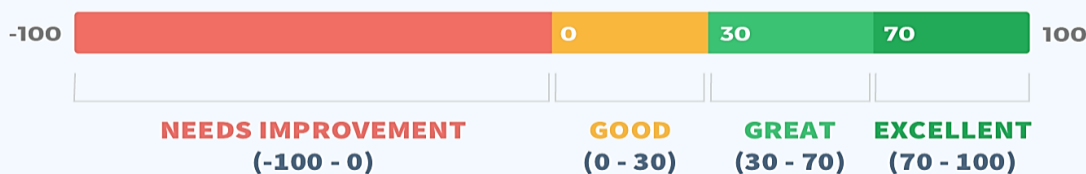

Net Promoter Score (NPS): 'How likely is it that you would recommend this workshop to another business/entrepreneur?'

- **Promoters** (91% van onze klanten) reageerden met een score van 9 of 10, wat aangeeft dat ze typisch loyale en enthousiaste klanten zijn!
- Exprodesk kreeg **85 NPS** wat betekent dat onze klanten Exprodesk een 'Excellent' score gaven!

What is a good NPS score?

5.5.7 Handelsmissies

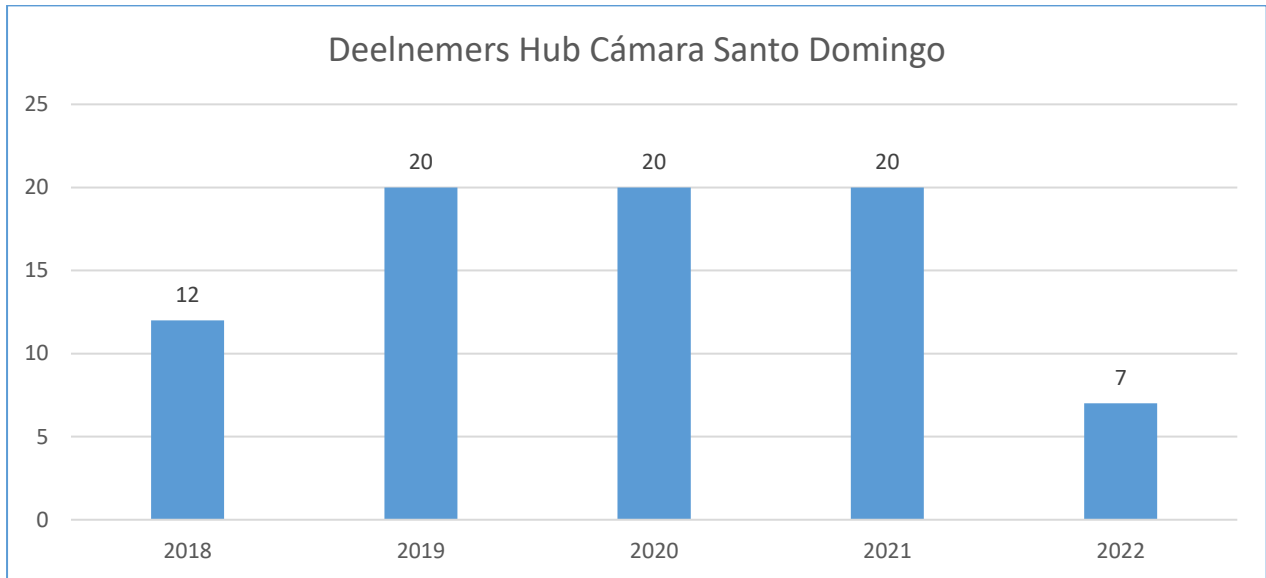
Exprodesk was vereerd om Centro de Exportación e Inversión de la República Dominicana (CEI-RD) te hebben bijgestaan, met het inschrijven van Arubaanse deelnemers aan de Hub Cámara Santo Domingo sinds 2018. De Hub Cámara Santo Domingo is de grootste handelsbeurs in het Caribisch gebied die een samenvoeging is van tentoonstellingen, bedrijfsvergaderingen, productlanceringen, workshops en presentaties.

HUB Cámara Santo Domingo is het ideale platform om op één plek zakenrelatie te maken met een verscheidenheid aan formele, nationale en internationale sectoren; waar kleine, middelgrote en grote bedrijven de mogelijkheid hebben om nieuwe relaties en contacten te leggen in een puur zakelijke omgeving (B2B), waardoor het creëren van synergiën en complementen in de waardeketen tussen de deelnemers wordt gestimuleerd. Daarnaast zijn deelnemers in staat om nieuwe trends in verschillende commerciële sectoren te ontmoeten, zoals vanuit: industrie, handel, bouw, fabricage, energie, communicatie/technologie, dienstenindustrie en gezondheid/geneesmiddelen.

Exprodesk in samenwerking met de Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Santo Domingo zorgen dat alle Arubaanse bedrijven uitgenodigd worden voor een netwerkborrel die door de NL-DR Kamer van Koophandel georganiseerd wordt, speciaal voor deze missie uit Aruba. Helaas door de COVID-19 pandemie heeft HUB Cámara Santo Domingo in 2020 en 2021 niet doorgedaan. Exprodesk heeft 20 Arubaanse deelnemers aan de Hub in 2020

bijgestaan. Dezelfde deelnemers werden weer benaderd in 2021 en waren bereid en enthousiast om mee te doen in 2021, maar helaas moest Hub 2021 opnieuw geannuleerd worden vanwege Covid-veiligheidsmaatregelen. In 2022 heeft de afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) 7 Arubaanse deelnemers aan de Hub in 2022 bijgestaan.

Staafdiagram 5.5.7.1 Deelnemers Hub Cámara Santo Domingo vanaf 2018 t/m 2022

Bron: DEZHI

5.6 Sectie ARINA (Aruba Investment Agency)

5.6.1 Inleiding

ARINA ressorteert sinds 2020 onder de Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (DEZHI), afdeling Buitenlandse Economische Betrekkingen en Business Development (BEB/BD). ARINA werd in het leven geroepen met als hoofdtaak het aantrekken en begeleiden van (buitenlandse) investeringen in de promising sectors van Aruba, de binnenstad van Oranjestad en het centrum van San Nicolas. Daarmee heeft het als doel de Arubaanse economie toekomstbestendig te maken door middel van economische diversificatie en versterking van de bestaande economie.

Eind 2020 was de investeringsstrategie goedgekeurd door de toenmalige Minister van Economische Zaken, en was een medewerker Marketing & Promotie Adviseur verantwoordelijk voor Investment Promotion van ARINA aangesteld. In augustus 2022 werd een medewerker Investor Relation aangesteld om de ARINA-team aan te vullen. Daarbij is hij vooral verantwoordelijk voor het begeleiden van investeerders binnen de promising sectors en het faciliteren van contact tussen investeerders en publieke instellingen. Hiermee is de teamsamenstelling compleet.

Missie

Het promoten en verbinden van Aruba met wereldwijde zakelijke kansen om pioniers investeerders, kapitaal, kennis en innovatieve technologie in nieuwe economische sectoren aan te trekken om bij te dragen aan de duurzame ontwikkeling van Aruba.

Visie

De toonaangevende organisatie op Aruba zijn die investeerders begeleidt bij het ontwikkelen van nieuwe economische sectoren.

Om deze visie te kunnen bereiken is ARINA verantwoordelijk voor:

- *Investment Promotion*: het creëren van promotionele inspanningen om te kunnen concurreren op de wereldmarkt; het verzorgen van relevante en accurate informatie binnen de gevraagde sector;
- *Facilitation & Aftercare Services*: informatie vergaren over de vereisten, incentives, beleid en procedures van Aruba; ondersteuning bij het proces van locatiekeuze en bezoeken; ondersteuning bij de benodigde aansluitingen voor uitvoering van projecten, administratieve procedures, bedrijfs-/fiscale registratie en licenties.

- *Contact & Matchmaking*: het onderhouden van een breed netwerk van zakenpartners en overheidsinstellingen; en bijeenkomsten organiseren met relevante zakenpartners, overheidsinstanties, dienstverleners en andere relevante contacten in dat netwerk.
- *Policy Advocacy*: een continue dialoog faciliteren tussen de overheid, de investeerders en andere belanghebbenden, die bijdraagt aan de beleidsvorming.

5.6.2 Investeringsbevordering

5.6.2.1 Focuslanden

ARINA heeft in 2021 zich gericht op investeerders in de volgende focuslanden:

- Nederland en Duitsland in de EU;
- Canada en de VS in Noord-Amerika; en
- Colombia en Panama in Latijns-Amerika.

5.6.2.2 Rebranding ARINA

De eerste acties die in 2021 werden ondernomen, waren vooral gericht op (re)branding, het opzetten van de online platforms en het ontwikkelen van marketingmaterialen die nodig waren voor Investment Promotion (IP) en imagebuilding. De focus lag op het creëren van content voor promotie activiteiten, zowel online als offline. In 2022 is hier verder aan gewerkt en is **‘Invest in Aruba’** gecreëerd.

Nieuwe logo en kleuren

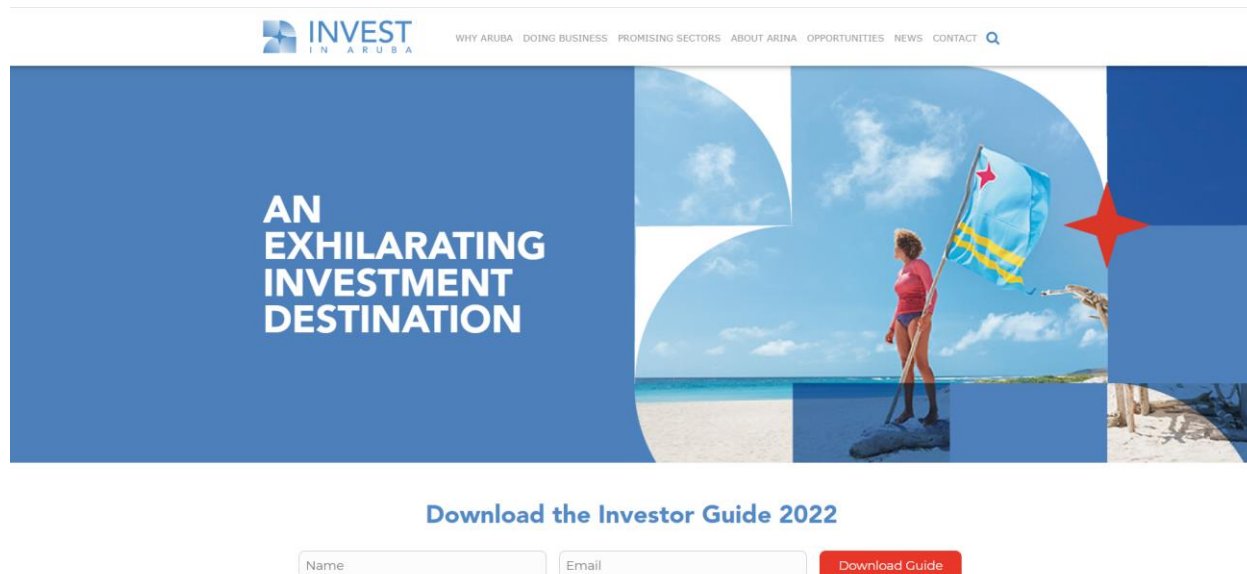

In 2022 werd een nieuwe logo voor ‘Invest in Aruba’ gecreëerd met de bedoeling om gebruik te maken van de bestaande associaties die het merk ‘Invest in’ heeft en om consistent te zijn met andere internationale IPA’s. Het gevolg hiervan is dat de online zichtbaarheid van ARINA verbeterd wordt waardoor buitenlandse investeerders makkelijker hun weg naar Aruba kunnen vinden. ‘Invest in Aruba’ zal voornamelijk gebruikt worden voor marketingdoeleinden. Dit betekent dat de operationele unit de naam ARINA behoudt, maar dat promotiemateriaal, (online) publicaties, website, en SEO onder de logo ‘Invest in Aruba’ zal plaatsvinden.

Voor de uitingen van de promising sectors zal ARINA ook verschillende kleuren gebruiken in haar promotionele activiteiten. De kleuren sluiten goed aan bij de standaard kleuren die normaliter per sector worden gebruikt.

Nieuwe website

In 2021 heeft ARINA de inhoud geschreven voor de website arina.aw. De website was al vanaf juli 2021 gereed, maar we waren nog niet helemaal tevreden met de copy. Om een professioneel commercieel copy te kunnen garanderen hebben we het internationaal erkend bureau Development Counsellors International (DCI) een review laten uitvoeren van de website en heeft JDP de marketingmaterialen geproduceerd onder leiding van de team van ARINA. Naar aanleiding van een audit werd het web content ingekort om de leesbaarheid te bevorderen en een professioneel 'tone-of-voice' voor Aruba in de investeringswereld te creëren.

In Q3 2022 werd de domeinnaam InvestinAruba.com overgenomen van AIB. Er werd toen meteen gewerkt aan de nieuwe website wat Arina.aw uiteindelijk heeft vervangen hoewel deze nog niet online was. Inmiddels is de website af op een aantal kleine aanpassingen na, maar was pas in februari 2023 gelanceerd tijdens een door de minister georganiseerd evenement.

5.6.2.3 Marketing materialen

Verschillende marketingmaterialen voor Invest in Aruba zijn gecreëerd, namelijk factsheets, een investor guide, social media advertenties en promotionele video's. Deze zijn online geplaatst zodat potentiële investeerders de pdf's kunnen downloaden op de website van Invest in Aruba.

Investor guide

Er is een deskresearch gedaan om voorbeelden te vergaren van verschillende investor guides van andere IPA's en concurrenten, om zo de copy voor de 32-pagina investor's guide te kunnen schrijven. Dit werd ook door DCI doorgenomen en verkort. Aan de hand hiervan is een opzet gemaakt voor wat betreft het design. Eind 202 was dit nog een 'work-in-progress'.

Social media advertenties

Verschillende social media advertenties voor o.a. de LinkedIn, Twitter en Facebook platforms zijn gemaakt. Deze zullen ingezet worden in de maand januari voor ‘awareness en imagebuilding purposes’.

Factsheets

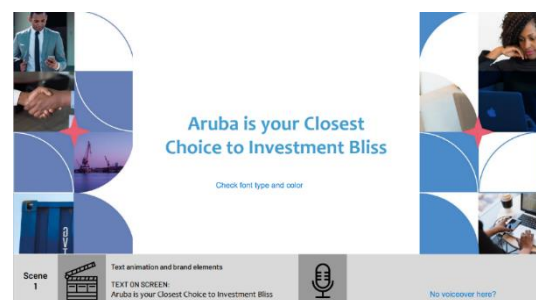
Om de informatie te vergaren voor het schrijven van de factsheets voor de promising sectors is zowel deskresearch verricht alsook verschillende professionals gesproken, o.a. ing. Kevin de Cuba van de Americas Sustainable Development Foundation (ASDF), Thaïs Franken van de Universiteit van Aruba, Lex de Ridder van APA, Lucia White van Free Zone Aruba, drs. J.R.Rajnherc van ImSan, Chaim Chirino van Ecotech, en Natalie Maduro van Santa Rosa. De factsheets zijn ook door DCI herschreven en compacter gemaakt. De designs van de factsheets waren eind van het jaar nog een work in progress.

Promotionele video's

Een aantal concepten voor video's zijn bedacht voor wat betreft de promotionele video's voor Invest in Aruba. Het betreft 3 verschillende video's die nog work in progress zijn, namelijk:

- Aruba's Investment Climate: showcase commerciële infrastructuur ter bevordering van bedrijfsactiviteiten
- Aruba's Promising Sectors: showcase de zes promising sectors van Aruba
- Testimonials: interviews met prominente lokale investeerders zoals Royal Aruba Aloe, Xavier University, MedCare Clinic en Bucuti & Tara Beach Resort.

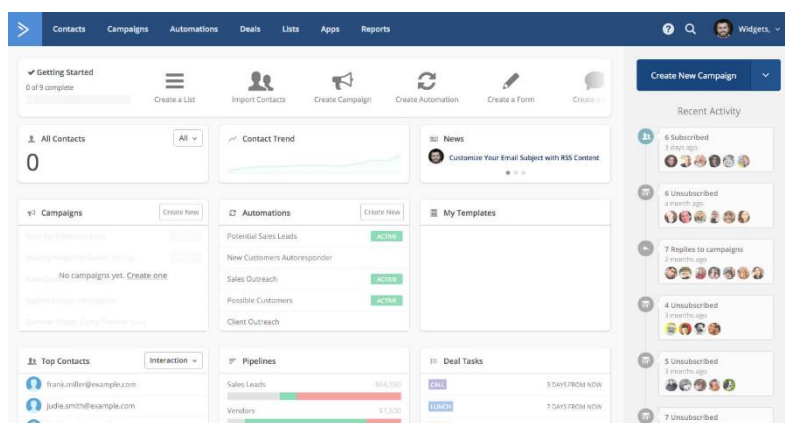

5.6.2.4 Nieuwsartikelen

Tijdens Q4 is de team van ARINA begonnen met het schrijven van nieuwsartikelen over nieuwe ontwikkelingen die relevant zijn voor het investeringsklimaat. Deze worden gepubliceerd op de website, met de bedoeling om investeerders op de hoogte te houden van

recente ontwikkelingen en voor zoekmachineoptimalisatie om organische websiteverkeer te bevorderen en daarmee hopelijk ook nieuwe leads. Tot op heden werden over de volgende onderwerpen geschreven: oprichting AFTA, implementatie van de nieuwe vestiging richtlijnen, en introductie van de UBO-register. De bedoeling is om nieuwe ontwikkelingen die relevant zijn voor de investeringsklimaat nauwkeurig te volgen en daar bericht over te doen op regelmatige basis.

5.6.2.5 CRM-systeem

ARINA heeft in het promotieplan aangegeven dat een CRM-systeem nodig is voor het bijhouden van een database van investeerders. Na verschillende opties overwogen te hebben is uiteindelijk de keuze op ActiveCampaign gevallen omdat dit systeem veel functionaliteiten bood voor een betaalbare prijs.

ActiveCampaign stelt ons in staat om emailcampagnes op te richten, functies te automatiseren en contacten te beheren. Na het onboarding proces heeft het ARINA-team verschillende automatiseringen opgezet voor leadgeneratie en emailmarketing. Het is de bedoeling dit op tijd operationeel te hebben voor de Invest in Aruba conferentie.

5.6.2.5 Investeerders

In de loop van 2022 heeft ARINA 23 geïnteresseerde investeerders bijgestaan bij het voorzien van informatie en/of bij het faciliteren van contact met verschillende overheidsinstanties. Sommige hiervan hebben nog geen vervolg gegeven aan hun ambities of deden dit wel zonder ARINA erbij te betrekken, en anderen lopen het traject door en zijn na het door ARINA gefaciliteerde contact in gesprek met andere stakeholders.

5.6.3 Stakeholder management

In 2022 heeft ARINA regulier contact gehouden met de Aruba Trade Board (ATB) en de DIP.

De ATB bestaat uit vertegenwoordigers van de KvK, ATIA, DBB, FZA, DEZHI en ARINA. Reguliere vergaderingen met de ATB dragen bij aan het uitwisselen van informatie en inzichten omtrent de nieuwste ontwikkelingen die relevant zijn voor het investeringsklimaat.

Ook wordt regulier contact opgezocht met de DIP om de samenwerkingsrelaties te versterken. Vanuit ervaring merken wij dat investeerders vaak vastlopen in het proces van land toekenning of ontvangen zij geen reactie op hun verzoeken van de DIP. Door nauw in contact te blijven met de DIP benutten wij onze relatie om prioriteitsinvesteringen onder de aandacht te brengen.

In oktober 2022 heeft een kennismakingsgesprek plaatsgevonden tussen ARINA en Willem Remie, een vertegenwoordiger van de Amerikaanse consulaat-generaal Curaçao, over een mogelijke samenwerking. De Amerikaanse consulaat-generaal Curaçao wordt benadert door Amerikaanse investeerders die geïnteresseerd zijn om zaken te doen op Aruba. Om de Amerikaanse investeerders te ondersteunen zal de Amerikaanse consulaat-generaal Curaçao ze doorverwijzen naar ARINA. Tevens zullen wij de Amerikaanse consulaat-generaal Curaçao op de hoogte houden van de laatste ontwikkelingen omtrent het investeringsklimaat, zodat zij bericht hierover kunnen delen binnen hun netwerk.

5.6.4 Commissie Economisch Herstel

ARINA heeft middels een conceptadvies meerdere belasting- en stimuleringsmaatregelen voorgesteld om het investeringsklimaat op Aruba te verbeteren en concurrerend te worden op de internationale markt. Het voorstel bevat een combinatie van concurrerende belastingtarieven en financiële prikkels om het eiland tot een gerenommeerde keuze te maken voor buitenlandse (en lokale) investeerders en hen te leiden naar sectoren die bijdragen aan een duurzamere economie.

Het conceptvoorstel is aan MINEZCDO verstuurd en leidde uiteindelijk tot het opstellen van een Commissie Economisch Herstel. Met een duidelijk mandaat van de Ministerraad vond het overleg plaats met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, het bankwezen, en fiscaal en juridisch specialisten om tot een rapport te komen over mogelijke investeringsprikkels voor het eiland. Het betrof vertegenwoordigers van onder andere AHATA, Aruba Bankers' Association, Aruba Chamber of Commerce, ATA, Atlas Aruba, BDO Aruba, Brown Lawyers, Comerciantenan Uni Aruba, Deloitte, Free Zone Aruba, Grant Thornton Dutch Caribbean, Plus Accountants, San Nicolas Business Association en Tchong Tax Law.

Association, Aruba Chamber of Commerce, ATA, Atlas Aruba, BDO Aruba, Brown Lawyers, Comerciantenan Uni Aruba, Deloitte, Free Zone Aruba, Grant Thornton Dutch Caribbean, Plus Accountants, San Nicolas Business Association en Tchong Tax Law.

Het rapport met potentiële investeringsstimulansen, die eerst via beleid kunnen worden geïmplementeerd terwijl ze worden voorbereid om in wetgeving te worden opgenomen, was eind 2022 ter behandeling en goedkeuring gepresenteerd aan de Ministerraad en het Belastingkantoor (DIMP).

5.6.5 Omgevingstafel

In oktober werd een verzoek ingediend om met spoed te beginnen met de Omgevingstafel. De Omgevingstafel is een voorstel dat opgenomen is in het ROPv om regulier overleg te houden met vertegenwoordigers van DIP, DOW, DNM en de voorzitters van de vier commissies (woningbouw, toerisme, economie, en duurzaamheid). Aan de hand van de voorschriften van het ROPv beoordeelt de Omgevingstafel onder meer aanvragen voor projecten.

Hoewel de roep om de rol steeds luider klinkt, is de Omgevingstafel nog niet van start gegaan. Dit veroorzaakt onduidelijkheid bij investeerders waardoor hun beoogde impuls aan onze economie vertraagt of zelfs stopt. Het is in de context van onze eigen economische groeiambities, dat wij aandringen op een snelle start van de Omgevingstafel.

Tijdens een bijeenkomst met de DIP werd aangegeven dat een start hiermee gemaakt zou worden in 2023. Het is dan ook onze bedoeling om in 2023 hierover poolshoogte te nemen.

5.6.7 Kennisoverdracht NFIA

Naar aanleiding van een gesprek met de NFIA werd een concreet voorstel voor een kennisoverdracht voorgesteld waarbij de medewerkers van ARINA een week stage zouden lopen bij de NFIA van 17 t/m 21 oktober. Het primaire doel hiervan is het opdoen van kennis, inzicht, en ervaring op het gebied van investeringsbevordering. Vanwege omstandigheden ging dit niet door en heeft de NFIA de kennisoverdracht uitgesteld naar maart 2023. Het is de bedoeling om de dialoog met de NFIA weer te hervatten in het begin van 2023 om de kennisoverdracht verder uit te werken.

5.6.8 Kennisoverdracht InvesTT

Als gevolg van het uitstel en ruimte in de begroting hadden wij contact opgezocht met InvesTT om een dergelijke kennisoverdracht te bewerkstelligen vanaf 21 t/m 25 november. In aanloop naar de kennisoverdracht viel het contact stil en werd op het laatste moment de stage uitgesteld tot volgend jaar.

5.6.9 Conferenties & Webinars

ARINA heeft een aantal conferenties en webinars bijgewoond met de bedoeling om nieuwe leads te genereren, te netwerken, de actuele behoeften en zorgen van investeerders in kaart te brengen, en best practices die relevant kunnen zijn voor investeringsbevordering over te nemen.

- CAIPA
- Caribbean Accelerators
- E-Business Seminar
- Innovation Summit
- 4th German-Caribbean Energy Conference

5.6.10 cursussen

De volgende cursussen werden gevolgd en afgerond.

- ActiveCampaign onboarding
- CAIPA Training Workshops with UNIDO on Investment Packaging
- CAIPA Training Workshops with UNIDO on Impact Investing
- Towards the Next Generation of Investment Promotion Agencies (5th. Edition) by Inter-American Institute for Economic and Social Development
- Papiamento A2

6 Afdeling Vestiging van Bedrijven (VVB)

6.1 Inleiding

In het Landsbesluit van 19 juli 1990 no. 55, wordt de opnemingsbepaling bepaald van de geldende tekst van de “Vestigingsverordening bedrijven” in de afzonderlijke afdeling van het Afkondigingsblad van Aruba. Wijzigingen hierop zijn aangebracht bij AB’s 1997 no’s. 33 en 34, AB 2008 no. 63 en AB2020 no. 156. Deze landsverordening en de ter uitvoering daarvan uitgevaardigde landsbesluiten, verstaat, met ingang van 1 januari 2009, onder zaak, elke onderneming, waarin enig bedrijf, door wie ook, wordt uitgeoefend.

Rechtspersonen en natuurlijke personen die steeds geacht zijn om een zaak in de zin van deze landsverordening te drijven zijn het volgende:

- Vennootschappen, t.w. N.V., V.B.A. en de bestuurders daarvan;
- Coöperaties (voorheen coöperatieve verenigingen (C.V.);
- importeurs, agenten, tussenhandelaars;
- vennoten, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven” van 1 oktober 2022;
- eigenaren van eenmanszaken, met uitzondering van de op Aruba geboren Nederlanders die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven” van 1 oktober 2022;

Filialen, bijkantoren en andere nederzettingen van zaken worden ten aanzien van de bepalingen van deze landsverordening als afzonderlijke zaken beschouwd.

Volgens deze landsverordening wordt een zaak gevestigd, wanneer het bedrijf ten aanzien van het publiek aanvangt.

Volgens artikel 2 van deze landsverordening is het verboden zonder een daartoe strekkende vergunning van de Minister van Economische Zaken:

- a. een zaak te vestigen en te drijven of te doen drijven;
- b. een zaak te doen vestigen en te drijven of te doen drijven;
- c. een zaak over te nemen en te drijven of te doen drijven;
- d. een zaak te doen overnemen en te drijven of te doen drijven;
- e. een zaak voort te zetten of te doen voortzetten;
- f. een zaak ten aanzien van het publiek te verplaatsen;
- g. een zaak van aard te wijzigen.

De landsverordening Vestigingsverordening bedrijven is niet van toepassing op:

- bedrijven in de Vrije Zone (artikel 6 lid 1, Landsverordening vrije zones, AB 1998 No. GT 7);
- krediet instellingen (artikel 1 lid 1, Landsverordening toezicht kredietwezen, AB 1998 No. 16);
- Verzekeringsmaatschappijen (artikel 2 lid 5, Landsverordening toezicht verzekeringsbedrijf, AB 2000 No. 82);
- straatventers (artikel 3 sub b, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55 en artikel 45, Algemene Politieverordening, AB 1995 No. GT 8);

- Trustkantoren (artikel 2, sub 3, Landsverordening toezicht trustkantoren, AB 2009 no. 13);
- Bedrijven toebehorende aan publiekrechtelijke lichamen (artikel 3, sub a, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- Bedrijven die land-, tuinbouw, veeteelt of visserij uitoefenen (artikel 3, sub c, Vestigingsverordening bedrijven, AB 1990 No. GT 55);
- de in Aruba geboren Nederlanders, die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en conform de beleidsrichtlijnen sedert 1 oktober 2022 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen”.

Verder kan deze landsverordening worden aangehaald als Vestigingsverordening Bedrijven. De afdeling VVB ontvangt en neemt in behandeling verzoekschriften inzake:

- vestiging van een nieuw bedrijf in Aruba in de vorm van een eenmanszaak, vennootschap onder firma, N.V., V.B.A., coöperaties (voorheen coöperatieve vereniging) en buitenlandse rechtspersoon (m.u.v. degenen waarop de landsverordening Vestigingsverordening bedrijven niet van toepassing is en conform de beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven);
- wijzigingen en uitbreiding van een vergunning, overplaatsing van een bestaande zaak en vestiging van een filiaal van een reeds bestaande zaak;
- optreden als bestuurder van een naamloze vennootschap (N.V.), vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (V.B.A.) van anderen dan op Aruba geboren Nederlanders en sedert 1 oktober 2022 ook de buiten Aruba geboren, 18 jaar en ouder, zoals vermeld onder de categorie “Lokalen” conform de Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven”;
- intrekking van een vergunning;
- vervallen verklaren van vergunningen;
- deponeren van ingediende verzoekschriften;

Sedert september 2020 dienen alle verzoekschriften digitaal te worden ingediend door gebruik te maken van reeds gestandaardiseerde E-form die op de website www.deaci.aw zijn. Het verzoek wordt volgens interne werkproces gecontroleerd en conform de thans gehanteerde beleidsrichtlijnen voor wat betreft de nodige en vereiste documenten, doelstelling en vestigingsplaats van de zaak (pre)geëvalueerd.

Sedert 1 september 2009, met de introductie van het nieuwe “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen alvorens een bewijs is overgelegd dat het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan.

Na ontvangst van voornoemde betalingsbewijs wordt het verzoek, via digitaal proces, aan de KvK voor advies aangeboden. Volgens artikel 8 lid 1 van AB 1990 No. GT 55, is de Kamer van Koophandel verplicht om advies m.b.t. verlening, weigering of intrekking van een vergunning te verstrekken. Nadat het advies van de KvK aan DEZHI via digitaal proces is verstrekt, wordt het verzoek door de behandelende adviesmedewerker geëvalueerd en deze maakt het advies en de desbetreffende concept Ministeriele beschikking(en) terzake. Het advies is gericht aan de Directeur DEZHI en wordt door het Afdelingshoofd gecontroleerd en via het digitaal proces geaccordeerd, waarna de Directeur DEZHI namens de Minister van Economische Zaken een beslissing op het verzoek neemt door de concept M.B.’s (hardcopy) te ondertekenen. Alle verzoeken worden aan de hand van de gehanteerde Beleidsrichtlijnen getoetst en in alle gevallen dient rekening te worden gehouden met een adequate

vestigingsplaats en de te ontplooiën activiteiten dienen per vestigingsplaats zoveel mogelijk verband te houden met elkaar.

Dit hoofdstuk zal een beschrijving geven van de doelstelling en taken van de afdeling VVB en een vergelijking in getekende en afgegeven vestigingsvergunningen in 2022 t.o.v. 2021. Deze vergelijkingen worden duidelijk in tabellen en staafdiagrammen geïllustreerd. Vervolgens in paragraaf 6.5, worden de bijzondere taken en projecten beschreven die door de adviesmedewerkers, in samenwerking met andere medewerkers en het Hoofd van de afdeling VVB, gedaan waren gedurende jaar 2022.

6.1.1 Doelstelling van de afdeling VVB

Het bevorderen van een degelijke naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven en het reguleren van de lokale bedrijfsvestiging door middel van het afgeven van vestigingsvergunningen. Het monitoren van bedrijfsvestiging ontwikkelingen en het uitvoeren van controle op de naleving van de vestigingsverordening op Aruba.

6.1.2 Taken van de afdeling VVB

De afdeling VVB is belast met:

- de advisering inzake de toekenning van vestigingsvergunningen in het kader van de Vestigingsverordening Bedrijven;
- het verrichten van onderzoek naar vraagstukken betreffende het Vestigingsbeleid;
- het verstrekken van inlichtingen zowel aan lokale als aan buitenlandse belangstellende kandidaat ondernemers;
- het bijhouden en analyseren en evalueren van de ontwikkeling en de gegevens van de data base “JOIN Zaaktype” document management systeem;
- het verrichten van administratieve werkzaamheden t.b.v. de afdeling;
- het archiveren van de stukken betreffende verzoeken en het bijhouden van de database “Archief”;
- de controle op de naleving van de Vestigingsverordening Bedrijven, waaronder het optreden bij overtredingen;
- de uitvoering van alle voorkomende werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor het behalen van de doelstelling van DEZHI in het algemeen en van de afdeling VVB in het bijzonder.

6.2 Aantal ingediende verzoekschriften in 2022

In 2022 ingediende verzoekschriften

Het aantal verzoekschriften ingediend gedurende 2022 kwam neer op 1327. In het jaar 2021 waren in totaal 1212 verzoekschriften ingediend/ontvangen. Een stijging van ongeveer 8.5%. Van de 1327 ingediende complete verzoekschriften in 2022, zijn in totaal 1237 verzoekschriften afgewerkt, zulks met een resultaat van 1746 door de directeur DEZHI getekende vergunningen/besluiten. De resterende verzoekschriften van 2022 zijn niet afgehandeld doordat deze verzoekschriften enige documenten en/of informatie ontbreekt, betreft verzoekschriften die in de laatste maand van het jaar zijn ingediend en/of advies van de Minister van Toerisme m.b.t. Toerismebeleid is niet ontvangen.

Van de in totaal (1898) ontvangen e-forms (verzoekschriften) waren 571 niet in behandeling genomen door ontbrekende documenten of - betalingen (dus niet -op tijd- betaalde leges).

6.3 Getekende vestigingsvergunningen

In 2022 getekende vestigingsvergunningen

Het totaal getekende vestigingsvergunningen (Ministeriële Beschikkingen) gedurende 2022 was 1746. Deze getekende vestigingsvergunningen hebben betrekking op zowel in 2022, als eerder ingediende verzoekschriften.

Onderstaande tabel geeft weer een illustratie van de genoemde getekende vergunningen per soort.

Tabel 6.3.1.: Getekende vestigingsvergunningen in 2022

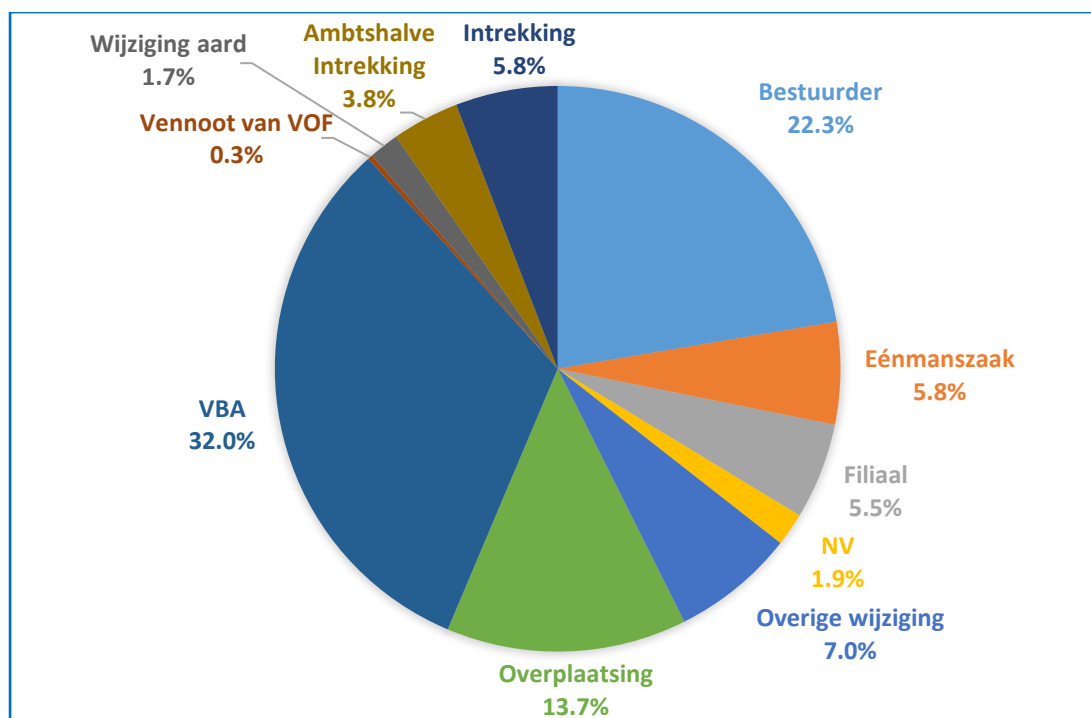
<i>Totaal Verleende en getekende vergunningen in 2022 per Vergunningssoort</i>	<i>Totaal</i>
Bestuurder	390
Eénmanszaak	102
Filiaal	96
NV	33
Overige wijziging	123
Overplaatsing	240
VBA	558
Vennoot van VOF	5
Wijziging aard	30
Ambtshalve Intrekking	67
Intrekking	102
Totaal	1746

In tabel 6.3.2 volgt een specificatie van de vergelijking van de in 2022 getekende vestigingsvergunningen t.o.v. 2021.

Tabel 6.3.2.: Vergelijking in 2022 getekende vestigingsvergunningen t.o.v. 2021

<i>Totaal verleende Vestigingsvergunningen</i>	<i>Aantal in 2021 getekend</i>	<i>Aantal in 2022 getekend</i>	<i>Vershil in aantal getekend verg. in 2022</i>
Directie	393	390	-3
Eénmanszaak	124	102	-22
Filiaal	108	96	-12
N.V.	45	33	-12
Overige wijzigingen	79	123	44
Overplaatsing	247	240	-7
V.B.A.	492	558	66
Vennoot van V.O.F.	7	5	-2
Wijziging aard	21	30	9
Stichting	1	0	-1
Intrekking	116	102	-14
Ambtshalve wijziging/ correctie/ intrekking	5	67	62
Totaal	1638	1746	108

Cirkel diagram 6.3.3: Verdeling in 2022 getekende vestigingsvergunningen

Uit de vorenstaande cirkel diagram is o.a. af te leiden dat de vergunningen m.b.t. het vestigen van nieuwe zaken, hetzij in de vorm van V.B.A., N.V. of eenmanszaak, het optreden als bestuurder van een vennootschap, alsook overplaatsing van een zaak voor het grootste deel uitmaken van de in 2022 getekende vestigingsvergunningen.

Tabel 6.3.4: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2018-2022

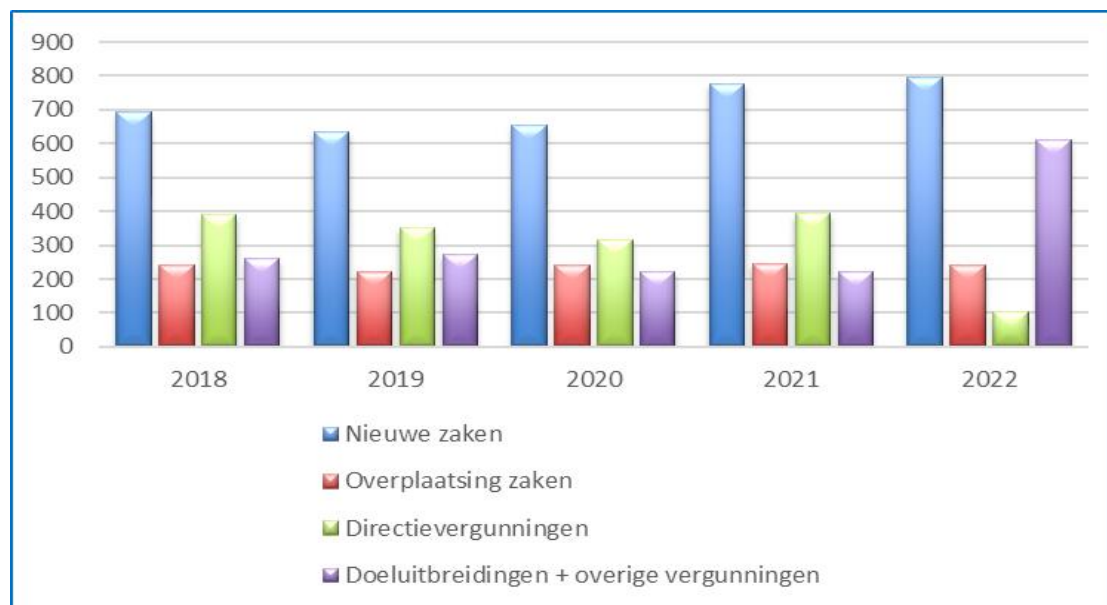
<i>Soorten vestigingsvergunningen</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>Vershil 2022 t.o.v. 2021 in %</i>
Nieuwe zaken	692	635	656	777	794	17
Overplaatsing zaken	243	222	240	247	240	-7
Directievergunningen	389	352	316	393	102	-291
Doeluitbreidingen + overige vergunningen	260	274	223	221	610	389
Totaal	1584	1483	1435	1638	1746	108

In de bovenstaande tabel is te constateren dat de totaliteit van de in 2022 getekende vestigingsvergunningen, een stijging van 6.6% heeft t.o.v. 2021. (zoals bij tabel 6.3.2. weergegeven is). Tevens is te constateren dat het aantal nieuwe zaken gestegen is. Deze getekende vestigingsvergunningen hebben betrekking op zowel in 2022, als eerder ingediende verzoekschriften.

Deze stijging kan het gevolg zijn dat de behandelde verzoekschriften van meerdere vergunningssoorten betreft, alsook de introductie van de nieuwe beleidsrichtlijnen die stimulerend is voor bedrijfsvestiging. Terwijl geacht kan worden dat de Covid pandemie enigszins voorbij is.

Het volgende is een illustratie van tabel 6.3.4 in de vorm van een staafdiagram.

Staafdiagram 6.3.5: Getekende vestigingsvergunningen over de periode 2017-2021

De meest voorkomende bedrijfssectoren.

De in 2022 geregistreerde bedrijven en getekende vestigingsvergunningen vallen onder diverse bedrijfssectoren. Deze tabel geeft weer een overzicht van de meest voorkomende bedrijfssectoren. De vergunningen hebben betrekking op nieuwe zaken, t.w. in de vorm van eenmanszaken, N.V.'s, VBA's en filialen).

Tabel 6.3.6: De meest voorkomende bedrijfssectoren in 2022

Meest voorkomende soorten bedrijfsactiviteiten nieuwe zaken in 2022	Totaal:
Houdstermaatschappij	149
Onroerende goed/Real Estate activiteiten	125
Kleinhandel in kleding en -accessoires e.a. handelartikelen (w.o. e-commerce winkel)	77
Koffiehuis-restaurant, take-away's en andere eetgelegenheden	66
Bouw- en constructiebedrijven, w.o. elektrische installatie, loodgieterswerk	45
Kap- en schoonheidssalon	22
Garagebedrijven en autowasserij	19
Geneeskundige praktijken, zoals Huisartsen, tandarts e.a.	17
Sport en fitness centrum e.a. bewegingslessen	15
Administratiekantoor	13

De totale leges inkomsten voor de in 2022 verleende vergunningen:

Volgens het “Legesbesluit Directie Economische Zaken, Handel en Industrie” (AB 2009 no. 74), wordt geen verzoek in behandeling genomen of geen gewaarmerkte kopie van een reeds verleende vergunning afgeleverd, alvorens het daarvoor verschuldigde bedrag aan leges is voldaan.

In 2022 is in totaal Afl. 451.068,= van de gefactureerde leges ontvangen/betaald. Dit verdeeld in Afl. 448.968,= voor ingediende/ontvangen verzoekschriften en Afl. 4.425,= voor het afgeven van een gewaarmerkte kopie van een reeds verleende en afgegeven vergunning. Terwijl door de Directie Financiën een totaal bedrag van Afl. 2.325,= is gerestitueerd, deze door o.a. afgewezen vergunningen of per abuis in rekening gebrachte leges. Deze restituties hebben betrekking op zowel in 2022, als eerder ingediende verzoekschriften.

Tabel 6.3.7: Maandelijks overzicht gefactureerde Leges en totale ontvangsten voor de in 2022 (ingediende/ontvangen verzoekschriften en voor het afgeven van een gewaarmerkte kopie (in Afl.))

<i>Maand:</i>	<i>Inkomsten leges van ingediende verzoeken</i>	<i>Inkomsten leges van gewaarmerkte kopie</i>	<i>Inkomsten van verleende vergunning van <u>vóór september 2009</u></i>	<i>Totaal inkomsten leges in Afl. (incl. e.v.t. restitutie)</i>	<i>Gerestitueerd (door Dir Financien)</i>	<i>Totaal (Reële) Inkomsten leges</i>
jan	29,200	250	2,000	31,450		31,450
febr	36,525	250		36,775		36,775
mrt	34,275	450		34,725		34,725
april	27,975	475		28,450		28,450
mei	41,755	350		42,105		42,105
juni	39,681	425		40,106	1,125	38,981
juli	29,625	775		30,400	600	29,800
augustus	44,082	225		44,307	200	44,107
Sub-Totaal:	283,118	3,200	2,000	288,318	1,925	286,393
september	42,600	275		42,875		42,875
oktober	45,075	575		45,650		45,650
november	47,225	300		47,525		47,525
december	28,950	75		29,025	400	28,625
Sub-Totaal:	163,850	1,225	0	165,075	400	164,675
TOTAAL	446,968	4,425	2,000	453,393	2,325	451,068

De totale leges inkomsten voor de in 2022 verleende vergunningen is totaal Afl. 452.675. Deze hebben betrekking op zowel in 2022, als eerder ingediende verzoekschriften.

Tabel 6.3.8: Maandelijks overzicht ontvangen leges voor de in 2022 verleende vergunningen (in Afl.)

Totaal Verleende en getekende vergunningen in 2022 per Vergunningssoort	Totaal	Leges per vergunningssoort in Afl.	Totaal Leges ontvangen in Afl.
Bestuurder	390	400	156000
Eénmanszaak	102	400	40800
Filiaal	96	25	2400
NV	33	400	13200
Overige wijziging	123	25	3075
Overplaatsing	240	25	6000
VBA	558	400	223200
Vennoot van VOF	5	400	2000
Wijziging aard	30	200	6000
Ambtshalve Intrekking	67	0	0
Intrekking	102	0	0
Totaal	1746	Totaal	452675

6.4 Aansluiting web-portaal Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister

Om onze klanten constant en continue een betere dienstverlening te kunnen geven is in dit kader een samenwerkingsovereenkomst met het Bureau Bevolkingsregister gesloten om toegang te krijgen in haar “RPL 3 portaal” (Raadplegen) voor bepaalde bevolkingsgegevens. Deze dienstverlening aan de klanten zal namens de Dienst Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister verricht worden en de kosten zullen t.z.t. op haar rekening door de Directie Financiën overgeboekt worden. Dit project en de dienstverlening is vanaf begin 2019 van start gegaan. In 2022 is het totale bedrag van geïnde Censo-leges Afl. 4.325,= .

Tabel 6.4.1: Maandelijks overzicht ontvangen Censo leges (in Afl.)

Inkomsten Censo-leges diverse documenten	
Maand	Totaal in Afl.
Januari	210
Februari	350
Maart	300
April	270
Mei	490
Juni	200
Juli	280
Augustus	450
September	410
Oktober	570
November	530
December	265
Totaal	4325

6.5 Bijzondere taken, projecten in behandeling en diversen.

In 2022 heeft de afdeling VVB zich bezig gehouden met de navolgende projecten. Deze waren:

1. Invoering Nieuwe beleidsrichtlijnen 2022
2. Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP);
3. Aanpassing informatie op de website en gegevens van de e-forms;
4. Deelname informatie sessie ten behoeve van geïnteresseerden en entrepreneurs;
5. Controle werkzaamheden
6. Andere lopende projecten

6.5.1 Introductie Nieuwe Beleidsrichtlijnen

In oktober van dit jaar is het nieuw Beleidsrichtlijnen Vestiging van Bedrijven geïntroduceerd. In het vernieuwd beleid is de categorie “lokalen” die een bedrijf willen vestigen uitgebreid, is de termijn in Aruba woonachtig ingekort voor een persoon die buiten Aruba geboren is en die de Nederlandse, Amerikaanse of een nationaliteit van een EU-lidstaat bezit. Tevens is het mogelijk gemaakt dat bepaalde bedrijfssoorten zich onder bepaalde voorwaarden in woongebieden kunnen vestigen. Het bevorderen van de economische bedrijvigheid in het centrum van Oranjestad en San Nicolas, alsook de diversificatie van de Arubaanse economie door het stimuleren van de “Promising Sectors” staan centraal.

6.5.2 Introductie “Join Informatie Portaal” (afgekort JIP)

“Join Informatie Portaal” is een systeem die de data die in de “Join Zaaktype” documenten systeem aan klanten en instanties kan aantonen. Dit laat de registratiegegevens en status informatie van aanvragen/verzoeken zien en wordt gebruikt voor het elektronisch verstrekken van informatie en/of documenten. De desbetreffende informatie/documenten zijn voor klanten en andere (overheids)instanties.

Klanten kunnen hun verzoekproces volgen en de beslissing op haar verzoek ontvangen. In geval het van een positieve beslissing is dit de “Ministeriele beschikking” van de verleende vergunning(soort). In geval van (overheids)instanties kan deze een verzoekproces volgen, gegevens van een Bedrijf en Burger(s) en ook de genomen beslissingen en eventuele MB’s raadplegen.

6.5.3 Aanpassing informatie op de website en gegevens van de eforms

Met betrekking tot de invoering van de nieuwe beleidsrichtlijnen en de introductie van de JIP werd de informatie op de website gewijzigd en aangepast. Tevens moest de eforms als zodanig aangepast worden.

Dit in samenwerking met de ITP-Caribbean medewerker.

6.5.4 Deelname informatie sessies

De medewerkers van de afdeling Vestiging van Bedrijven hebben informatie aan belanghebbenden verschaft e.e.a. met betrekking tot het vestigen en drijven van een zaak op Aruba en de invoering van de nieuwe Beleidsrichtlijnen. Deze sessies waren in februari bij de “Startup” activiteit georganiseerd door de ATIA, bij de KvK Business Plaza in maart en november, en in november bij de informatie sessie m.b.t introductie nieuwe Beleidsrichtlijnen georganiseerd door IDEA.

In november is bij de “Join dag” informatie verschaft m.b.t. ervaring met de Join-Zaaktype

gebruik in het algemeen.

6.5.5 Controle werkzaamheden

Alle zaken dienen gecontroleerd te worden om na te gaan als ze aan het gestelde in hun vestigingsvergunning of inschrijving Handelsregister KvK voldoen. Nagaan of deze bedrijven voldoen aan de vereisten van de VVB, m.b.t. tot o.a. het gestelde doelstelling, vestigingsplaats, bestuurder(s).

Controleurs gaan na indien de desbetreffende zaak de bedrijfsactiviteiten uitoefenen zoals vermeld in genoemde besluit(en) of uittreksel van de Kamer van Koophandel (KvK). Niet alle bedrijfssoorten kan als zodanig gecontroleerd worden.

Controlewerkzaamheden vinden plaats naar bedrijfssoort, regio's, ontvangen klachten of andere.

In 2022 zijn de navolgende controles uitgevoerd.

1. Controle op Real Estate activiteiten en exploiteren van onroerend goederen.

Dit vond plaats voor de meeste adressen in de regio Noord.

Door gebruik van gegevens van de KvK en de VVB registratie is een lijst opgesteld.

Deze controle is niet goed gegaan aangezien dat de meeste onroerende goederen door anderen zijn bewoond of aan derden verhuurd worden, zoals toeristenverblijf.

Tevens zijn een aantal onbereikbaar, doordat het perceel omheind is door hoge muren en gesloten deuren.

2. Controle per regio.

Door gebruik te maken van de ROPv map zijn een aantal regio's gecontroleerd.

Deze waren verdeeld in Paradera, Oranjestad west, Dakota en omgeving.

Controleurs moesten deze omgeving rondrijden en alle zichtbaar en eventuele onzichtbare zaken controleren, dus ook door meer inwaarts van deze omgeving te gaan. De zichtbare zaken (dus met naambord) zijn gecontroleerd en de meeste waren in orde.

3. Controle van Garagebedrijven

Een controleur is aangewezen (thans bezig) om deze controle uit te oefenen. Een lijst is gemaakt van de in VVB geregistreerde bedrijven, met als doelstelling garage activiteiten. Deze moet zowel de zichtbare als de eventuele onzichtbare (zgn. garage bou palo) controleren.

4. Controle van ontvangen klachten e.a.

Tussendoor worden verschillende andere controles verricht. Klant bellen (meestal anoniem) om een bepaalde klacht van een zaak of casus te laten controleren.

Deze bedrijven hebben meestal een vestigingsvergunning of zijn geregistreerd bij de KvK. Het betreft last door o.a. geluidshinder (timmerwerk, lassen), parkeren of concurrerend activiteit.

Tevens worden controle verricht ten behoeve van de afdeling zelf vóór het verlenen van een vestigingsvergunning m.b.t. vestigingsplaats en ligging van een perceel.

6.5.6 Andere lopende projecten

- Ambtshalve Intrekken vestigingsvergunningen: vergunning van zaken die niet meer actief zijn worden ingetrokken, e.e.a. conform de registratie van de Handelsregister van de KvK, zoals vermeld in de Landscourant en geconstateerde niet actief zijnde zaken. Een aangestelde advies medewerker is hiermee belast worden, en hiervoor wordt ook samengewerkt worden

met de Controleurs. Deze heeft als gevolg een dat de archiefsysteem opgeschoond wordt, reële gegevens van aantal bedrijfsvestigingen en het vermijden gebruik van de Vestigingsvergunning voor een andere doel.

- Opschonen van het archiefgegevens (files) met als doel de VVB Archief te digitaliseren. Een medewerker is aangesteld om de files “schoon” te maken, door bepaalde niet nodige of verjaarde documenten te vernietigen. T.z.t. zal deze files, in samenwerking met de ITP of BID, gescanned en ingevoerd worden in de JOIN.
Deze projecten zullen in 2023 continueren.

7 Sustainable Development Planning (SDP)

7.1 Doelstelling

De afdeling werd officieel via Landsbesluit van 9 februari 2021 ingesteld, samen met de andere afdelingen van DEZHI.

De afdeling is verantwoordelijk voor de Nationale Planning, waarbij het doel is om bij te dragen aan de duurzame ontwikkeling van het sociaaleconomisch beleid ten behoeve van de economische welvaart en het sociaal-maatschappelijk welzijn van degenen die deel uitmaken van de Arubaanse samenleving.

7.2 Taken

De afdeling streeft naar verwezenlijking van bovengenoemde doelstelling door middel van het uitvoeren van de volgende taken:

- Het coördineren van het nationale strategische planningsproces door de ontwikkeling van een duurzame ontwikkelingsstrategie;
- Het voorbereiden en coördineren van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) door het stimuleren van de coördinatie tussen de stakeholders in de publieke en particuliere sector en NGO's via een participatief proces;
- Het coördineren van korte-, middellange- en lange termijnplanning van de economische, sociale en milieu-sectoren, die richting geven aan het overheidsbeleid inclusief de prioriteitstelling van investeringsmiddelen uit de algemene begroting van Aruba via een advies naar de Ministerraad;
- Het zorgen voor een samenhang met het uitgavenkader voor de middellange termijn en andere instrumenten voor financiële en budgettaire planning van Aruba en de meerjarenbegroting;
- Het monitoren en evalueren van de uitvoering van duurzame ontwikkelingsprogramma's en het bijdragen aan de analyse en monitoring van de SDG-targets en indicatoren;
- Het ontwikkelen van nationale doelstellingen op het gebied van duurzame ontwikkeling rekening houdend met de Implementatie van de "Global Goals for Sustainable Development" (SDGs) van de Verenigde Naties via samenwerking met de SDG-commissie en diverse werkgroepen in het kader van de implementatie, evaluatie en coördinatie van de SDGs op Aruba;
- Het adviseren inzake de voorbereiding en uitvoering van beleid en projecten, waaronder ontwikkelingssamenwerking via de financiële samenwerking tussen Nederland en Aruba, de coördinatie van de samenwerking met het United Nations Development Program (UNDP) en de coördinatie van de financiële samenwerking tussen Aruba en de Europese Unie (Europese Ontwikkelingsfondsen);

7.3 Het Nationaal Strategisch Planningsproces

7.3.1 Monitoring en Evaluatie (M&E) proces NSP 2020-2022

De monitoring van de implementatie van de acties van het NSP 2020-2022 ging door in 2022. De "Activity Based" monitoringsysteem is gericht op het monitoren van de voortgang van de implementatie van de acties, zoals: acties zijn voltooid, op schema, hebben vertraging of zijn tijdelijk stop gezet.

De voortgang van de acties is vastgelegd in een NSP M&E Work Plan file met een informatiepakket over het monitoringsproces, de NSP-programma's waarin de diensten/directies een leidende rol hebben en een overzicht van de NSP-SDG-indicators. De monitoring vindt drie keer per jaar plaats in de maanden februari, juni en oktober, met de publicatie van het voortgangsrapporten op de website van DEZHI.

De laatste monitoringssessies van het NSP 2020-2022 vonden plaats in de maanden februari en juli 2022 en deze sessies werden gevolgd met de publicatie van hun voortgangsrapporten. In december 2022 is een concept eindevaluatierapport van het NSP 2020-2022 ontwikkeld. Het evaluatierapport is een uitbreiding van het NSP 2020-2022 documentatierapport, maar houdt zich meer bezig met de uitdagingen en beperkingen binnen de ontwikkeling, implementatie en monitoring van het NSP 2020-2022, en biedt ook enkele aanbevelingen voor komende nationale plannen.

7.4 Het Europese Ontwikkelingsfonds (EOF)

7.4.1 Het 11de Territoriaal programma: de "SISSTEM" Faculteit (13mln. Euro)

2022 begon met de plaatsing in de kranten van de hernieuwde tender procedure voor de bouwwerkzaamheden van het Maria Convent. De mislukte onderhandelingen met de enige aannemer en het onoverkoombaar budgetverschil was de reden voor de tweede tender. Door de komst van Gladys Gbenedji (ing.) en het vertrek van Randy Davis de regionale vertegenwoordiger en de komst van Gerardo Noto, is nieuw leven ingeblazen in het project. KU Leuven kon ondanks deze vertragingen met enige creativiteit de voorgestelde curriculum verder uitbouwen omdat de master studenten ook net waren begonnen. De nieuwe tender is in deelprojecten ingedeeld en elk is afzonderlijk aanbesteed.

De heer Bert Kamsteeg van BK Consult, architect aangesteld om de (her)bouw te begeleiden is gevraagd om een nieuwe opzet te maken voor de aanbesteding. Door budgettaire redenen is voorgesteld om de labs buiten de scope van het project te laten met de garantie dat de kosten van de bouw van de labs door Aruba overgenomen zullen worden.

KU Leuven heeft ook aangegeven, dat hun contract (en budget) loopt tot juli 2024 en dat een deel van het curriculum daarvan last zal hebben. Zij kunnen hun werkzaamheden niet verlengen en zullen de extra kosten aan mankracht, niet dragen. Qua programma hebben KUL en UA het probleem virtueel opgelost maar dit is anders dan ter plekke onderzoek doen. Een groot deel van de tweede helft van 2022 is gegaan aan project board meetings en werkzaamheden om de tweede tender op te zetten, brieven sturen om de Financing Agreement te verlengen en veiligstellen dat de bouwkosten van de labs door Aruba zullen worden overgenomen.

7.4.2 Regionale fondsen Europese Unie

EDF 11 Regionaal – 'Resilience, Sustainable Energy and Marine Biodiversity' (40mln Euro/ 12 OCT-eilanden)

ReSEMBiD Programma

Expertise France heeft begin van het jaar aangegeven dat eind maart de deadline was voor de indiening van de project conceptnotes (PCN). De regionale projecten waar Aruba deelname had bevestigd waren inmiddels gecancelld. Door het openstellen van de regionale fondsen door Expertise France (EF) heeft DEZHI diverse projectvoorstellen ontvangen in de Caribbean. Nadat Aruba eind 2021 in totaal 11 projectvoorstellen had ingediend is er een nieuwe ronde gekomen voor voorstellen. Een groot deel van de ingediende projecten zijn door hun opzet en doelmatigheid afgekeurd. Voor het deel van Resilience is aan de EF gevraagd om een TA-

consultant aan het begin van de PCN aan te stellen en daarna in 2022 is CARICAD ook toegevoegd om het project document (design fase) af te ronden. CMO, die in 2021 onderbezet was, is in 2022 versterkt met meer beleidsmedewerkers daardoor is er meer vaart gekomen in de indiening en het schrijven van de projecten. Het EWS-project voorstel dat al in november 2021 goedgekeurd was voor een bedrag van 800.000,- euro is in 2022 uitgebreid en de budget werd ook verhoogd naar 853.000,- euro.

De Sustainable Energieprojecten binnen dit programma van vóór eind 2021 goedgekeurd door de review commissie van EF. Helaas hebben deze later het definitieve goedkeuringsproces niet gehaald. Voor het deel marine biodiversiteit zijn er 5 goedgekeurde projecten ingediend. 1 project is nog in voorbereiding om in te dienen.

Maart was de deadline in 2022 om projectvoorstellen in te dienen, voor de energieprojecten is dit tot november verlengd maar toch is het niet gelukt om ze op tijd goedgekeurd te krijgen.

OCTA Multi-annual Indicative Program 2021-2027

MIP Territoriaal programma: "E-Government" (13mln. Euro)

In oktober 2021 is het Multi-annual Indicative Program voor e-Government door de Europese Commissie goedgekeurd. Voor dit traject is gekozen voor de EU-financiering module: Budget Support (directe injectie overheidsmiddelen door de EU).

De EUD heeft daarop een tender voorbereid voor het evalueren van de "eligibility criteria" voor budget support voor Aruba, en na de goedkeuring hiervan zal de consultant het "Action document" en het "Financial Agreement" opstellen. Na de tender die in november was plaatsgevonden is eind december de Consultant (FCG Concult), gekozen om de benodigde documenten voor dit deel van het programma voor te bereiden. De kick-off meetings en missie zullen in januari 2023 plaatsvinden.

MIP Regionaal

Eind januari 2022 vond de eerste regionale OCT MIP-meeting plaats om een start te geven aan het onderhandelen over de belangrijke onderlinge thema's voor de komende periode. Dit ging tussen de 6 Nederlandssprekende eilanden en Franstalig St. Barth. Deze 7 eilanden zijn als LGO's in de Caribische zee overgebleven na het vertrek van de Engelse eilanden door de Brexit.

De thema's en prioriteiten zijn ruim voor de deadline in Juli ingediend voor de interne consultatieve review. Begin oktober was dit door dit bureau goedgekeurd.

De draft regionale MIP 2021-2027 die op 4 juli was ingediend was op 19 juli naar het bureau Services in Brussel gestuurd (door de EUD). En later in het jaar om de hoogte van de bijdrage van de eilanden goed te keuren.

De definitieve goedkeuring van de MIP-document is op 4 november ontvangen. De EUD heeft daarop een ToR voor de tender van een consultant om programma documenten klaar te leggen voor de EU, gepubliceerd. Na de tender die in oktober/ november plaatsvond is eind december de Consultant (CoWater), gekozen om dit deel voor te bereiden.

De vervolgspraken voor de verdere opzet zijn gemaakt voor 2023.

7.4.3 Horizon Europe 2021-2027 (KP9)

(95,5mld Euro/ EU 27)

Het nieuwste kaderprogramma Horizon Europe is in 2021 begonnen. Voor de eerste twee jaar van is een werkprogramma opgezet met in totaal 15 miljard. 2022 was de laatste jaar van het eerste tweejarig-werkprogramma en zijn ongeveer meer dan 400 calls uitgebracht. In midden 2022 is ook het draft nieuwe tweejarig-werkprogramma uitgelekt met de nieuwe prioriteiten. Na de goedkeuring in november is in december de NCP-trainingen georganiseerd deels persoonlijk en deels online.

De doelstelling:

Doelstelling is om 3% economische groei te bewerkstelligen. Verzoeken voor aanbestedingen voor Agenda 2030 en meer en meer zijn de duurzame doelen in verwerkt en krijgt duurzaamheid principe steeds meer gestalte in de opvolgende programma's.

Activiteiten Nationaal Contact Punt Aruba en deelname in 2022

2022 is weer intensief gewerkt voor de benutting van de EDF-fondsen, door de perikelen rond het SISSTEM-project en door de deadline voor de voorbereiding en de indiening van RESEMBID-project voorstellen. Door al deze taken is het deel van de internationale samenwerking in de verdrukking gekomen. Het Service Facility (met coördinator DLR in Duitsland) heeft midden 2022 verschillende online seminars georganiseerd om het nieuwe Horizon Europe te introduceren bij de verschillende doelgroepen.

Voor het nieuwe kaderprogramma heeft Aruba weer de heer Vrolijk herbenoemd als NCP voor Aruba voor de periode 2021-2022.

Tabel 6.4.3a Deelname van Aruba aan het Horizon programma sinds 2018

Jaar	Aantal Geïnteresseerden	Actief bezig	Offerte ingediend	Deelname criteria gehaald	Minimum vereiste gehaald	Succesvol €
2018	0	0	0	0	nvt	0,-
2019	0	0	0	0	nvt	0,-
2020	0	0	0	0	nvt	0,-
2021	0	0	0	0	nvt	0,-
2022	4	1	1	1	Pending*	Pending**
Totaal	4	1	1	1	1	Pending**

* in tweede fase van evaluatie: Santa Rosa en UFA zijn partners

** geen bedrag genoemd, of in het vooruitzicht gesteld

Bron: DEZHI-SDP

In 2022 was 1 projectvoorstel ingediend voor het Horizon programma. Dit was voor de call HE-Climate 6. Op het moment van schrijven dan dit verslag is niet bekend of Aruba (Santa Rosa/ UFA) in samenwerking met WUR de minimum criteria hebben gehaald.

Workshops, trainingen/infodagen

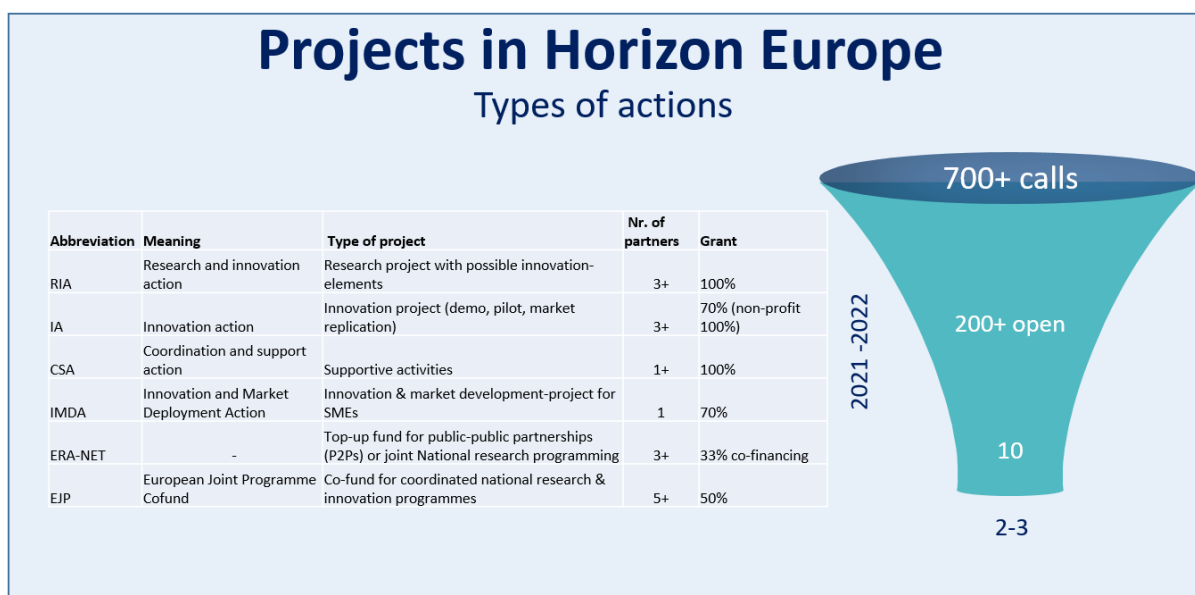
Het contactpunt is in 2022 verder gegaan met het organiseren van een hybride workshop. Deze is in samenwerking de Universiteit van Aruba (UA) georganiseerd op 27 januari, 2022. Door de pandemie en een nieuwe coalitie is de presentatie vertraagd en is ook deels virtueel georganiseerd.

“Service Facility for international cooperation” in S&T

Door de goede relaties met de Duitse agentschap DLR en NDHK, is de NCP-Aruba aangeboden om nieuwe locatie te worden van de HE-workshops voor de komende 7 jaar. Door de korte deadline en de vertraging in het doorgeven van het akkoord, kan Aruba zich niet meer profileren binnen de R&I-gemeenschap van de HE. Locatie is Barbados (UWI) geworden, die ook al de locatie was van het vorige programma.

Matching HE-opportunities/ calls en regeerprogramma MinECDO

De NCP heeft ook begin 2022 de calls gematched met het nieuwe beleid van de Minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling, op verzoek van het Ministerie tijdens een HE-meeting.

Naar aanleiding van de matching is gebleken dat Aruba (thema's MinECDO) 2 tot 3 calls hebben gematched waar het Ministerie had kunnen inschrijven en kennis paraat was en waar de doelstellingen gelijkkwamen. Dit van de in totaal 700+ calls die werden uitgegeven en 200+ calls die nog open waren.

De terugkoppeling met het Ministerie vond nooit meer plaats, waardoor dit intern is gebleven. Er is afgesproken dat voor Horizon meer met de RVO-NL en de heer Ronald Vermeern meer zal worden samengewerkt in 2023.

Planning voor 2023

Voor 2023 is gepland om meer presentaties te geven om:

1. Het belang, de bewustwording en kennis over Horizon Europe te vergroten ook onder experts, beleidsadviseurs, onderzoekers en private sector;
2. Naast alleen fondsen en participatie ook aandacht te krijgen voor een meer inclusieve strategische insteek;

3. De toegevoegde waarde van/voor Aruba van het kaderprogramma te laten zien;
4. Een lokaal netwerk op te zetten voor Horizon Aruba.

Deelname aan dit programma is voor Aruba van belang om verder fondsen te werven voor de overheid of bedrijfsleven en om groei van de economie verder te bewerkstelligen met kwalitatieve hoogwaardige toekomstige banen.

7.5 Investerings Overheidsbegroting 2023 en 2024

De Covid-19 pandemie en de financiële crisis hebben de verminderde fiscale ruimte voor investeringen op Aruba sterk benadrukt. Hierdoor is aandacht voor de processen die de selectie en het beheer van overheidsinvesteringen bepalen, van cruciaal belang. Het verzekeren van een efficiënt beheer van investeringen vereist een strengere evaluatie-, prioritering- en selectieproces.

Een grote verandering binnen het beheer van overheidsinvesteringen op Aruba vond plaats met de ontwikkeling en introductie van een geheel nieuw systeem voor de overheidsinvesteringen van 2023. DEZHI heeft in samenwerking met Directie Financiën dit systeem officieel geïntroduceerd in februari 2022.

De invoering van een investeringsbeheersysteem van de overheid kan worden beschouwd als een van de belangrijkste maatregelen die de regering van Aruba heeft genomen met betrekking tot de efficiënte toewijzing van overheidsmiddelen. Het investeringsbeheersysteem omvat de “processes, rules, capabilities, information and behaviors that work together to shape the way investments are managed throughout their life cycles”. Het investeringsbeheersysteem omvat een drie fasen aanpak, die de gehele levenscyclus van het project omvat. Het ontwikkelen van een structuur (systeem) voor overheidsinvesteringen heeft ons in staat gesteld om alle verwachte rollen en verantwoordelijkheden in verschillende fasen van de levenscyclus van overheidsinvesteringen uiteen te zetten, waardoor een grotere mate van transparantie en verantwoordingsplicht voor alle verschillende overheidsafdelingen op Aruba is ontstaan.

Het proces voor de investeringsaanvragen van 2023 stelt een hervorming voor met als doel om de maximale effectiviteit van de investeringen te waarborgen door strategisch relevante projecten met hoge prioriteit te identificeren, ontwikkelen en financieren, met behulp van een vooraf bepaalde set van criteria. In het budgetteringsproces van 2023 met betrekking tot investeringen van Land Aruba heeft de afdeling in samenwerking met de Directie Financiën de investeringsaanvragen gecoördineerd. Hiervoor werd een Handleiding Investerings Begroting Land 2023 ontwikkeld om het beoordelingsproces van de investeringsaanvragen bekend te maken aan de diensten/directies. De nieuwe samenwerking tussen Directie Financiën en DEZHI werd aangekondigd in de begrotingsvoorschriften en richtlijnen voor het opstellen van de Overheidsbegroting (OB) 2023 van begin februari 2022.

De ontwikkeling en publicatie van de Investeringsaanvraag handleiding bepaalt de verwachtingen en richtlijnen voor het indienen van overheidsinvesteringen. Aan de andere kant is het Werkboek een stapsgewijs hulpmiddel voor het opbouwen van een logisch model van het project.

Voor de eerste fase van het nieuwe overheid investeringsbeheersysteem ontwikkelde DEZHI een screeningproces voor investeringsaanvragen. Dit is de eerste fase van het filteren van projecten van idee tot geschiktheid voor financiering en het omvat het vermogen van de aanvraag om te voldoen aan de minimale basisvereisten. De minister van Economische Zaken, Communicatie en Duurzame Ontwikkeling en de minister van Financiën en Cultuur hebben op 10 januari 2022 de Investerings Evaluatie Commissie (IEC) en het beoordelingsproces

vastgesteld. Het is de taak van het IEC om de in aanmerking komende projecten te toetsen aan bepaalde beoordelingscriteria. Als laatst heeft werden verschillende werksessies georganiseerd en werd ondersteuning sessies gegeven aan diverse diensten en directies.

Nadat alle investeringsverzoeken centraal bij DEZHI werden ingediend gedurende februari tot en met medio maart, begon het evaluatieproces. In april 2022 werd het “Voorstel allocatie AWG. 16 miljoen voor Investerings Begroting 2022” naar de Directie Financiën gestuurd, waarna dit advies door tussenkomst van de Minister van Financiën naar de Ministerraad werd gestuurd ter behandeling en accordering.

In oktober 2022 begon DEZHI met de voorbereidingen voor het investeringsaanvraag proces voor 2024. Het investeringsaanvraag proces voor 2024 bouwt voort op het proces van 2023 en heeft tot doel om het mechanisme voor het evalueren, prioriteren en selecteren van investeringen te vergroten met bepaalde normen om de levensvatbaarheid van investeringsprojecten, die door de overheid worden gefinancierd, te waarborgen. In november 2022 werd samen met Directie Financiën een presentatie over het Investeringsproces voor 2024 gegeven aan de Ministeries en Diensten/Directies in de vorm van een Roadshow. In december 2022 werden werksessies gehouden met de Diensten/Directies om het Investeringsproces 2024 in detail uit te leggen.

7.6 Deelname aan diverse Commissies/werkgroepen

Gedurende 2022 nam de afdeling deel aan de volgende commissies:

- Nationale Sustainable Development Goals Commissie (SDG-Commissie);
- SDG ‘Indicator Working Group’ (IWG);
- National Statistical System (NSS)

7.6.1 SDG-Commissie

Gedurende 2022 werden diverse vergaderingen van de SDG-Commissie georganiseerd om de voortgang van de implementatie van de SDGs op Aruba te bespreken.

In de eerste helft van het jaar werd gewerkt aan de voorbereiding van de rapportage van de Voluntary National Review (VNR) voor 2022 samen met het Koninkrijk. Het VNR-report werd in juli 2022 te New York, VS gepresenteerd.

Gedurende de tweede helft van het jaar werden intensieve vergaderingen en sessies gehouden ter voorbereiding van het strategische Plan van de SDG-commissie voor 2023-2024.

7.6.2 SDG-IWG

De DEZHI/Afdeling SDP heeft het voorzitterschap van de SDG-IWG, waarbij met name de indicator/data behoeften worden geïnventariseerd voor de monitoring en evaluatie van de SDGs. In 2022 was er een wisseling van de voorzitterschap en de vicevoorzitterschap. De voorzitterschap was van persoon veranderd maar bleef een vertegenwoordiger van de afdeling SDP van DEZHI. De vicevoorzitterschap was veranderd van de vertegenwoordiger van DVG naar een vertegenwoordiger van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Beiden, de voorzitter als de vicevoorzitter waren niet eerder betrokken in de SDG-IWG.

Eind Januari 2022 vond de overdracht van de voorzitterschap plaats. Bij de overdracht was er een korte uitleg gegeven door de voormalige voorzitterschap en de relevante documenten waren ook overhandigd. Later bleek dat er bestanden waren die niet konden openen. De informatie tijdens de overdracht was veel om in een keer alles te begrijpen.

De voormalige voorzitterschap had een assessment voor de leden achtergelaten en zodat de huidige voorzitterschap verder mee kan werken. Bij het opbrengen door de huidige

voorzitterschap van dit assessment wisten de leden zelfs niet meer wat ze moesten doen. Het voornamelijk over het aangeven of er indicators zijn die berekend zal kunnen worden.

Wat voornamelijk in 2022 was gedaan door de IWG-voorzitterschap was een situatieanalyse. Dit houdt in de SDG-indicators en metadata langs gaan en de verschillende IWG-rapporten en bestanden proberen te begrijpen. Van dit analyse waren er verschillende punten opgemerkt;

1. Bij verschillende indicators heeft de vicevoorzitter aangegeven dat het mogelijk zou kunnen zijn om relevante data te kunnen krijgen-dit was in een Excel bestand opgenomen.
2. Er ontbreekt een optimale administratie van de indicatoren met de relevante data, de corresponderende databronnen en de methode van berekening. Er is wel de AMIGA-bestand met enkele relevante informatie voor de administratie van de indicatoren.
3. Samenwerken van de IWG leden met de relevante stakeholders is er niet altijd.
4. Er is geen uniform proces om aan de indicatoren gegevens te komen. Veel beslissingen zijn genomen in een groepje en heel vaak is de informatie niet gedocumenteerd.
5. Hoe de data wordt gedissemineerd in tabellen en grafieken is niet altijd de beste methode.
6. De tijd om aan de IWG-werkzaamheden te werken is voor elke lid beperkt door andere werkzaamheden.
7. Het is ook moeilijk om met alle leden op dezelfde tijdstip te kunnen vergaderen.
8. Er zijn verschillende rapporten en een AMIGA-bestand; hoe we deze informatie of bestanden dienen te gaan gebruiken is verstandig om met IWG te bespreken.
9. In de rapporten zijn er veel informatie; het is handig om een document te hebben met een overzicht van alles.
10. Tot nu toe, wat de IWG kan doen is de data beschikbaarheid nagaan van de SDG-indicators en een trendanalyse maken. Er is geen targets vastgesteld om te kunnen monitoren.

In November 2022 had de directeur van de CBS hun vertegenwoordiger van persoon verandert. Dit was een uitdaging omdat dit persoon weer ingewerkt moest worden in de IWG-werkzaamheden.

Door de verschillende uitdagingen en de verschillende situatie van elk IWG lid heeft de voorzitter in December 2022 een vragenlijst toegestuurd aan de leden met verschillende vragen omtrent IWG-werkzaamheden. In een IWG-vergadering in December 2022 was het resultaat van dit vragenlijst besproken. Van hieruit was er een actielijst samen met de IWG- leden besproken en een planning voor 2023 was gemaakt waar ieder lid akkoord is gegaan. Report *‘Situation analyses IWG questionnaire 2022 and IWG planning 2023’*.

Het doel van de IWG voor 2023 is dat iedereen het doel weet van de IWG-rapporten en databestanden/tools. Duidelijk administratie bijhouden van de indicatoren en de corresponderende data en databronnen. Aan targets voor Aruba komen en aan indicatoren werken die relevant zijn aan de context van Aruba. Een monitoring framework opzetten voor de SDG-indicatoren.

7.6.3 NSS

Een NSS Commissie was eind December 2021 opgericht onder leiding van CBS met de waarnemend directeur van CBS als voorzitter en als vicevoorzitter een vertegenwoordiger van DEACI. De eerste vergadering van de NSS CIE was 3 Februari 2022. Het is afgesproken met de NSS CIE leden om wekelijkse vergaderingen te houden op donderdagen van 8:30 tot 10:30

in de ochtend. De NSS is een programma vanuit de Nationaal Strategische Plan en is een project voor de Landspakket A2.

Gedurende 2022 waren de vergaderingen voornamelijk om aan de verschillende aspecten van een NSS te brainstormen en te bespreken. Niet op alle onderwerpen of issues was er een beslissing genomen. Van de landspakket was er een template aangeboden om een Implementatieplan te schrijven. CBS had een eerste aanzet geschreven waar de NSS CIE leden de mogelijkheid hadden om feedback te geven. Er waren verschillende uitdagingen bij het werken aan het implementatieplan en andere NSS CIE werkzaamheden;

1. De tijd gegeven om feedback te geven was niet altijd realistisch.
2. De gegeven feedback was niet transparant.
3. Of de feedback van anderen meegenomen wordt is niet bekend.
4. De manier om draagvlak te krijgen van de verschillende departementen was niet het beste.
5. Vicevoorzitter moet telkens vragen om met de voorzitter te zitten of in mail betrokken te zijn.
6. Er zijn verschillende geschreven onderwerpen waarvan er nog geen definitieve beslissing op is genomen. (CBS heeft gegarandeerd dat niks definitief is en dat er nog veranderingen kunnen komen).
7. Volwassenheid van de CBS is op een laag drempel.
8. Het is niet altijd – dat CBS-vertegenwoordigers op dezelfde lijn met elkaar zijn.
9. Samenwerken is niet altijd makkelijk.

Naast de implementatie plan, had de NSS CIE ook aan een concept van het infrastructuur van de digital warehouse gewerkt. Dit was nodig om gegevens te krijgen voor de kapitaalinvesteringsaanvraag 2023.

Naast de implementatieplan en de concept ICT-infrastructuur had de NSS CIE besproken over een concept wetgeving NSS en ook een handboek proces en procedures van een NSS. De voorzitter vond het belangrijk om tijd te besteden in de concept wetgeving en daarna de handboek proces en procedures. De vicevoorzitter en de NSS lid die verantwoordelijk is voor de ICT-gedeelte ziet het dat het ook belangrijk is om aan de proces en procedures te werken omdat dit belangrijk is voor de ICT-gedeelte. Dit was meerdere malen aangegeven en pas in December 2022 had de voorzitter dat we iets moeten hebben van de handboek proces en procedures om aan de Minister toe te dienen. De Minister had de tijd verschoven om de Handboek proces en procedures NSS in te dienen, verschoven naar Januari 2023. Dit was uiteindelijk niet meer nodig voor een of andere reden.

De concept wetgeving is een Nederlandse vertaling van de ‘Generic Law on Official Statistics for Eastern Europe, Caucasus and Central Asia’ van de UN, 2016. Hier en daar waren er gedeeltes toegevoegd door de CBS. Ook op dit concept wetgeving was er veel vragen van NSS CIE leden en iedereen had de mogelijkheid om een feedback te geven. In 2023, zou de NSS CIE een advies krijgen van een vertegenwoordiger van de UNSD op de NSS-wetgeving die nodig zal zijn voor Aruba.

7.7 Workshops/trainingen

7.7.1 Global Leadership Diploma van UPEACE

Gedurende 2022 heeft het afdelingshoofd de vier cursussen: “Regenerative Leadership, Design Thinking, Mission Impossible: Measuring Outcomes and Impact en Positive Leadership” afgerond in het kader van het behalen van het “Global Leadership Diploma (GLD) van de UPEACE Center for Executive Education” van de Verenigde Naties. De cursus “Building

Effective Teams: Design for Success”, dat ook deel uitmaakt van het GLD werd al in 2021 afgerond.

**Directie Economische Zaken, Handel
en Industrie (DEZHI)**

L.G. Smith Boulevard 160
Tel: 297 521 2400
Website: www.deaci.aw